

juny 2012

Sensibilizar brincando: Um caminho para a educação ambiental

**Memòria del Projecte final de carrera
de Ciències Ambientals**

VOLUM 1

Berta Capdevila i Codina

Núria Perujo Buxeda

Carlota González Noguera

Volum 1. Memòria

Guia ràpida

El temps és or. Si només disposeu d'una breu estona per consultar aquesta memòria, us recomanem que seguiu aquest itinerari llegint les pàgines indicades:

1. Preàmbul.....	5
2. Introducció.....	6
3. <i>Ecoloucos</i>	18
4. Objectius.....	25
5. Cronograma.....	27
6. Metodologia.....	29
7. Proposta didàctica.....	32 i 74
8. Posada en pràctica.....	80
9. Avaluació.....	99, 101, 121 i 124
10. Propostes de millora.....	128
11. Conclusions.....	132

I no oblideu fer un cop d'ull a les imatges dels annexos, ja que il·lustren molt bé el projecte.

Bona lectura!

Índex

Índex	1
1. Preàmbul	5
2. Introducció	6
3. Situació i localització geogràfica	8
4. Context social i ambiental de la zona d'actuació	9
4.1 Brasil. Marc General	10
4.2 Bahia. Marc general	12

4.3 La Vila de Serra Grande	14
4.3.1 L'Educació a Serra Grande	16
4.4 Ecoloucos	18
4.5 Movimento Mecenas da Vida	20
4.5.1 Programa <i>Turismo CO₂ Neutro</i>	21
4.5.2 Estágio Vivência Mecenas Da Vida	22
5. Objectius	25
6. Cronograma	26
7. Metodologia	29
8. Proposta didàctica	32
8.1 Proposta didàctica inicial	33
8.1.1 El Joc dels Sacs	34
8.1.2 La Oca do Agricultor	36
8.1.3 El Memory da Conservação	38
8.1.4 El twister de la biodiversitat	39
8.1.5 El Joc de les Bones Pràctiques	42
8.1.6 Un dia en la vida de...	44
8.2 Proposta didàctica modificada	46
8.2.1 El Joc dels Sacs	47
8.2.2 El Joc de l'Oca	52
8.2.3 El Joc del Memory	57
8.2.4 El Joc del Twister	61
8.2.5 El Joc de les Bones Pràctiques	65
8.2.6 El Joc dels Processos	71
8.3 Síntesi	73
9. Posada en pràctica	77
9.1 Introducció	77
9.2 Taula resum de les diferents trobades	80
9.3 Espais utilitzats	82
9.4 Posada en pràctica dels jocs	84
9.4.1 Posada en pràctica del Joc dels Sacs	84
9.4.2 Posada en pràctica del Joc de l'Oca	86
9.4.3 Posada en pràctica del Joc del Memory	88

9.4.4 Posada en pràctica Joc del Twister _____	90
9.4.5 Posada en pràctica del Joc de les Bones Pràctiques _____	92
9.4.6 Posada en pràctica del Joc dels Processos _____	94
9.4.6 Posada en pràctica a l'escola <i>Eliés Haun</i> _____	96
10. Avaluació _____	99
10.1 Avaluació específica _____	101
10.1.1 Avaluació Joc dels Sacs _____	102
10.1.2 Avaluació Joc de l'Oca _____	103
10.1.3 Avaluació Joc del Memory _____	105
10.1.4 Avaluació Joc del Twister _____	109
10.1.5 Avaluació Joc de les Bones Pràctiques _____	111
10.1.6 Avaluació Joc dels Processos _____	112
10.2 Avaluació de la Formació _____	116
10.2.1 Avaluació de la formació al Joc dels Sacs _____	116
10.2.2 Avaluació de la formació al Joc de l'Oca _____	117
10.2.3 Avaluació de la formació al Joc del Memory _____	118
10.2.4 Avaluació de la formació al Joc del Twister _____	119
10.2.5 Avaluació de la formació al Joc de les Bones Pràctiques _____	120
10.2.6 Avaluació de la formació al Joc dels processos _____	120
10.2.7 Discussió _____	121
10.3 Avaluació General _____	123
11. Propostes de Millora _____	128
12. Pressupost _____	130
13. Conclusions _____	132
14. Bibliografia _____	134
15. Índex de taules _____	136
16. Índex d'imatges _____	136

Índex Volum 2. Annexos

Annex I – Fitxes _____ **1**

Annex II – Material dels jocs _____ **129**

Annex III – Imatges trobades _____ **151**

Annex IV – Entrevistes i qüestionaris _____ **175**

Annex V – Altres _____ **189**

Annex VI - CD

1. Preàmbul

"Sensibilizar brincando: Um caminho para a educação ambiental"

(Sensibilitzar jugant: una via per a l'educació ambiental) és un projecte realitzat per tres estudiants de Ciències Ambientals durant el curs 2011-12 dins l'assignatura de "Projecte" del segon cicle de la llicenciatura.

El projecte s'ha realitzat en col·laboració amb l'Associació *Movimiento Mecnas da Vida* (Brasil i la Cellera de Ter) i el grup *Ecoloucos pela Vida*. Les dues entitats esmentades són totalment independents entre elles, però s'ha establert un nou vincle entre aquestes a partir d'aquest projecte, tot obrint **una nova via de treball basada en l'educació ambiental**.

La posada en pràctica del projecte s'ha dut a terme a l'estat de *Bahia*, Brasil a partir d'activitats realitzades amb el grup d'adolescents *Ecoloucos*. Ha estat possible gràcies a l'ajut concedit en la IX Convocatòria d'Ajuts per a la Cooperació al Desenvolupament de la UdG (2011) sota el títol "*Senders cap a la Sostenibilitat: enfortint la pràctica*".

2. Introducció

Aquest projecte es contextualitza a l'Estat de *Bahia* (Brasil), concretament a l'Àrea de Protecció Ambiental *Itacaré/Serra Grande*. Es basa en l'**educació i la sensibilització ambiental de nens i adolescents** de la zona, per tal de **valoritzar la figura dels agricultors** dins aquest col·lectiu i conscienciar ambientalment sobre la riquesa de la zona on viuen.

L'elecció de l'APA *Itacaré/Serra Grande* com a zona per a realitzar aquest projecte es deu principalment a dos motius, l'elevada riquesa natural que posseeix i la realitat socioambiental que presenta ja que esdevé una amenaça per a la conservació ambiental. Dins l'APA, el projecte s'ha dut a terme principalment al districte de *Serra Grande*, realitzant activitats en diversos espais i sempre amb la col·laboració de persones de la zona.

El projecte es fonamenta en dos eixos principals:

El primer és l'**elaboració d'una proposta didàctica basada en 6 jocs**. Aquests s'han dissenyat prèviament a Girona i s'han modificat i acabat d'elaborar a Brasil, a través de diverses metodologies participatives amb la població local.

El segon consisteix en dotar a un grup d'adolescents de la regió (els *Ecoloucos*) dels recursos suficients per tal que aprenguin a aplicar i avaluar les metodologies didàctiques elaborades i que aquestes puguin ser perpetuades al llarg del temps.

Per assolir aquest objectiu, s'han realitzat els diferents jocs amb el grup d'*Ecoloucos*, i, a continuació, ells mateixos han sigut els responsables d'aplicar-los a un grup de nens i nenes d'edats compreses entre 7 i 13 anys (anomenats *Ecolouquinhos*). Al acabar aquesta primera fase d'aprenentatge de les metodologies didàctiques elaborades i per tal d'aprofundir en la **capacitació del grup *Ecoloucos***, s'han dut a terme diverses sessions a l'escola de *Serra Grande Eliés Haun*, durant les quals s'han realitzat també alguns dels jocs.

Durant la posada en pràctica del projecte, s'ha portat a terme una **avaluació contínua i sistemàtica** de les diferents activitats realitzades.

És important remarcar que la realització d'aquest projecte s'ha dut a terme en tot moment **de forma conjunta amb la població local**. Degut a ser un projecte de caràcter socioambiental, per assolir els objectius establerts és molt important que

els materials didàctics elaborats i les dinàmiques estiguin totalment **enfocats i adaptats** a la població a la qual van dirigits.

Degut a que l'elaboració d'aquest projecte forma part de l'assignatura de "Projecte" de la Llicenciatura de Ciències Ambientals i que, per tant, s'han seguit els criteris que aquesta estableix, ha sigut necessària la creació d'una empresa fictícia encarregada de la realització del projecte i anomenada *Natureza Ativa* (NA). Per tant, cal esmentar que si en algun apartat del projecte es fa referència al nom de *Natureza Ativa* (NA), s'estarà parlant de les tres persones responsables de l'elaboració d'aquest projecte: Berta Capdevila i Codina, Núria Perujo Buxeda i Carlota González Noguera. Amb la creació de *Natureza Ativa* (NA) es van dissenyar també les targetes i els tríptics corresponents a l'empresa¹.

Aquesta memòria s'estructura en els següents apartats: context social i ambiental de la zona d'actuació, objectius, metodologia, cronograma, proposta didàctica, posada en pràctica, avaluació, conclusions, propostes de millora i annexos.

---

¹Per més informació, consultar l'annex V.I.

3. Situació i localització geogràfica

El projecte d'educació ambiental s'ha realitzat a l'Estat de *Bahia* (Brasil). I més en concret a la vila de *Serra Grande* (S 14°27'19", O 39°01'34"). En els següents mapes es mostra la situació geogràfica de *Bahia* i la localització de *Serra Grande*. En el mapa de la localització, també s'hi situa la població de *Taboquinhas* (S 14°21'05", O 39°10'21").

Imatge 2: Localització geogràfica de l'estat de *Bahia* - Brasil

Imatge 1: Localització geogràfica de *Serra Grande* i *Taboquinhas* dins l'estat de *Bahia*

4. Context social i ambiental de la zona d'actuació

El projecte *Sensibilizar brincando: Um caminho para a educação ambiental*, s'ha dut a terme a dins la zona de l'APA *Itacaré-Serra Grande*, a l'Estat de *Bahia* (Brasil). Tots els **aspectes del projecte s'han vist marcats pel context social i ambiental de l'àrea d'aplicació**. Cal destacar que la realització de les diferents activitats d'aquest projecte s'han dut a terme gràcies a la col·laboració de varies persones i col·lectius de la vila, preocupats per la situació socioambiental de la regió.

Tot i això, a continuació, s'explica aquesta situació socioambiental -des d'un punt de vista legislatiu- de Brasil i *Bahia* per tal d'emmarcar el projecte en el context general en què es troba. Tot seguit, també s'expliquen aspectes referents a la vila de *Serra Grande* que considerem importants per contextualitzar el projecte, tals com la història i l'educació. Al final d'aquest apartat, es parla del treball de l'Associació *Movimento Mecenass da Vida* i la relació amb el projecte; així com també d'alguna de les seves activitats més relacionades amb el tema que ens ocupa, com per exemple *l'Estágio Vivência Mecenass da Vida*, el qual ha influït de manera important en el projecte.

4.1 Brasil. Marc General

La *Secretaria de Biodiversidad i Florestas* (SBF), és l'òrgan competent per a proposar i definir polítiques i estratègies per als diversos biomes brasilers; en matèria de conservació, valoració i utilització sustentable de la biodiversitat, del patrimoni genètic i del coneixement tradicional associat.

La llei 6938/81 de Política nacional de Medi ambient, va ser la precursora del sistema brasiler de gestió ambiental. El seu objectiu és la preservació, millora i recuperació de la qualitat ambiental pròpia del País, per tal d'assegurar les condicions idònies per al desenvolupament socioeconòmic d'aquest. L'article 6, constitueix el SISNAMA (Sistema Nacional del Medi Ambient) format per òrgans i entitats dels Estats, del districte federal, dels territoris i dels municipis.

Pel que fa a educació, el Ministeri d'Educació (MEC) és l'òrgan del govern federal de Brasil encarregat dels aspectes relatius a educació i recerca, a través de les competències que li estableix el decret 4790 del 22 de juliol de 2003.

Entre els documents legislatius d'educació a Brasil cal destacar la Llei de Directrius i Bases de l'Educació Nacional (LDB) (nº 9394, 20 desembre 1996); i el Pla Nacional d'Educació (PNE).

L'any 2012 es va redactar la llei número 12.608/2012, aquesta obliga a incloure l'educació ambiental, de forma integrada als continguts obligatoris de tots els nivells d'ensenyament fonamental i mig.

Prèviament, l'any 1987, el MEC va redactar un document sobre educació ambiental. Aquest document té en compte que la realitat ambiental és una realitat dinàmica i canviant, i per això requereix un tipus especial d'educació, la qual necessita de varis instruments per dur-se a terme, sent l'Estat un dels principals. És per aquest motiu que a través de l'educació formal s'han de realitzar accions de sensibilització, no només en centres urbans sinó també en àrees perifèriques i rurals. Amb aquestes accions cal fomentar la idea de que els humans som un ésser més dins la natura. A partir de diverses lleis es proposa que les escoles actuïn conjuntament amb l'Estat per tal d'orientar i estimular la presència de l'educació ambiental a l'escola.

Tot i ser un país en vies de desenvolupament, ja disposa de lleis i reglaments per a la protecció de la fauna i la flora. Cal remarcar també que tot i que l'educació ambiental no ha estat reforçada amb una llei fins a l'any 2012; el 1987 ja es tenia en compte.

4.2 Bahia. Marc general

Referent a *Bahia*, la gestió del govern s'organitza en Secretaries i destaca per un context socioambiental propi.

La Secretaria de medi ambient de *Bahia*, va ser creada per la Llei número 8538 del 20 de desembre del 2002. Aquesta Secretaria de medi ambient es divideix en dues unitats, aquestes són, la unitat de polítiques per a la sostenibilitat i la unitat de polítiques forestals, de conservació i biodiversitat. La unitat de polítiques per a la sostenibilitat, té com a finalitat elaborar instruments de planejament, així com també, elaborar, implementar i avaluar la política d'educació ambiental. La unitat de polítiques forestals, té com a finalitat elaborar, coordinar, supervisar i avaluar accions i estratègies de conservació per a la biodiversitat.

La Llei de política Forestal (Llei nº6569, del 17 de gener de 1994) representa la voluntat política de la societat *bahiana* de fer efectiva la gestió dels recursos naturals renovables.

Dins d'aquesta Llei hi ha un capítol que tracta sobre l'educació ambiental forestal. En aquest s'hi inclouen una sèrie d'articles que recullen la voluntat de promoure, a través de tots els mitjans pedagògics disponibles, l'Educació Ambiental Forestal, especialment en el nivell d'ensenyament fonamental. També s'esmenta que l'Estat està obligat a promoure la conscienciació pública per a la protecció del patrimoni forestal.

Altres lleis estatals sorgides de la Secretaria de medi ambient de *Bahia* són: la Llei 7799/01, la qual constitueix la política Estatal per a l'administració dels recursos ambientals; la Llei 11476/09 que és una disposició sobre la creació de la política de desenvolupament del turisme sustentable a les Àrees de Protecció Ambiental de l'Estat de *Bahia*; o la Llei número 12056/11, la qual tracta sobre la política d'educació ambiental a l'Estat de *Bahia*.

A més s'han redactat diversos decrets que tracten aspectes com la creació de parcs Estatals, la creació de refugis de vida silvestre, la creació de comitès estatals per a zones de protecció, entre altres.

Pel que fa a l'aspecte educatiu, la Secretaria d'Educació de l'Estat de *Bahia* és l'encarregada del funcionament de l'educació a *Bahia*. A través del reglament de la Secretaria d'educació es descriuen les funcions i les competències d'aquesta, en matèria d'Educació. Algunes de les lleis que n'han sorgit són: la Llei número 10330 del 15 de setembre del 2006, mitjançant la qual s'aprova el Pla Estatal d'Educació.

A *Bahia*, la Llei de Política Forestal de l'any 1994 ja contemplava l'educació ambiental a les escoles, la qual va ser reforçada per la llei 12056/11 a l'any 2011. L'educació reglada va ser regulada a través del Pla Estatal d'Educació, aprovat l'any 2006.

4.3 La Vila de Serra Grande

Tal i com ja s'ha comentat anteriorment, **Serra Grande ha sigut la vila on s'ha dut a terme el projecte**. Serra Grande és un districte del municipi d'Uruçuca. Situat al sud de Bahia. Segons el cens realitzat l'any 2007, la vila té 3.000 habitants i presenta una extensió de 3 km².

Imatge 3: Praça Pedro Gomes durant el Sarao mensual, Serra Grande

Serra Grande va ser fundada l'any 1941 quan Pedro Gomes de Lima, propietari de les terres on actualment s'assenta la vila, va decidir cedir als agricultors que arribaven a la zona, petites parts dels seus terrenys amb la finalitat de que la vila s'expandís i millorés la situació precària en que es trobava.

La principal font econòmica de Serra Grande, des dels seus inicis, va ser l'explotació forestal per a l'extracció de fusta. Aquesta activitat es va veure influenciada positivament per la construcció d'una carretera de terra que arribava fins a la vila. L'any 1998, després de prohibir l'extracció de fusta a tota la regió, es va interrompre el creixement a Serra Grande. No obstant, la pavimentació de la carretera de terra Ilheus/Itacaré BR-001, l'any 1997, va permetre apostar per un nou creixement, aquesta vegada lligat al turisme.

Serra Grande es troba situat dins de l'Àrea de Protecció Ambiental Itacaré/Serra Grande (APA Itacaré/Serra Grande). L'APA Itacaré/Serra Grande, està localitzada al litoral Sud de Bahia (Brasil). Amb una extensió aproximada de 54 mil hectàrees, és avui dia una de les poques regions del Nord-est brasiler coberta amb grans trams

de Mata Atlântica ben conservada, **presentant una alta biodiversitat i un elevat grau d'endemismes.**

Una Àrea de Protecció Ambiental és una categoria d'unitat de conservació del Sistema Nacional d'Unitats de Conservació (SNUC). Els seus principals objectius són:

- Protegir la bellesa dels seus paisatges
- Protegir les seves reserves hídriques
- Incentivar l'ús equilibrat de recursos naturals
- Estimular el desenvolupament regional
- Preservar les espècies animals i vegetals

L'APA Itacaré/Serra Grande, a més de complir els seus objectius principals, també és una zona d'amortiment del *Parc Estatal Serra do Conduru* (PESC). El PESC, localitzat a les proximitats de *Serra Grande*, és una unitat de conservació de protecció integral d'aproximadament 10 mil hectàrees, la qual presenta un dels majors nivells de biodiversitat de flora i fauna del planeta.

Des del punt de vista socioambiental, l'APA Itacaré/Serra Grande presenta una realitat preocupant:

A la zona rural de l'APA, aproximadament mil famílies d'agricultors tradicionals viuen en condicions precàries i de vulnerabilitat social. La gran majoria d'agricultors són analfabets i no tenen coneixements tècnics per produir ni recursos per invertir en la producció agrícola. Per poder sobreviure, aquestes famílies **porten a terme una agricultura de subsistència basada en la tala i crema de mata Atlàntica**, així com altres activitats il·lícites com la caça indiscriminada. Aquestes accions són una gran amenaça per la biodiversitat i els recursos naturals de la zona, a més a més, contribueixen a augmentar les emissions de CO₂ a l'atmosfera.

Pel que fa als centres urbans, la realitat social i ambiental no és massa diferent. Aquests no estan físicament capacitats per acollir la demanda, el turisme desborda els serveis de sanejament bàsics, la recollida d'escombraries, subministrament d'aigua... Paral·lelament, el funcionament precari de l'ensenyament públic i la falta d'aptituds professionals dels nadius, dificulta l'accés al mercat de treball, principalment per als joves, que esdevenen vulnerables a la pràctica d'activitats il·lícites. Tots aquests factors constitueixen una seria amenaça per a l'estabilitat

social d'aquests centres urbans, fet que repercuteix de forma directa sobre la qualitat del destí turístic.

4.3.1 L'Educació a Serra Grande

Pel que fa a l'educació reglada (o formal) a *Serra Grande*, aquesta es va iniciar a la dècada dels 80 quan Dona Regina, una de les cofundadores de la vila, va habilitar una aula amb la finalitat de crear un espai d'aprenentatge. Al cap d'uns anys es va construir l'actual escola (*Eliés Haun*). Inicialment, els professors que donaven aules, no tenien cap formació, es limitaven a transmetre els seus propis coneixements a la resta de la població. Només hi havia aules fins al nivell de 4a sèrie² (equivalent a 3r de primària) i, tots aquells alumnes que tenien interès en continuar estudiant, repetien voluntàriament els cursos ja realitzats. No existien nivells d'ensenyament més elevats, ja que els professors no tenien un nivell de formació suficient.

Imatge 4: Escola *Eliés Haun* de Serra Grande

L'any 2001, l'educació a la vila va experimentar un canvi. La majoria dels professors ja tenien formació en magisteri; fet que els va permetre formar alumnes fins al nivell de 8a sèrie (equivalent a 2n d'ESO).

Durant el curs 2004-2005, l'ajuntament d'*Uruçuca* va donar al professorat de *Serra Grande* una beca per tal que els mestres poguessin realitzar estudis universitaris i millorar la seva formació. Això va permetre que els alumnes poguessin continuar

---

² Per més informació, consultar l'annex IV.II

els estudis de *Ensino meio*³ a *Serra Grande* i no s'haguessin de desplaçar fins a *Uruçuca*.

Actualment, **gairebé la totalitat dels professors de l'escola de Serra Grande disposen d'una formació universitària**. Aquest fet ha millorat tant la possibilitat d'un ensenyament superior, com el nivell educatiu assolit pel conjunt d'alumnes. No obstant, l'escola, des dels seu inicis, va ser dissenyada per un nombre concret d'alumnes. Amb el pas del temps, el nombre d'alumnes ha augmentat, però la infraestructura segueix essent la mateixa. Això ha comportat que algunes classes estiguin formades per més de 40 alumnes, dins un espai amb condicions precàries.

Una altra problemàtica associada a l'educació és el fet que els programes educatius canvien en funció del govern existent. Aquest fet, que està present mundialment, fa variar el sistema educatiu creant problemes tant a nivell de professorat com a nivell educatiu.

Per altra banda, en els últims anys, la vila de **Serra Grande ha experimentat un augment dels seus conflictes socials**. L'alt consum de drogues entre la població més jove i l'increment de mares adolescents, són molt presents a les aules i en el dia a dia de la població. Tot i que és una qüestió social que sobrepassa els límits de l'escola, actualment s'estan duent a terme projectes per tractar aquest desequilibri social. No obstant, molts dels alumnes no disposen d'una estructura familiar estable, fet que dificulta encara més el tractament d'aquests conflictes socials des de l'escola.

L'any 2008, va arribar a la vila de *Serra Grande*, el projecte de *Vila Aprendiz*⁴. Aquest projecte està vinculat a l'educació, tant formal com no formal, i presenta una forta preocupació envers els joves de Serra Grande.

Vila Aprendiz apareix com a conseqüència de la manca d'un espai adequat per a l'escola pública *Eliés Haun*, de *Serra Grande*. Degut a la precària infraestructura de l'escola, basada en quatre parets i en molts casos sense obertures exteriors, s'ha optat per la recerca de diferents ambients per realitzar les aules. Aquest moviment es basa en la participació ciutadana i en la transparència de la realitat de la Vila.

---

³ Per més informació, consultar l'annex IV.II

⁴ Per més informació, consultar l'annex IV.II

Actualment, la mitjana nacional de l'índex sobre el Desenvolupament d'Educació Bàsica (IDEB) és de 6.0. A *Serra Grande* aquest índex pren el valor de 3.1. Tot i ser un nivell molt baix, autoritats i professorat de la zona veuen aquest resultat com a esperançador, ja que, les polítiques educatives que s'apliquen actualment a la comunitat són d'aparició recent i per tant encara no s'ha vist reflectit el resultat.

4.4 Ecoloucos

El **grup dels Ecoloucos és un dels pilars del treball** *Sensibilizar brincando: Um caminho para a educação ambiental*. Aquest grup, va néixer del projecte "*Verão Ecológico & Cultural'2011*" el qual va comptar amb la participació directa de més de 50 persones de la comunitat de Serra Grande. Durant el *Verão ecológico* es tractava un tema cada setmana i s'anava a conèixer un lloc diferent per promoure el coneixement local des d'un punt de vista ecològic i cultural. Es realitzaven dues sortides setmanals, una amb joves i una altra amb dones i nens. Com a cloenda del *Verão Ecológico* es va fer una gimcana que tractava tant temes ecològics com culturals. Al acabar l'estiu, els mateixos participants van demanar continuar fent activitats durant l'any i d'aquí van sorgir els *Ecoloucos*.

Imatge 5: *Ecoloucos* i *Natureza Ativa* en una de les trobades.

Cristina Leal, llicenciada en Economia per la Universitat Federal de Rio de Janeiro, va ser una de les responsables de l'organització del *Verão Ecológico & Cultural*. Un

cop finalitzada l'activitat i seguint la voluntat del grup d'adolescents, de forma voluntària, va acceptar la responsabilitat de coordinar el grup dels *Ecoloucos*.

Tot i haver estudiat economia, les seves inquietuds personals i professionals segueixen un perfil socioambiental que la van portar a realitzar diversos cursos de caire ambientals.⁵

La finalitat del grup *Ecoloucos* és realitzar un treball de formació en ecologia i cultura locals. Aquest engloba, de forma regular i directa, aproximadament **15 adolescents de la comunitat**, els quals es troben dins la franja d'edat de 14 a 18 anys, i indirectament, a desenes d'altres persones de la comunitat i visitants.

L'esperit d'aquest grup és descobrir junts les belleses, i els potencials naturals i culturals de la regió, així com explorar creativament aquestes descobertes per aconseguir un millor desenvolupament de les persones participants i de les comunitats de la zona.

L'objectiu general és inspirar i capacitar directament a 15 adolescents de la comunitat per a una millora de les relacions amb si mateixos i amb el seu entorn a través d'experiències formadores en ecologia i cultura locals.

Els seus objectius específics són:

- Promoure experiències d'aprenentatge significatives i transformadores, directament inspirades en les característiques naturals i culturals de la regió.
- Desenvolupar possibilitats de contingut per un aprenentatge local que explori millor les connexions amb el medi i les comunitats i faci un ús creatiu dels diferents llenguatges.
- Portar a la comunitat a un millor coneixement i apreciació dels seus paisatges, valors, i possibilitats.

---

⁵ Per més informació, consultar l'annex IV.I

- Estimular actituds de valorització i preservació de les nostres riqueses naturals i culturals obrint camins per a la cerca d'un desenvolupament alternatiu qualificat.
- Desenvolupar capacitats individuals i en grup per a la creació de noves possibilitats econòmiques i culturals que estiguin en harmonia amb totes les formes de vida presents a la regió.
- Realitzar experiències amb grups locals i visitants per a posar en pràctica els aprenentatges adquirits contribuint així cap a la construcció d'un model d'aprenentatge basat en l'ecologia i cultura locals.

Del *Verão Ecológico* també n'ha sorgit el grup *Ecolouquinhos*. Aquest està format per nens i nenes d'entre 7 i 13 anys que segueixen el perfil del grup *Ecoloucos*. Realitzen trobades setmanals i excursions per conèixer la cultura i ecologia locals.

4.5 Movimento Mecenas da Vida

Movimento Mecenas da Vida és una ONG constituïda l'any 2007 que treballa dins l'Àrea de Protecció Ambiental Itacaré/Serra Grande (APA).

Tot i el gran potencial turístic de la zona, l'APA encara ha de superar moltes mancances per tal de transformar la indústria del turisme en el motor principal per al desenvolupament socioeconòmic de la zona. *Mecenas da Vida* creu que per tal de solucionar els problemes socioambientals de l'APA Itacaré/Serra Grande cal un treball conjunt entre tots els actors socials que, directa o indirectament, hi estan relacionats: el poder públic, investigadors, empresaris, les comunitats urbanes i rurals, i el turisme. El turisme és l'element que relaciona tots aquests actors locals, i, a més a més, té un paper clau en la conservació ambiental i en el desenvolupament socioeconòmic. Sobre aquesta idea es desenvolupa el projecte principal de la ONG, anomenat **Turismo CO₂ Neutro**.

Imatge 6: Movimento Mecenas da Vida a Taboquinhas

De la creació *Movimento Mecenas da Vida* a Brasil, en va sorgir una altra associació agermanada a Catalunya, *Movimento Mecenas da Vida – La Celler de Ter*. Aquestes són associacions diferents però amb un fort vincle, doncs presenten objectius comuns i, a més a més, gran part de les aportacions econòmiques que rep *Movimento Mecenas da Vida* a Brasil provenen de l'associació catalana.

4.5.1 Programa Turismo CO₂ Neutro

Aquest programa té com a objectiu transformar l'APA *Itacaré/Serra Grande* en un destí model de neutralització i reducció de carboni, **integrant la conservació ambiental dins el desenvolupament socioeconòmic de les famílies d'agricultors tradicionals.**

L'establiment comercial corresponent entra dins del programa *Turismo CO₂ Neutro* aportant el finançament necessari per a les mudes requerides per la neutralització de les seves emissions de CO₂. Aquestes mudes seran plantades pels agricultors locals tradicionals, creant així un vincle entre els diferents actors implicats. Els establiments que hi participen reben un certificat anomenat "*Selo Turismo CO₂ Neutro*", que poden exhibir en els seus locals; i passen a convertir-se en un "*Destino Carbon Free*". Un "*Destino Carbon Free*" és aquell on tots els agents que participen en la cadena productiva del turisme local neutralitzen les seves emissions de carboni.

Els diners que aporten els establiments que participen al programa s'utilitzen per a la creació de les "*Bolsas de Conservação*". Aquesta es dona mensualment als agricultors tradicionals, com a remuneració pels serveis ambientals que aquests

realitzen dins les seves propietats rurals. Per altra banda, els agricultors assumeixen diferents compromisos per rebre aquests diners:

- Conservar la Mata Atlàntica de les seves propietats i reforestar les zones degradades.
- Adoptar pràctiques conservacionistes
- No podran caçar ni utilitzar foc per netejar els seus terrenys
- Han de matricular els seus fills a l'escola i preservar-los de les feines més pesades del camp.
- Participar en totes les activitats realitzades i promogudes per *Mecenas da Vida*.

A través d'aquest programa s'aconsegueix **convertir els agricultors tradicionals locals en veraders conservadors de la natura**. Al rebre la "*Bolsa Conservação*" poden substituir el monocultiu per un policultiu amb espècies locals; que a més eviti haver de cremar per obtenir més rendiment. Així es conserva el medi i es produeixen productes locals.

4.5.2 Estágio Vivência Mecenas Da Vida

L'Estágio Vivência Mecenas da Vida és una activitat organitzada pel *Movimento Mecenas da Vida* que es realitza dins la zona d'actuació de la mateixa associació i que està estretament lligada al Programa *Turismo CO₂ Neutro*. Consisteix en una estada de quatre setmanes a la regió de l'APA *Itacaré/Serra Grande* dirigida a estudiants universitaris de tot el món. A part de difondre les diferents accions realitzades per la ONG, **l'estada té com a objectius principals donar a conèixer als estudiants universitaris la situació actual dels agricultors tradicionals de la regió Sud de Bahia**, i, alhora, mostrar la importància de la conservació ambiental en el territori, així com diversos aspectes referents a qüestions de desenvolupament humà i socioeconòmic.

Durant les quatre setmanes de *l'Estágio*, es presenten als participants els programes que porta a terme la ONG i es realitzen nombroses sortides per tal de conèixer diferents actors locals implicats.

Dues setmanes de l'estada tenen lloc a les comunitats d'agricultors tradicionals que participen al programa *Turismo CO₂ Neutro*. Durant aquests 15 dies, els estudiants viuen a les cases dels agricultors, observant el seu dia a dia i

interactuant de forma directa amb els agents principals responsables de la conservació del paisatge de la regió.

Les tres persones encarregades d'elaborar el projecte *Sensibilitzar jugant: Una via per a l'educació ambiental* han participat en el *3r Estágio Vivência Mecenas da Vida*, realitzat del 16 de gener a l'11 de febrer del 2012. Durant dues setmanes, s'ha conviscut amb tres famílies d'agricultors tradicionals de les comunitats rurals de *São Gonçalo* i *Prainhas*, situades a 3km de la vila de *Taboquinhas* (a 38km d'*Itacaré*).

Imatge 7: Pelant mandioca a la casa de la farina, *Estágio Vivência*

La participació al *3r Estágio Vivência Mecenas* ha sigut un **factor clau per a la realització d'aquest projecte**. Conviure dues setmanes amb les famílies d'agricultors tradicionals ha permès comprendre molt millor la situació actual amb què es troben. A més a més, ha facilitat la **incorporació dins del projecte dels coneixements transmesos pels agricultors**, tant d'aspectes referents a l'agricultura tradicional com de la natura de la regió.

Aquest projecte presenta una etapa inicial realitzada a Girona, durant la qual es van pensar i elaborar els 6 jocs que constituïrien la base del projecte.

Elaborar materials didàctics que tinguin com a objectius principals valoritzar la figura d'uns agricultors que viuen en un altre continent i fomentar la conservació de la natura d'una regió totalment desconeguda, és molt difícil. Per aquest motiu, gràcies a la participació en el *3r Estágio Vivência*, s'han pogut modificar i adaptar

els materials didàctics. D'aquesta manera s'ha aconseguit que els jocs estiguin totalment inspirats i dirigits a la regió on s'apliquen.

Així doncs, **la participació al 3r Estágio Vivência ha esdevingut una preparació i un aprenentatge claus en aquest projecte.** Durant el mes de l'estada, es van adquirir coneixements que posteriorment s'han aplicat en tots els jocs. A més, es van entendre les diferents problemàtiques de la regió, factor molt important per a poder realitzar un projecte d'educació ambiental amb la població de la zona.

5. Objectius

Els objectius generals del projecte Sensibilizar *brincando: Um caminho para a educação ambiental* són:

- **Sensibilitzar nens i adolescents** envers la importància de la conservació del medi natural.
- **Valoritzar la figura de l'agricultor** a la zona d'actuació: com a productor de béns i com a conservador de la natura

A més a més, el projecte inclou també alguns objectius específics:

- **Treballar conjuntament amb el grup *Ecoloucos***, enfortir-lo i dotar-lo de recursos i metodologia per donar continuïtat al projecte d'educació ambiental.
- **Co-construir** amb la població local processos d'aprenentatge col·lectiu.

6. Cronograma

En la següent taula es mostren, organitzades per quinzenes, les diferents etapes en què es subdivideix la realització d'aquest projecte, el qual s'ha portat a terme des del 3 d'Octubre de 2011 fins al 8 de juliol de 2012.

ACCIIONS	QUINZENA																			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Definició de l'àrea d'estudi	█																			
Cerca documentació		█																		
Disseny metodologia			█	█	█															
Elaboració material didàctic						█	█													
Estàgio Vivência							█	█												
Elaboració conjunta del material didàctic									█											
Posada en pràctica										█	█	█	█	█						
Redacció memòria															█	█				
Preparació exposició i pòster																	█	█		
Exposició																			█	

Taula 1: Cronograma

S'han requerit un total de 20 quinzenes per tal d'elaborar aquest projecte. A continuació s'inclou una petita explicació del contingut de la taula per tal de facilitar la comprensió de les diferents etapes d'elaboració del projecte.

- **Definició de l'àrea d'estudi:** S'escull l'àrea on s'aplicarà el projecte, en funció de les característiques que aquest requereix.
- **Cerca de documentació:** Cerca de documentació de la zona d'actuació. Problemàtiques associades, deficiències de l'entorn, biodiversitat existent, nivell d'escolarització, coneixements ambientals...
- **Disseny de la metodologia:** Es dissenya la metodologia utilitzada pel desenvolupament del projecte. Les metodologies dissenyades es veuran alterades pels coneixements adquirits durant "*l'Estagio Vivencia*"
- **Elaboració del material didàctic:** S'elabora i s'imprimeix el material didàctic creat per tal de dur a terme les metodologies dissenyades.
- **Estágio Vivência:** Estada que es realitza amb l'ONG "*Movimento Mecenias da Vida*" per tal d'aprofundir sobre els coneixements d'agricultura, medi ambient i societat de la zona d'actuació.
- **Elaboració conjunta del material didàctic:** S'elabora, conjuntament amb el grup d'*Ecoloucos*, material didàctic pel desenvolupament de les metodologies dissenyades.
- **Posada en pràctica:** Es posa en pràctica la metodologia dissenyada amb els materials didàctics elaborats. Es duu a terme mitjançant trobades setmanals amb el grups d'*Ecoloucos* i *Ecolouquinhos*.
- **Redacció de la memòria:** Es plasmen els resultats obtinguts en la realització del projecte.
- **Preparació de l'exposició i creació del pòster:** A partir de la memòria realitzada i els resultats obtinguts, es prepara l'exposició del projecte dut a terme. També es crea un pòster amb els resultats més rellevants.
- **Exposició:** S'exposen els resultats obtinguts en la realització del projecte davant d'un tribunal qualificat.

7. Metodologia

Seguint el cronograma presentat en l'apartat anterior, la metodologia de treball adoptada per a la realització d'aquest projecte es fonamenta, principalment, en la **participació de la població de la zona per tal de construir processos d'aprenentatge col·lectius i materials didàctics diversos**.

Inicialment es **defineix l'àrea d'actuació** amb una posterior anàlisi de la zona, a través de la cerca de documentació. D'aquesta manera, i fent referència als requeriments necessaris per l'aplicació del projecte, s'escull la millor àrea per dur a terme les activitats.

La metodologia utilitzada segueix un conjunt d'etapes fins arribar a la redacció final de la memòria. Cal remarcar que, cada etapa és imprescindible pel propi desenvolupament del projecte, la falta d'una d'elles alteraria la coherència de tot el procés.

En primer lloc, hi ha una etapa inicial durant la qual **s'elaboren i es creen part dels materials didàctics** que s'utilitzaran pel desenvolupament del projecte. Aquesta etapa es porta a terme a Girona, sense tenir propis coneixements de la situació real en què es troba la zona d'aplicació del projecte (*APA Itacaré/Serra Grande*).

Seguidament, degut a la falta de coneixements socioambientals de la zona d'aplicació, el projecte inclou una **etapa de preparació i aprenentatge**. D'aquesta manera, s'adquireixen nombrosos coneixements que, posteriorment, seran introduïts en els materials didàctics. Aquesta fase d'aprenentatge es realitza a partir de la participació dins l'*Estágio Vivência* organitzat per l'*Associação Movimento Mecenias da Vida*, on els propis agricultors tradicionals, juntament amb diverses persones de la regió, transmeten els seus coneixements per tal d'enriquir, perfeccionar i col·laborar en la creació dels diferents materials didàctics.

A continuació, i amb els nous coneixements assolits, **es finalitza l'elaboració del material didàctic**. Aquesta **es porta a terme conjuntament amb el grup dels Ecoloucos i amb els agricultors tradicionals de la regió**.

Utilitzant diverses metodologies participatives, els *Ecoloucos*, per la seva part, introdueixen conceptes d'àmbit social, cultural i ambiental, referents a la regió on es troben. Per altra banda, a partir de la participació dins l'*Estágio Vivência* i gràcies a l'ajuda dels agricultors tradicionals, també es finalitzen alguns dels materials tot introduint-hi els seus coneixements agrícoles i de la natura de la zona.

D'aquesta manera, s'aconsegueix que els materials didàctics elaborats estiguin **totalment adaptats a la població a la qual va dirigida**, i que els futurs participants de les activitats se sentin identificats amb els materials que s'han co-construït.

Un dels objectius principals d'aquest projecte és el de dotar als *Ecoloucos* de recursos suficients per tal que aprenguin a aplicar i avaluar les metodologies didàctiques elaborades i que aquestes puguin ser perpetuades al llarg del temps.

Per tal d'assolir aquest objectiu, en la següent etapa es realitzen les diferents trobades que s'esmenten a continuació:

En primer lloc, es porten a terme **trobades amb el grup d'Ecoloucos** durant les quals s'apliquen els diferents materials didàctics elaborats. Es tracta de que no només aprenguin el funcionament i les normes dels diferents jocs, sinó que també entenguin les diferents metodologies utilitzades per tal d'avaluar si s'han adquirit els coneixements construïts.

Després d'aquestes trobades, per tal d'aprofundir en els objectius, normes, característiques, avaluació... de cada joc; es fan les **traduccions de les fitxes tècniques** corresponents conjuntament amb alguns dels *Ecoloucos*.

A continuació, es realitzen **trobades amb el grup d'Ecolouquinhos**. En aquestes, els *Ecoloucos* són els encarregats de dirigir i organitzar les diferents activitats. Representen la primera actuació dels *Ecoloucos* com a multiplicadors de les metodologies didàctiques elaborades i serveixen per dur a terme una avaluació inicial de la seva capacitat.

Finalment, **s'apliquen els materials didàctics a l'escola de Serra Grande Eliés Haun**. L'aplicació es realitza de forma conjunta amb alguns *Ecoloucos* per tal de continuar i aprofundir en la seva capacitat. Algunes trobades també es porten a terme sense la presència dels *Ecoloucos*, amb la finalitat de realitzar educació i conscienciació ambiental amb els nens i adolescents de l'escola.

Al llarg de tota l'aplicació del projecte, es porta a terme una **avaluació específica per a cada un dels jocs i cada una de les trobades realitzades**. És important remarcar que no és imprescindible realitzar l'avaluació específica de cada un dels jocs sempre que es porten a terme. No obstant, degut a que és la primera vegada que s'apliquen, s'ha cregut convenient realitzar l'avaluació corresponent després de cada activitat.

Finalment, també es fa una avaluació **global del programa d'educació ambiental realitzat**, tant pel que fa a la capacitació del grup *Ecoloucos* com respecte a la eficàcia dels diferents materials didàctics elaborats.

Per concloure amb el projecte, es realitza **l'etapa de redacció de la memòria**. És en aquest punt on es volen plasmar tots els resultats i avaluacions obtingudes, i presentar un conjunt de propostes de millora per tal d'enfortir alguns punts del projecte.

8. Proposta didàctica

En aquest apartat s'explica el material didàctic del projecte. Consta de dues parts: la primera fa referència a la proposta didàctica inicial, i la segona és la proposta modificada.

La inicial comprèn totes aquelles activitats que van ser pensades des de Catalunya, basant-se en la cerca d'informació sobre l'estat actual de la zona de *Bahia* on s'aplicaria el treball.

La proposta didàctica modificada sorgeix a Bahia, després de la participació a l'Estágio Vivência, el qual ha permès conèixer de primera mà la vida dels agricultors rurals de la zona. A més a més, per tal de millorar la proposta didàctica també es va realitzar un qüestionari inicial als *Ecoloucos*.⁶ Amb aquest es va extreure informació dels coneixements inicials del grup d'adolescents, per tal de poder adaptar la proposta a la població de la zona.

---

⁶ Per més informació, consultar l'annex IV.III

8.1 Proposta didàctica inicial

La proposta didàctica inicial consta de sis jocs. Cada activitat està pensada per tal d'assolir uns objectius específics. A cada fitxa s'hi resumeixen les característiques generals del joc, tals com nombre participants, edats i durada. També es detalla el material utilitzat i s'explica el desenvolupament del joc. Al final, es parla de l'avaluació pensada per comprovar si s'han assolit els objectius de l'activitat. A més a més, hi ha jocs que presenten un apartat de treball conjunt amb *Ecoloucos* i un altre de reflexió final.

8.1.1 El Joc dels Sacs

Nom activitat: El Joc dels Sacs

Objectius:

- Prendre consciència de la importància de l'agricultor en totes les seves activitats quotidianes.
- Aprendre a valoritzar la figura de l'agricultor.

Característiques:

- Edats : A partir de 7 anys
- Nº de participants: de 2 a 15
- Durada: 2 hores

Materials:

- Quatre sacs grossos.
- Quatre fotografies amb la imatge de: un agricultor, una dona, un nen i un empresari. Cada una d'aquestes s'enganxa en un sac.
- Fotografies d'activitats o accions que realitzin els quatre rols dels personatges escollits (agricultor, dona, nen i empresari).
- Fils d'estendre roba
- Agulles d'estendre roba
- Reproductor de música o instruments per fer música
- Guixos

Desenvolupament activitat:

- Els participants de l'activitat han de seure al terra tot marcant la seva posició amb els guixos per tal que cadascú recordi quin és el seu lloc d'inici.
- Es reparteix a tots els participants un conjunt d'imatges de les diferents activitats que realitzen els quatre personatges escollits.
- Mentre sona la música, totes les persones que tenen una imatge a les mans han de dipositar-la dins el sac corresponent, segons qui considerin que realitza aquella activitat i, tornar ràpidament al seu lloc.
- Quan la música para, tots els participants del joc han de restar immòbils.

- Les persones que no han tingut temps de dipositar la imatge en el sac corresponent i encara la tinguin a les mans s'han de guardar la imatge i tornar al lloc.
- Aquesta activitat es repeteix tantes vegades com imatges tenen els participants.
- El guanyador/s de l'activitat es aquell que aconsegueix dipositar totes les imatges en els diferents sacs en primer lloc.
- Un cop s'han dipositat totes les imatges dins els sacs corresponents, els mediadors de l'activitat exposen, juntament amb els participants, quines activitats realitza cada un dels personatges tractats.
- Després de l'explicació es treuen les fotos dels sacs tot penjant-les a uns cordills, i es corregeixen, si s'escau, els possibles errors que els participants hagin comès.

Reflexió:

Les reflexions d'aquesta activitat es realitzen en dos moments diferents: en el moment en què els moderadors de l'activitat exposen als participants les diferents activitats que realitzen els quatre rols de personatge, i quan els propis participants corregeixen els errors realitzats.

Avaluació:

La forma com s'avalua l'activitat és mitjançant les correccions que realitzen els propis participants. Si les correccions de les diferents fotografies que realitzen són correctes significa que han entès els objectius de l'activitat; si no és així, no s'haurà comprès l'activitat. A part d'això, l'activitat també s'avalua a partir de l'observació de diferents ítems:

- Rapidesa dels participants a l'hora de corregir els seus propis errors.
- Atenció i participació dels nens/es durant l'activitat.

Aportacions i comentaris dels participants durant les correccions.

8.1.2 La Oca do Agricultor

Nom activitat: La Oca do Agricultor

Objectius:

- Valorar la dificultat de la tasca de l'agricultor.
- Aprendre bones accions relacionades amb el medi.

Característiques:

- Edats: a partir de 7 anys
- Nº de participants: de 2 a 15
- Durada: 30 minuts

Materials:

- Lona amb un taulell de la oca (dissenyat prèviament).
- Fitxes de diferents colors (un color per equip): blau, groc, verd i vermell.
- Un dau gegant.

Desenvolupament activitat:

- Es fan un màxim de 4 equips. Cada equip tria un color dels abans esmentats.
- Cada equip tira el dau i avança tantes caselles com el dau indiqui. Si cau en una casella enquadrada de color vermell, retrocedeix 2 caselles i perd un torn. Si pel contrari cau en una casella amb quadre verd, avança 2 caselles i torna a tirar el dau. Guanya el primer equip que arribia al final.

CASELLES ESPECIALS	
Negatiu (-)	Positiu (+)
Sequera	Plantar un arbre
Incendi forestal	Fer compostatge
Abocament de deixalles	Participar en activitats locals
Desforestació	

Taula 2: Informació caselles especials Joc de l'Oca do Agricultor

Reflexió:

L'entorn forma part de nosaltres i per tant s'ha de cuidar. S'ha d'entendre l' entorn com tots aquells aspectes que ens envolten (natura, medi, persones, cultura). Unes bones pràctiques ens ajuden a superar amb més facilitat aspectes negatius que directament no depenen de nosaltres, però que influeixen en les nostres vides. Es reflexiona sobre el paper de l'agricultor en aquest camí.

Avaluació:

Cada vegada que es cau a una casella amb foto, l'equip participant haurà de reflexionar si la casella és positiva o negativa i per què. Es prendrà nota de les respostes per tal de després poder ser interpretades.

Es tindrà en compte si a l'hora de reflexionar sobre la casella s'anomena la figura de l'agricultor, o per al contrari no es té gaire present.

Un cop acabat el joc, per avaluar si s'han assolit els objectius, es demana als participants que, en grups, realitzin una obra de teatre on es representin les dificultats i/o les facilitats amb les que es poden trobar els agricultors de la zona.

8.1.3 El Memory da Conservação

Nom activitat: Memory da Conservação

Objectius:

Entendre la importància de la conservació del medi.

Aprendre a valorar l'entorn.

Característiques:

Edats: a partir de 7 anys

Nº de participants: de 2 a 15

Durada: 30 minuts

Materials:

Cartolines plastificades amb diferents dibuixos, els quals tracten aspectes tan diversos com: la conservació i extinció de les espècies de la zona; comprar en establiments locals, les modificacions que pateix el paisatge si no es conserva, etc.

Lona amb imants penjada en forma de mural.

Conceptes: biodiversitat, extinció espècies, desforestació, consum en establiments locals, modificació del paisatge, respecte vers la natura, conseqüències d'una mala conservació, entre altres.

Desenvolupament activitat:

Es col·loquen les cartolines de cap per avall.

Cada grup que trobi una parella, ha d'interpretar en veu alta el dibuix. Tot seguit, s'enganxen les parelles en un mural imantat que prèviament s'haurà penjat.

Avaluació:

Un cop acabada l'activitat, per tal de realitzar l'avaluació s'expliquen els conceptes de les diferents imatges i es plantegen una sèrie de preguntes: Quines parelles estarien relacionades i per què?, per què creus que s'ha triat aquesta imatge? Què et transmet la imatge? Entre aquestes dues imatges, quina t'agrada més? Per què? De totes les imatges, escull la parella que més t'agradi i digues per què?.

A partir de les respostes obtingudes, es valorarà si s'han assolit els objectius de l'activitat.

8.1.4 El twister de la biodiversitat

Nom de l'activitat: El Twister de la biodiversitat

Objectius:

Conèixer l'elevada biodiversitat i les característiques de diversos organismes de la zona.

Aprendre pautes de comportament envers la natura.

Entendre la importància de l'agricultor per garantir aquesta biodiversitat.

Característiques:

Edats: a partir de 7 anys

Nº de participants: de 2 a 15

Durada: 1 hora

Materials:

Taulell plastificat (2 x 1'5m), amb el dibuix del clàssic joc del Twister. Pel que fa als quatre colors simples del Twister, cada color representa un conjunt d'organismes:

Verd = vegetals

Vermell = mamífers

Groc = aus

Blau = insectes/organismes aquàtics/rèptils

Taulell de cartró plastificat (30x30cm) amb una fletxa i el dibuix de peus/mans i colors.

Cartronets (8x5cm) amb diverses preguntes amb respostes del tipus a, b, c (aprox. 20 per cada color/conjunt d'organismes)

Desenvolupament de l'activitat:

Els participants es situen al voltant del taulell.

Un participant fa girar la fletxa i situa la mà/peu corresponent al color que indica la fletxa sobre el taulell del Twister.

Un cop situat sobre el taulell, agafa una pregunta del piló corresponent (vegetals, mamífers...). Sense moure's del lloc, se li llegeix la pregunta i ha de contestar-la correctament.

Si contesta bé la pregunta i no cau, torna a fer girar la fletxa i continua jugant. Si no contesta bé o cau, és el torn del següent participant.

Quan un jugador cau, surt del taulell i espera el seu torn per fer rodar la fletxa i tornar a entrar al taulell.

A mida que els diferents participants entren a sobre del taulell, és més complicat trobar forats buits on posar els peus/mans.

El joc s'acaba quan cauen tots els participants o bé, quan s'han contestat totes les preguntes.

Observacions:

Si és possible, l'activitat es realitzarà dues o tres vegades, de manera que es repeteixin les diferents preguntes.

Degut a que el joc requereix contacte físic entre els participants, cal comentar amb els *Ecoloucos* si és possible que nens i nenes juguin alhora.

Activitat conjunta amb *Ecoloucos*:

Les preguntes es pensen conjuntament amb els *Ecoloucos* a través de diverses metodologies participatives, com per exemple, fent excursions per la zona per tal que ens mostrin la biodiversitat que els envolta.

Reflexió final:

Al acabar el joc, es fa una reflexió final per tal que els nens/es s'adonin de l'elevada riquesa natural que els rodeja (ex. quants dels organismes que han aparegut coneixien prèviament?). És important remarcar les preguntes que apareguin sobre el comportament que cal tenir envers la natura. Pel que fa a les preguntes relacionades amb els agricultors, al acabar el joc es remarcarà la importància de la feina d'aquests per a la supervivència de moltes espècies (ex. què passaria amb totes aquestes espècies si no hi fossin?).

Avaluació:

Per tal d'avaluar aquesta activitat cal observar els següents punts mentre aquesta es realitza:

Quina reacció tenen els participants el primer cop que senten les preguntes (ex. coneixien prèviament els conceptes o organismes que apareixen?)

Comptar quantes preguntes responen correctament cada cop que es realitza l'activitat (hi ha millores?).

Per avaluar si s'ha aconseguit el segon objectiu, un cop finalitzada l'activitat, es fan preguntes de forma indirecta per observar quin comportament creuen que cal tenir envers la natura després de realitzar el joc. Ex: què faríeu si trobéssiu deixalles al

bosc?. Cal deixar les preguntes obertes i donar temps als participants perquè discuteixin i debatin entre ells. S'observen les diferents opinions.

També s'explica una situació inventada com si fos real (com una anècdota) per tal que els participants aportin la seva opinió. Ex: ahir anava cap a casa i vaig veure com un home llençava les escombraries a terra, em va semblar molt lleig...

Finalment, per avaluar la importància que donen als agricultors, es parla d'aquests i de les vivències durant l'Estàgio Vivência. Es pregunta quants dels participants tenen pares o familiars agricultors. S'intenta que aquests expliquin què els agrada més de la vida a prop dels agricultors o de la vida a la ciutat, cal observar si s'han adonat que hi ha més biodiversitat a prop dels agricultors.

8.1.5 El Joc de les Bones Pràctiques

Nom activitat: El Joc de les Bones Pràctiques

Objectius:

Conèixer diferents bones pràctiques que cal tenir en compte per cuidar el nostre planeta.

Aprendre a treballar en grup.

Característiques:

Edats: a partir de 7 anys

Nº de participants: de 2 a 15

Durada: 1 hora

Materials:

Càmera de fotos

Fotografies partides en dues parts que s'uneixen (tipus puzzle).

Llençol o superfície plana per unir els fragments.

Materials necessaris per les diferents proves.

Desenvolupament activitat:

Es mostren als participants algunes parts de les fotografies.

Per aconseguir la resta de fragments s'han de realitzar diverses proves. Cada vegada que es supera una prova s'aconsegueix un fragment de foto. Exemples de proves: fer lletres amb els cossos, cadenes de roba, portar aigua d'un lloc a altre sense que caigui, passar-se un ou amb una cullera, etc.

Quan es tenen tots els fragments d'una fotografia es posen al llençol (i així successivament amb totes les imatges).

El joc s'acaba quan els participants han aconseguit tots els fragments i els han ordenat per construir les fotografies.

Activitat conjunta amb *Ecoloucos*.

Conjuntament amb els *Ecoloucos* es decideixen les diferents bones pràctiques que s'utilitzaran com a peces del joc. Són ells els responsables de realitzar les fotografies a partir de la representació teatral de les diferents bones pràctiques. Exemple: persona plantant un arbre, conreant el camp, recollint deixalles, caminant pel bosc...

Reflexió:

Quan s'ha completat i ordenat correctament totes les fotografies, es comenten les imatges amb el grup. Cal remarcar la importància de seguir totes aquestes bones pràctiques per tal d'ajudar a conservar la natura i el planeta en què vivim.

Fer un paral·lelisme entre el treball conjunt que han de fer els nens per aconseguir els diferents fragments i el que ha de fer la població mundial per ajudar el planeta. Quan els participants no cooperen i no treballen en equip, no aconsegueixen fragments. Si els humans no treballen en equip, no aconseguiran ajudar en la conservació del planeta.

Avaluació:

Quan s'aconsegueix unir les diferents parts d'una fotografia, es fan preguntes per veure si els nens/es realitzen aquesta "bona pràctica". S'ha de fer de forma ràpida perquè els participants no s'avorreixin. Ex: qui ha plantat un arbre? Va créixer? Els altres en voleu plantar?...

Per determinar si els nens/es han treballat en grup, durant la realització de tota l'activitat s'observa com es comporten els participants:

Participen tots els nens/es en les proves

Cada cop realitzen les proves més ràpid

S'organitzen millor

S'escolta la opinió de tots els participants

S'ajuden entre ells si sorgeixen inconvenients mentre es realitza la prova

8.1.6 Un dia en la vida de...

Nom activitat: Un dia en la vida de...

Objectius:

Aprender a valorar el paper de cada persona en la comunitat (dones, nens, agricultors i empresaris).

Conèixer les accions que realitza cada persona.

Aprender a treballar en equip.

Característiques:

Edats: a partir de 7 anys

Nº de participants: de 2 a 15

Durada: 1 hora

Materials:

Un vídeo d'un dia en la vida d'un agricultor, empresari, nens i dones.

Suport per mostrar el vídeo.

Desenvolupament activitat:

Es divideixen els participants de l'activitat en quatre grups d'igual nombre de persones.

A cada grup se li assigna un rol d'un personatge: agricultor, empresari, nen o dona

Es deixa un màxim de tres quarts d'hora perquè els diferents grups s'inventin una obra de teatre (5-10minuts) mostrant un dia a la vida del personatge que els hi ha tocat.

Els quatre grups representen la seva obra davant els altres participants.

Un cop s'han fet les quatre representacions es passa un vídeo/power point d'un dia real en la vida de cada personatge.

Activitat prèvia amb els Ecoloucos:

A l'hora de realitzar la gravació, s'ha pensat en la possibilitat de fer-ho de manera conjunta amb els *Ecoloucos*, aprofitant així el fet de que puguin conèixer en persona als agricultors.

Reflexió:

Cal fer una reflexió final comparant les obres amb els vídeos/power point prèviament preparats. S'ha de posar èmfasi tant en les activitats que els participants hagin representat de la mateixa manera com en aquelles que no.

Avaluació:

Per tal de fer l'avaluació, es duu a terme una observació de les diferències obtingudes entre els vídeos i les obres de teatre. Si hi ha molta diferència significa que els participants tenen un concepte equivocat de les activitats que realitzen els quatre rols de personatge. Si la diferència és petita significa que els participants comprenen el dia a dia dels diferents personatges estudiats.

Posteriorment, per avaluar l'assoliment dels objectius, es demana als participants que escullin un dels rols i en facin un dibuix on es representin cinc activitats quotidianes del dia a dia del personatge triat.

8.2 Proposta didàctica modificada

La proposta didàctica modificada consta de sis jocs, cada un amb la seva respectiva avaluació. A continuació es detallen els objectius, les característiques de cada joc, el material utilitzat, el funcionament de l'activitat, si hi ha o no activitats prèvies relacionades amb el joc, les metodologies participatives utilitzades (si s'escau) i el mètode d'avaluació corresponent per a cada joc. Dins d'aquesta proposta modificada, a més d'afegir modificacions a la proposta inicial, s'ha afegit un joc nou (Joc dels Processos), i se n'ha eliminat un altre (Un dia en la vida de...). Recordar que les modificacions s'han realitzat després d'haver conegut la realitat de la zona d'aplicació (*Bahia*) a través de l'*Estágio Vivência*. També s'han tingut en compte els coneixements i inquietuds que han mostrat alguns *Ecoloucos* a través del qüestionari inicial que se'ls va repartir.

8.2.1 El Joc dels Sacs

Nom activitat. El Joc dels Sacs

Objectius:

- Conèixer les diferents funcions de les persones de la comunitat i prendre consciència de la importància de cada una d'elles per a un bon funcionament social.
- Aprendre a valoritzar la figura de l'agricultor.
- Conèixer la importància de la relació entre els empresaris i els agricultors.

Característiques:

- Edats : A partir de 7 anys
- N° de participants: de 2 a 15
- Durada: 2 hores

Materials:

- Quatre sacs de mida 20x15cm amb una imatge cosida a cada un d'ells. Les imatges representen: un agricultor, una dona, un nen i un empresari.
- 40 fotografies⁷ d'activitats o accions que realitzen els diferents personatges (agricultor, dona, nen i empresari).
- 10m de Cordill.
- Agulles d'estendre roba.
- Reproductor de música o instruments.
- Exemple del material⁸:

---

⁷ Fotografies realitzades dins del projecte "Olhares Cotidianos" de Mecenas da Vida. Mirar Annexos II.I.I

⁸ Per més informació, consultar l'annex II.I.I

Imatge 9: Sacs amb les imatges dels rols corresponents

Imatge 8: Imatges escollides del projecte *Olhares Cotidianos*

Activitat prèvia per a la preparació material:

En les fotografies utilitzades hi apareixen representades les funcions més importants que té cada personatge en la societat. Per tal de facilitar el funcionament del joc, aquelles fotografies més representatives de cada personatge (excepte en els empresaris) han estat prèviament marcades amb una X.

Les accions principals (marcades amb una X) de cada personatge són:

- Dona:
  - Cuinar
  - Rentar (roba i plats)
  - Alimentar animals (gossos, gallines)
  - Cuidar els nens
- Nens:
  - Anar a l'escola
  - Jugar
  - Ajudar els pares

- Agricultor:
  - Treballar al camp
  - Participar en les activitats de casa (ajudar a la dona)
  - Elaborar productes secundaris (farina de mandioca, mel de cacau...)
  - Cuidar els nens

- Empresari:

La figura de l'empresari no es tracta com a tal sinó per reforçar la importància de l'agricultor i explicar la relació entre aquests dos (mirar avaluació).

Desenvolupament activitat:

- Es col·loquen els 4 sacs a terra, a una distància equitativa entre ells.
- Es penja el cordill en alguna zona que no interfereixi en la realització del joc.
- Els participants de l'activitat s'asseuen a terra un al costat de l'altre formant una línia (deixant una certa distància entre ells). Marquen la seva posició inicial amb un cercle.
- De forma aleatòria, es reparteixen als participants les diferents fotografies. De tal manera que tots els participants tinguin el mateix nombre de fotografies.
- Comença a sonar la música, els participants han d'agafar una de les seves fotografies i col·locar-la dins el sac del personatge amb qui creuen que està relacionada. Han de fer-ho de la manera més ràpida possible i quedant-se immòbils cada cop que s'aturi la música.
- Quan dipositen una foto, han de tornar a la seva posició inicial a buscar-ne una altra. Caldrà que realitzin la mateixa acció amb cada fotografia fins que les aconseguixin col·locar totes.
- El guanyador de l'activitat serà aquell que aconseguixi dipositar totes les imatges en els sacs en primer lloc.

Avaluaçió:

L'avaluaçió d'aquest joc consta de dues parts:

- Avaluaçió de les fotografies

L'avaluaçió està basada en observar si les imatges amb les accions més representatives (les que tenen la X) s'han col·locat correctament i, si no és així, a quin sac s'han dipositat. Per fer-ho els participants s'asseuen al voltant dels sacs en forma de semi-cercle. Es van traient les fotografies marcades amb una X dels diferents sacs, seguint el següent ordre i amb la reflexió corresponent per a cada personatge:

- Dona. Cal fer una reflexió conjunta sobre el paper d'aquesta en la societat. No només ha de cuidar de la casa sinó que també pot treballar.
- Nen/a. És important remarcar que aquests han d'ajudar als pares en les feines de casa però que la seva principal funció és estudiar.
- Agricultor. Principal figura que es vol valoritzar amb el joc. S'ha de donar molta importància a la diversitat de funcions que realitza. Cal també fer referència a la necessitat de que els agricultors, i els homes en general, ajudin tant en les feines de casa com en l'educació dels fills/es.
- Empresari. L'explicació d'aquest personatge és el punt més important de l'avaluaçió. S'han de remarcar dos aspectes principals:
  - ✓ La relació entre els empresaris i els agricultors: existeixen agricultors que practiquen el monocultiu (un sol tipus de conreu) i agricultors que opten pel policultiu. Aquests segons, són els que permeten una bona conservació del paisatge (tant visualment, com en la conservació de la fertilitat del sòl), alhora que produeixen diversitat de productes. Plantar diversitat de cultiu és econòmicament més costós, per aquest motiu els agricultors necessiten suport per part dels empresaris.
  - ✓ El benefici que obtenen els empresaris al ajudar als agricultors: el principal motor econòmic de la zona és el turisme, que ve atret per l'atractiu natural de *Bahia*. És molt important per mantenir el turisme i, per tant, els ingressos econòmics dels empresaris, que es realitzi una bona conservació del paisatge. Els agricultors són uns dels principals responsables de la bona o mala conservació d'aquest paisatge únic. A més a més, els empresaris també es beneficien dels productes produïts de forma ecològica pels agricultors, que podran utilitzar en els seus establiments.

- Avaliação amb mímica

Es demana als participants que representin, utilitzant la mímica, una de les funcions dels personatges. Els altres nens/es han d'endevinar quina acció s'està representant i qui la realitza. S'avaluaran els següents aspectes:

- Quina acció es representa i si és una de les més representatives o no.
- Si s'ha endevinat l'acció.
- Si s'ha endevinat qui fa l'acció i, en cas contrari, quin personatge han dit que la realitza.
- S'observarà si els participants valoren la possibilitat de que una mateixa acció la realitzin diversos personatges.

Per tal d'anotar els resultats obtinguts i les seves respectives observacions, s'omple la fitxa d'avaluació del Joc dels Sacs⁹

---

⁹ Per més informació, consultar l'annex I.II

8.2.2 El Joc de l'Oca

Nom activitat: Joc de l'Oca

Objectius:

- Valorar la dificultat de la tasca de l'agricultor.
- Aprendre bones accions relacionades amb el medi.

Característiques:

- Edats: a partir de 7 anys
- N° de participants: de 2 a 15
- Durada: 2 hores

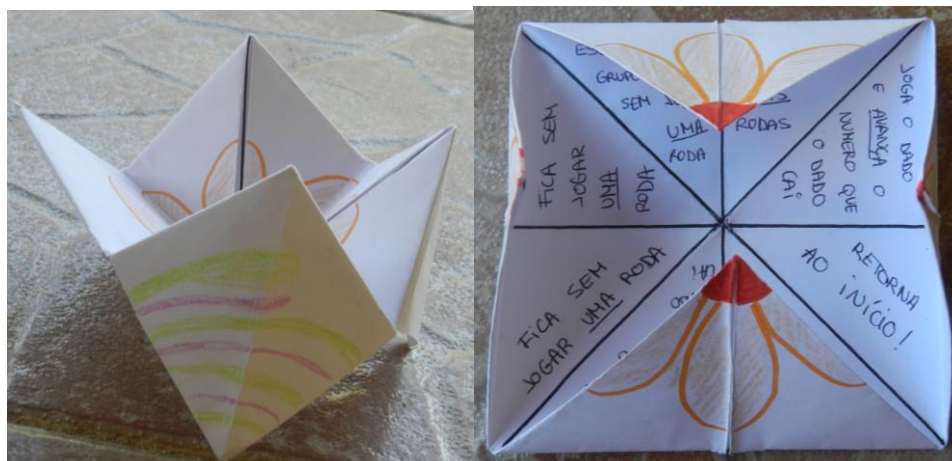
Materials:

- Lona amb caselles que simulen el Joc de l'Oca. Hi ha quatre tipus de caselles:
  - Normals. Estan pintades de color i contenen el número de la casella a dins.
  - Amb imatges. Estan enquadrades per un marc de color verd o vermell. Són les caselles número 4, 9, 15, 18, 21, 24, 29
  - Amb gomet blanc: les caselles número 8, 13, 22 i 30
  - Amb escala: la casella 26 i la 31.
- Un dau de 5cm de costat.
- 4 papers amb una seqüència de dibuixos representats.
- Papers de colors: rosa, groc, verd, negre, marró, taronja, vermell i blau.
- 4 pots de iogurt de plàstic.
- Rombe d'oportunitats: una figura feta amb papiroflèxia.
- Exemple del material¹⁰:

Imatge 10: Taulell Joc de l'Oca

¹⁰ Per més informació, consultar l'annex II.I.II

Imatge 11: Rombe d'oportunitats

Activitat prèvia:

Abans de començar a jugar, es demana als participants que facin 4 grups i que cada grup busqui en les proximitats de la zona algun element natural que serveixi per fer de fitxa per al joc, i que, a més de representar el grup, tingui alguna relació amb la figura de l'agricultor.

Desenvolupament activitat:

- El joc es planteja de la següent manera: s'explica que cada fitxa de cada grup simula ser un agricultor, i el joc en si representa el "camí" que ha de fer un agricultor per tal d'obtenir béns.
- Mantenint els 4 grups de l'activitat prèvia, cada grup s'identifica amb l'objecte natural que ha anat a buscar prèviament per fer de fitxa.
- Cada grup tira el dau, el que tregui el número més elevat serà el que començarà.
- Cada equip tira el dau seguint l'ordre de les agulles del rellotge, s'avancen tantes caselles com el dau indiqui.
- Guanya el primer equip que arribi al final (s'hi ha de caure amb el número exacte, sinó es rebotja cap enrere).

El funcionament de les caselles especials és el següent:

- Caselles amb imatge. Aquestes representen diferents situacions amb les que es poden trobar els agricultors. Aquelles situacions que afavoreixen la tasca de l'agricultor, el fan avançar més ràpid en el seu camí d'obtenció de béns. Per contra, aquelles caselles que representen situacions desfavorables per a l'agricultor, fan retrocedir la fitxa com a simulació d'un camí més llarg i dificultós per obtenir productes.

CASELLES AMB IMATGE	
Requadre vermell	Requadre verd
Sequera	Plantar un arbre
Incendi forestal	Fer compostatge
Abocament de deixalles	Treballar en comunitat
Desforestació	

Taula 3: Informació caselles amb imatge Joc de l'Oca

Quan es cau en aquestes caselles es formulen 3 preguntes als participants:

- Què representa la imatge?
- Quina relació té amb l'agricultor?
- Perjudica o afavoreix a l'agricultor?

Si la casella té requadre vermell, el grup que hi cau ha de retrocedir una casella; si la casella té requadre verd, el grup que hi cau –i només si ha sabut respondre correctament les preguntes– avança una casella. Per contra, si cau a la casella amb requadre verd però no respon correctament, no avança.

- Caselles amb gomet blanc. Aquestes caselles no tenen una connotació educativa adherida, es tracta de caselles que fan retrocedir, avançar o bé tornar a l'inici; amb l'única finalitat de fer el joc més dinàmic i entretingut. Quan els participants cauen en aquestes caselles, han de tornar a tirar el dau. El número escollit a l'atzar és el que s'utilitza per moure el rombe d'oportunitats. Tot seguit, s'escull una pestanya i en funció del que hi hagi escrit al darrere, s'avança o es retrocedeix. Les diferents oportunitats del rombe són: Una ronda sense tirar; dues rondes sense tirar; torna a l'inici; escull un grup perquè es quedi sense tirar a la pròxima ronda; torna a tirar el dau i avança tantes caselles com aquest indiqui; i torna a tirar el dau i retrocedeix tantes caselles com aquest indiqui.
- Caselles amb escala. La funció d'aquestes caselles és retrocedir en el joc. Es tracta d'escalas de baixada, només permeten el descens, l'ascens no està permès. Així doncs si es cau a la casella 31 es retrocedirà fins a la 19; si es cau a la 26 es retrocedirà fins a la casella número 5. La finalitat de l'escala és que els participants caiguin més d'una vegada a les caselles amb imatge.

Preparació per l'avaluació:

S'amaguen 4 pistes a dins la zona de joc delimitada prèviament. A cada una de les pistes s'hi formula una situació. Totes les situacions estan representades amb dibuixos¹¹. Juntament amb cada pista, es col·loca un pot de plàstic amb paperets dels 2 colors relacionats amb la pista.

Les 4 pistes són:

- Pista 1: Hi ha representat un terreny àrid i infèrtil. Per aconseguir un terreny útil per cultivar...
  - Opció a: cremar (agafa un paperet de color rosa).
  - Opció b: treballar la terra (agafa un paperet de color groc).
- Pista 2: S'hi representa un agricultor...
  - Opció a: l'agricultor talla arbres (agafa un paperet de color verd).
  - Opció b: l'agricultor planta arbres (agafa un paperet de color negre).
- Pista 3: S'hi representa un munt de deixalles...
  - Opció a: deixalles recollides en contenidors i amb compostatge (paperet de color taronja).
  - Opció b: deixalles escampades enmig del carrer (paperet de color marró).
- Pista 4: Hi ha representat una casa de farina; per tal d'obtenir farina de mandioca és millor...
  - Opció a: un agricultor pelant mandioca (paper vermell).
  - Opció b: molts agricultors pelant mandioca (paper blau).

Avaluació:

L'avaluació del joc es duu a terme a través d'una gimcana. El funcionament és el següent:

- A cada grup se l'hi assigna un número (de l'1 al 4). Per tal d'evitar el solapament de grups a la mateixa pista, cada grup comença a buscar el número de pista corresponent al número de grup, és a dir, el grup 3 comença a buscar la pista nº 3, després la nº 4, després la nº1, i així successivament i per cada grup.
- Quan un grup troba la pista corresponent, ha d'obrir el paper, observar la situació descrita i escollir la opció que creu que és la encertada. A continuació, s'ha d'agafar un paperet del mateix color que la opció escollida. La pista es torna a deixar al seu lloc (per als següents grups) i es prossegueix a buscar la següent pista.
- Quan s'han trobat les 4 pistes, cada grup torna al punt inicial i lliura els paperets als organitzadors, els quals anotaran els resultats.

---

¹¹ Per més informació, consultar l'annex II.I.II

- Quan tots els equips han acabat, es reuneix al grup i es comenta en veu alta les diferents situacions i les opcions escollides.

Per tal d'anotar els resultats obtinguts i les seves respectives observacions, s'omple la fitxa d'avaluació del Joc de l'Oca¹².

---

¹² Per més informació, consultar l'annex I.II

8.2.3 El Joc del Memory

Nom activitat: Joc del Memory

Objectius:

Aprendre a identificar les diferents tipologies de fruites i vegetals que es troben a la zona.

Aprendre a relacionar els diferents peus d'arbre amb els seus fruits i vegetals corresponents.

Característiques:

- Edats: partir de 7 anys
- N° de participants: de 2 a 15
- Durada: 2 hores

Materials:

- 23 parelles de fotografies d'imatges de fruites i vegetals.
- 19 fotografies dels arbres de les mateixes fruites i vegetals.
- 4 llaunes metàl·liques.
- Lona de plàstic amb quatre forats a les seves puntes.
- Quatre cordills de 2 metres cada un.
- 1 metre d' imant retallable.
- Cola ultra adhesiva.
- 3 Cartolines DINA-3 de color verd.
- Rotulador negre.
- Exemple del material¹³:

Imatge 12: Lona amb les imatges dels arbres i els
imants on s'enganxen les parelles corresponents

¹³ Per més informació, consultar l'annex II.I.III

Imatge 14: Fitxes del Joc del Memory

Imatge 13: Imatges dels arbres

Metodologia Participativa:

Les fotografies utilitzades en aquest joc s'han realitzat durant l'Estagio Vivência conjuntament amb els agricultors de *Taboquinhas*. S'ha aprofitat l'estada perquè aquests mostressin la diversitat d'espècies de fruites i arbres de la regió que ells mateixos conreen.

Activitat prèvia per a la preparació del material:

En primer lloc, s'ha d'enganxar al darrera de cada imatge de fruites i vegetals un tros de cartolina de color verd; per tal de que quan es col·loquin les imatges cap per avall, no s'intueixi el seu contingut.

Tot seguit, s'han de retallar les 4 llaunes en quadradets de 2x2cm. En total es retallen 46 quadradets. Una vegada retallats, s'enganxen amb la cola ultra adhesiva darrera de cada fotografia.

A continuació, s'ha de retallar l'ímant en 42 trossos i enganxar-los a sobre la lona. Cada quadrat d'ímant anirà relacionat amb una imatge (de fruita o d'arbre). Cal distribuir-los de tal manera que quedi espai suficient per col·locar les fotografies a sobre l'ímant i que aquestes imatges no quedin solapades. Les imatges dels arbres es col·loquen a la lona, tot deixant l'ímant del seu costat buit (en aquest imant buit els participants hi enganxaran la imatge del fruit corresponent a l'arbre).

Hi ha quatre imatges de fruites i vegetals que no tenen arbre amb què relacionar-se. A aquestes se'ls reserva un espai a la part inferior de la lona i s'identifiquen amb un cartell on posa "outros"

Per últim, s'han de lligar els quatre cordills a la lona (un per forat), per tal de poder-la penjar.

Desenvolupament de l'activitat:

- Es fan quatre grups diferents, amb un nombre similar de participants a cada grup.
- Els participants de l'activitat es reuneixen al voltant de les imatges de les fruites i vegetals posades cap per avall.
- Seguint un ordre, cada grup gira dues fotografies intentant trobar les parelles iguals.
- Si les imatges girades són diferents, el torn passa al següent grup.
- En el cas que es trobi una parella, els participants han d'enganxar una de les imatges a la lona, al costat del seu arbre corresponent. Si l'encerten es queden una fotografia de la parella i tornen a jugar. Si no l'encerten, es torna a posar la parella cap per avall i el torn passa al següent grup.
- Hi ha quatre parelles que no tenen la fotografia de l'arbre. Les imatges d'aquestes 4 parelles s'han de penjar a l'espai de la lona identificat amb un cartell que posa "outros".
- Aquest procediment es repeteix fins que es troben totes les parelles de fruites i vegetals.

Avaluació:

L'avaluació d'aquest joc consta de dues parts:

- Avaluació durant el joc

Durant el joc del Memory s'avalua, per una part, el coneixement que tenen els participants de tot el conjunt de fruites i vegetals, com també la capacitat de relacionar-ho amb el seu arbre corresponent. Per altra banda, també s'avalua la memòria dels jugadors, tant en recordar les posicions de les parelles, com en recordar els noms de totes les imatges tractades.

Per tal de realitzar aquesta avaluació, s'omple la fitxa d'avaluació del Joc del Memory¹⁴.

- Joc del mocador

Aquesta part de l'avaluació es duu a terme a través del joc del mocador, el funcionament d'aquest és el següent:

- Es fan dos grups diferents.
- S'escullen unes quantes imatges de fruites i vegetals (es pot jugar amb totes les parelles també, això dependrà del nº de participants que hi hagi).

---

¹⁴ Per més informació, consultar l'annex I.II

- A un grup se'ls reparteixen les imatges de les fruites i vegetals. A l'altre grup, les imatges dels arbres. Cada grup es reparteix les imatges entre tots els membres. Cada membre ha de recordar el nom de la fruita o arbre de les imatges que li ha tocat.
- Els participants de cada grup es posen en dues files paral·leles, una davant de l'altra, separades uns 10 metres. Al mig de les dues files s'hi col·loca una persona subjectant un mocador amb el braç estirat.
- La persona que es troba al mig de les dues files és l'encarregada de cridar el nom de les fruites i vegetals. El participant de cada grup que tingui la fotografia cridada ha de córrer a buscar el mocador i retornar al seu lloc inicial.
- De la parella cridada, la persona que no agafi el mocador ha d'intentar atrapar a l'altra abans que aquest retorni a la seva fila.
Arribats a aquest punt, es poden generar dues situacions diferents:
  - ✓ Si la persona que inicialment ha agafat el mocador és atrapada, aquesta es situa, amb el braç estirat, a la dreta/esquerra de la persona que crida els noms (el costat més proper a la seva fila inicial).
  - ✓ Si la persona que inicialment ha agafat el mocador no és atrapada, el seu contrincant queda eliminat, situant-se, amb el braç estirat, a la dreta/esquerra de la persona que crida els noms (el costat més proper a la seva fila inicial)
- Per aconseguir salvar un participant eliminat, cal que, una persona del mateix equip i amb el mocador a la mà, el toqui i tots dos retornin a la seva fila inicial.

Per tal d'anotar els resultats obtinguts i les seves respectives observacions, s'omple la fitxa d'avaluació del Joc del Memory¹⁵.

---

¹⁵ Per més informació, consultar l'annex I.II

8.2.4 El Joc del Twister

Nom activitat: Joc del Twister

Objectius:

- Conèixer diferents característiques de la flora i la fauna de la zona.
- Aprendre diversos conceptes sobre conservació de la natura.
- Entendre la importància de l'agricultor per garantir la conservació de la natura i el seu paper com a productor de béns.
- Conèixer aspectes de la vida local i la cultura de la zona.

Característiques:

- Edats: a partir de 7 anys
- Nº de participants: de 2 a 15
- Durada: 2 hores

Materials:

- Lona plastificada (2x1'5m), amb el dibuix del clàssic Joc del Twister. Cada color representa un àmbit concret:
  - Vermell = Agricultor
  - Verd = Flora i fauna
  - Groc = Conservació de la natura
  - Blau = Vida local i cultura
- Taulell de cartró ploma plastificat (30x30cm) amb una fletxa i el dibuix de peus/mans i colors.
- Targetes (8x4cm) amb preguntes¹⁶ per a cada àmbit, el revers d'aquestes targetes és del mateix color que la temàtica a la que fan referència. Les preguntes són de tipologies diverses: tipus test, preguntes amb resposta oberta, verdader o fals...

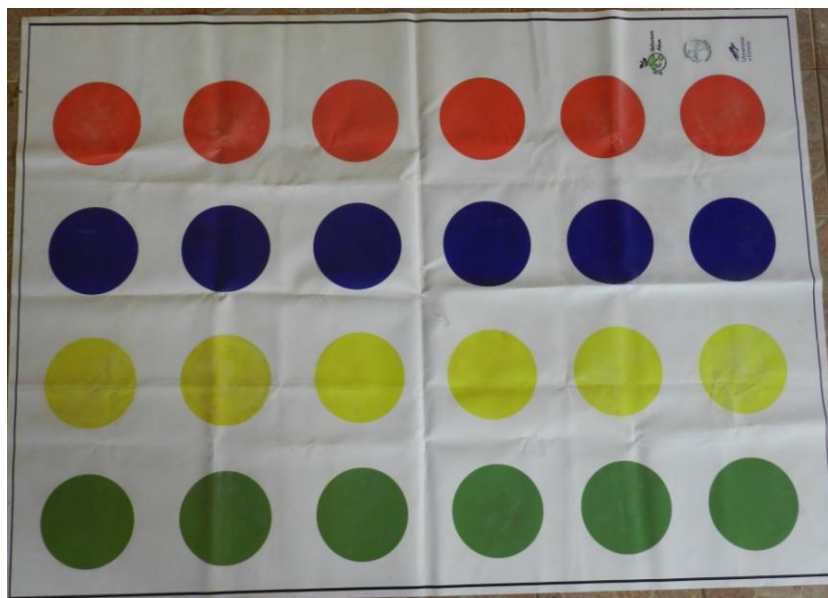
Hi ha:

- 20 targetes amb el revers verd (flora i fauna)
  - 21 targetes amb el revers vermell (agricultor)
  - 20 targetes amb el revers groc (conservació de la natura)
  - 20 targetes amb el revers blau (vida local i cultura)
- Cartolina per fer el recompte de punts.

---

¹⁶ Per més informació, consultar l'annex II.II

- Pandereta o algun instrument per fer soroll (poden utilitzar-se les mans també).
- Exemple del material¹⁷:

Imatge 15: Taulell Joc del Twister

Imatge 17: Taulell d'opcions Joc del Twister

Imatge 16: Preguntes Joc del Twister

¹⁷ Per més informació, consultar l'annex II.I.IV

Metodologia participativa:

A l'hora de pensar les preguntes s'ha buscat un mètode per fer-ho conjuntament amb els *Ecoloucos*. Es tracta de simular un concurs. Els participants es divideixen en 2 grups i es deixen 10 minuts perquè cada grup pensi i anoti preguntes relacionades amb les temàtiques abans esmentades (agricultor, flora i fauna, conservació, cultura i societat a *Bahia*).

Tot seguit, els organitzadors de l'activitat recullen totes les preguntes i les barregen amb les que prèviament l'equip organitzador havia pensat. Els dos equips es situen, per separat, a una distància equitativa d'algun objecte triat a l'atzar (per exemple un arbre). A continuació els organitzadors llegeixen una pregunta, es deixen 15 segons perquè cada grup pensi la possible resposta, i, quan sona la pandereta, un participant de cada grup ha de córrer fins a tocar l'arbre per a poder respondre. El primer que toqui l'arbre, respon. Si s'equivoca, el participant de l'altre grup té oportunitat de rebot. Si cap dels 2 participants encerta, l'equip organitzador comunica quina és la resposta correcta. A continuació, els 2 participants tornen a la seva posició inicial (amb tot el seu grup) i es prossegueix a llegir la següent pregunta, i així successivament fins que s'hagin llegit totes les preguntes pensades. Si l'equip organitzador valora les preguntes com a vàlides, aquestes s'incorporen a la llista de preguntes que ja havien estat pensades prèviament per al Joc del Twister.

Desenvolupament activitat:

- Es divideixen els participants en dos grups (A i B).
- Cada grup es subdivideix en dos grups més (A1 i A2, B1 i B2). Dels dos subgrups, un s'encarrega de moure's dins del taulell (A1 i B1) i l'altre de fer girar la fletxa, llegir i respondre les preguntes (A2 i B2).
- Es situa el grup A a un costat del taulell i el grup B al costat oposat.
- La persona encarregada de les puntuacions es col·loca entre els dos grups, a una banda del taulell.
- Un dels grups fa girar la fletxa (A2). Els encarregats de llegir les preguntes de l'altre equip (B2) agafen una de les targetes del color indicat per la fletxa i llegeixen la pregunta:
  - Si l'equip A2 respon bé la pregunta, tots els companys del seu grup que es troben dins el taulell (A1) han de moure la mà o peu indicats per la fletxa, al color que aquesta hagi marcat. A més a més, l'equip A suma un punt (s'anota a la cartolina de puntuació).
  - Si l'equip A2 no respon bé la pregunta, es diu quina és la resposta correcta i juga el grup B.

- Els dos equips van jugant successivament.
- En qualsevol moment del joc un dels organitzadors pot tocar la pandereta. Aquesta senyal indica que, dins de cada grup, els participants han d'intercanviar les seves posicions: les persones que es troben dins del taulell passen a respondre/llegir preguntes i el subgrup que responia preguntes, es col·loca damunt del taulell. És molt important que, al intercanviar posicions, els participants que es situen damunt del taulell ho facin amb la mateixa posició que estaven els seus companys d'equip. És a dir, amb cada mà i peu al mateix color, no necessàriament a la mateixa rodona del taulell, però sí seguint el mateix patró (Ex: mà dreta color groc, mà esquerra color verd, peu dret color blau, peu esquerra color verd). Si els participants no es col·loquen correctament sobre el taulell, es resta al seu equip mig punt per cada mà/peu mal col·locat.
- Si alguna de les persones que es troba dins del taulell cau, es resta un punt al seu equip.

Avaluació:

L'avaluació d'aquest joc consisteix en:

- Observar l'actitud dels participants durant el joc. Com reaccionen davant de cada pregunta, si posen atenció o no alhora de fer els canvis de posicions...
- Fer un recompte d'encerts i errors. S'anota quines han sigut les preguntes fallades i quina resposta s'ha donat.
- Observar quin dels àmbits és el més senzill per als participants i, per contra, quin és el que els ha sigut més difícil.
- Es posa molta atenció a les respostes donades pels participants a les preguntes de resposta oberta.

Per tal d'anotar els resultats obtinguts i les seves respectives observacions, s'omple la fitxa d'avaluació del Joc del Twister¹⁸.

---

¹⁸ Per més informació, consultar l'annex I.II

8.2.5 El Joc de les Bones Pràctiques

Nom activitat: Joc de les Bones Pràctiques

Objectius:

Conèixer diferents bones pràctiques que cal tenir en compte per cuidar el nostre entorn, i per mantenir la cultura i la societat locals.

- Conèixer diferents bones pràctiques que cal tenir en compte per adquirir hàbits saludables.
- Aprendre a treballar en grup.

Característiques:

- Edats: a partir de 7 anys
- N° de participants: de 2 a 15
- Durada: 2 hores

Materials:

- Càmera de fotos
- 5 fotografies: una per cada bona pràctica
- Lona per utilitzar com a superfície per col·locar les fotografies
- 1 paperera
- 30 cocos petits
- Cartró 20x20cm
- Peça de roba (per tapar els ulls)
- 4-5 elements prims i punxants
- 7 pomes
- 5 metres de fil prim
- 2 culleres
- 20 patates
- 5 cartolines de 20x10cm de colors diferents: groc, vermell, verd fosc, verd clar, blau clar.
- 2 cartolines 10x10cm
- Rotuladors de colors
- 10 fotocòpies del qüestionari d'avaluació.

- Exemple de material¹⁹:

Imatge 19: Trencaclosques de les Bones Pràctiques

Imatge 18: Cartells amb els noms de les proves

Metodologia participativa:

Les fotografies utilitzades en aquest joc es realitzen de forma conjunta amb el grup dels *Ecoloucos*. Cada un d'ells representa una de les bones pràctiques per tal de fer la fotografia corresponent.

S'ha dut a terme un joc per repartir les diferents bones pràctiques i posteriorment realitzar la fotografia d'aquestes. Pel joc es fan 2 grups, als participants d'un grup se'ls hi reparteix un paperet amb una imatge dibuixada, als de l'altre grup no. Els participants que no tenen paperet han d'intentar atrapar als que sí que en tenen. Si els atrapen, aquests hauran de donar-los el paperet i passaran a atrapar. Sempre atraparan els participants que no tenen paperet. Quan es toca el xiulet, tots els participants – amb paper o sense – s'asseuen en rotllana i es comenten les imatges en veu alta. Cada imatge representa una bona pràctica.

A continuació, els participants que no tenen paperet s'ajunten amb algú que sí que en té, al llarg d'una caminada per la platja se'ls demana que interpretin, grup per grup, les diferents bones pràctiques i que facin la fotografia corresponent.

---

¹⁹ Per més informació, consultar l'annex II.I.V

Activitat prèvia per a la preparació del material:

Hi ha varis aspectes que cal tenir en compte i preparar abans de dur a terme l'activitat, aquests són:

- Retallar les fotografies. En total hi ha 5 imatges, cada una representa una bona pràctica. Cada imatge es retalla en 3 parts, una serà per un grup, l'altra per l'altre grup, i la tercera per als organitzadors.
- Dibuixar cartells i quadricula de puntuació. Prèviament, també es dibuixen en una cartolina els cartells amb el nom de les proves, un per prova. I es dissenyen dos cartilles de puntuació, on es reflecteix cada prova i la puntuació que s'ha obtingut.
- Disseny de les proves. S'escullen 5 bones pràctiques i es pensen 5 proves a realitzar (una prova per bona pràctica). A continuació es detallen les bones pràctiques i les proves corresponents:
  - *Lixo no lixo* (llençar la brossa a la brossa).
    - ✓ Es dibuixa una línia al terra i s'hi col·loquen els 30 cocos al costat. A una distància de 3 metres s'hi col·loca la paperera.
    - ✓ Tot l'equip es col·loca a la línia on hi ha els cocos petits, d'un en un agafen un coco petit i el llencen intentant fer cistella. Si fallen, han d'anar a buscar el coco petit i retornar a la fila. Si encerten, es col·loquen a la fila i esperen de nou el seu torn.
    - ✓ Cada coco petit encistellat és 1 punt.
    - ✓ Temps per grup: 30 segons.
  - *Plantar uma muda* (plantar arbres)
    - ✓ Al cartró de 20x20cm s'hi dibuixa una flor que ocupi tota la superfície.
    - ✓ Es penja el cartró en una superfície plana i es dibuixa una línia al terra a uns 2 metres de distància. Una persona de l'equip es tapa els ulls amb la peça de roba, agafa l'objecte prim i punxant i dóna 3 voltes sobre si mateix. A continuació, la resta del grup (els que no tenen els ulls tapats) han de guiar al company que té els ulls tapats perquè aquest col·loqui l'objecte prim i punxant al centre de la flor. Només es pot guiar amb paraules, no s'hi val tocar al company. Cada component del grup només té una oportunitat, si falla, li toca al següent.
    - ✓ Cada encert són 5 punts.
    - ✓ Temps per grup: 2 minuts.
  - *Alimentação saudável* (alimentació saludable)
    - ✓ Es pengen les pomes amb el fil a la branca d'un arbre de manera que quedin a una alçada una mica superior a la de la boca dels participants.

- ✓ Cada participant del grup té 10 segons per intentar, d'un en un, aconseguir menjar la poma penjada. Al cap de 10 segons, es col·loca a la fila i el torn és pel següent membre del grup.
- ✓ El recompte de punts es farà a mode de percentatge. Ex: si s'ha menjat el 50% aproximat de la poma, equival a 50 punts.
- ✓ Temps per grup: 2 minuts.
- *Transporte público* (utilitzar transport públic)
  - ✓ Es dibuixen dues línies al terra separades uns 15 metres en línia recta.
  - ✓ Tot el grup es col·loca en una de les línies. Sense separar-se i utilitzant com a màxim 2 peus i 2 mans (entre tot el grup) han d'arribar a l'altra línia. Poden col·locar a terra altres parts del cos (colze, genoll...) però pel que fa a mans i peus, entre tots els participants del grup només poden posar a terra 2 peus i 2 mans.
  - ✓ Si el grup aconsegueix arribar al final, guanya 10 punts.
  - ✓ Temps per grup: 2 minuts.
- *Consumir produtos locais* (consumir productes locals)
  - ✓ Es dibuixen dues línies a terra separades 10 metres en línia recta. En una línia s'hi col·loquen les patates i els components del grup.
  - ✓ Es donen les 2 culleres als components del grup. Aquests, d'un en un, s'han de col·locar la cullera a la boca i transportar totes les patates des d'una línia fins a l'altra. Per fer-ho, posen una patata a la cullera i fent força amb la mandíbula l'han de portar fins a l'altra línia. Això ho han de fer d'un en un, fins que el company no ha tornat no pot sortir el següent. Si la patata cau a mig camí, es recull i es retorna a la fila.
  - ✓ Cada patata que arriba al destí suma un punt.
  - ✓ Temps per grup: 2 minuts.

Desenvolupament activitat:

- Es fan 2 grups. A cada grup se li reparteix un tros d'imatge de cada bona pràctica (cada grup ha de tenir 5 peces d'imatge, cada una corresponent a una bona pràctica).
- Cada grup, tot mirant els retalls de les imatges que tenen, han d'associar cada imatge a una bona pràctica, i tot seguit, adreçar-se a la prova de la bona pràctica escollida. Si s'escull una bona pràctica i al arribar a la prova, aquesta està ocupada per l'altre grup, se n'ha d'escollir una altra. Només pot haver-hi un grup per prova.

- A continuació, el grup realitza la prova. La organització supervisa i s'encarrega de fer el recompte de punts de cada prova. Cal també apuntar els punts obtinguts a cada prova a la cartilla de puntuació.
- Tan bon punt cada grup ha realitzat totes les proves, es reuneixen els participants i es prossegueix al recompte de punts. Per a cada prova, aquell equip que hagi obtingut menys puntuació, ha de lliurar el seu retall d'imatge corresponent a la bona pràctica tractada a l'altre grup. El grup guanyador de cada prova serà l'encarregat d'unir les diferents peces de la fotografia de la bona pràctica. Es repeteix aquest procés per a cada prova.

Avaluació:

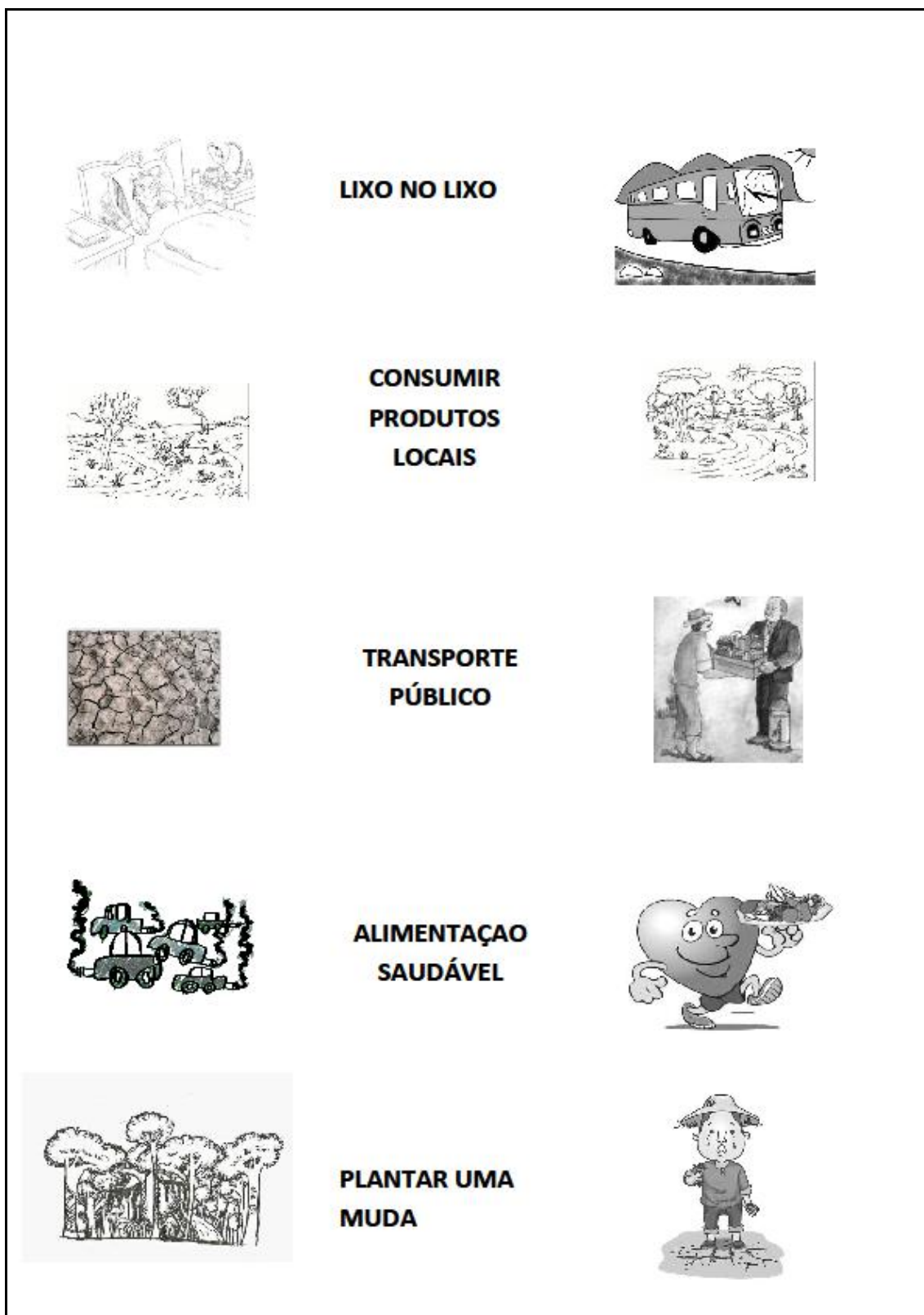
Es lliura el qüestionari d'avaluació²⁰ als participants (un per persona) i se'ls explica que han de relacionar cada bona pràctica amb dues imatges. Una d'aquestes imatges representa la conseqüència positiva de realitzar la bona pràctica (cal que l'encerclin), l'altra imatge fa referència a la conseqüència negativa de no realitzar la bona pràctica (cal que hi dibuixin una creu a sobre).

Per tal d'anotar els resultats obtinguts i les seves respectives observacions, s'omple la fitxa d'avaluació del joc de les bones pràctiques²¹.

---

²⁰ Per més informació, consultar l'annex II.III

²¹ Per més informació, consultar l'annex I.II

Imatge 20: Qüestionari d'avaluació Joc de les Bones Pràctiques

8.2.6 El Joc dels Processos

Nom activitat: Joc dels Processos

Objectius:

- Conèixer i aprendre diferents processos que realitzen els agricultors de la zona de forma tradicional.
- Aprendre a valoritzar els productes locals.
- Aprendre a treballar en grup.

Característiques

- Edats: a partir de 7 anys
- Nº de participants: de 1 a 15
- Durada: 2 hores

Materials:

- Projector
- Ordinador
- Fotografies de les diferents fases dels processos de realització de mel de cacau, caldo de canya, farina de mandioca i plantar una muda.
- Vídeos dels processos de realització de mel de cacau, caldo de canya, farina de mandioca i plantar una muda.
- 10 metres de fil
- Exemple de material²²:

Imatge 22: Imatges creació caldo de canya

Imatge 21: Imatges creació mel de cacau

---

²² Per més informació, consultar l'annex II.I.VI

Metodologia participativa:

Per elaborar el material d'aquest joc, prèviament s'han realitzat les gravacions dels diferents processos i les fotografies corresponents a cada etapa. Tant les gravacions com les fotografies s'han realitzat a *Taboquinhas* i proximitats, juntament amb els agricultors tradicionals de la zona. S'ha dut a terme una estada amb els agricultors per tal de gravar i fer fotografies dels processos de "fer farina de mandioca i fer mel de cacau". Per als altres dos processos (plantar una muda i fer caldo de canya de sucre) s'ha visitat a l'agricultor *Ser Mundinho* que viu a les proximitats de *Serra Grande*.

Després de registrar els diferents processos, s'ha editat el contingut d'aquest per tal d'incorporar una breu explicació de les etapes de cada procés.

Desenvolupament activitat:

- Projecció dels vídeos de la realització de mel de cacau, caldo de canya, farina de mandioca i plantar una muda.
- Dividir els participants en quatre grups. A cada grup se li adjudica un procés.
- S'amaguen les fotografies de les diferents fases dels processos en llocs diferents
- Amb el fil, es lliguen les mans o els peus dels components de cada grup.
- Cada grup ha de buscar les fotografies que representin el seu procés.
- Quan tots els grups han trobat totes les fotografies corresponents, es reuneix a tots els participants.
- Cada grup ha d'ordenar les fotografies de les fases del seu procés i explicar el procés als seus companys.

Avaluació:

Per tal de poder avaluar l'activitat, s'observa si cada grup ha ordenat correctament les imatges del seu procés. També s'avalua si les paraules utilitzades a l'hora d'explicar el procés davant els companys, són les mateixes que s'observaven en les projeccions dels vídeos.

Per tal d'anotar els resultats obtinguts i les seves respectives observacions, s'omple la fitxa d'avaluació del Joc dels Processos²³.

---

²³ Per més informació, consultar l'annex I.II

8.3 Síntesi

Tal com es pot apreciar a l'observar la proposta didàctica inicial i la modificada, les diferències i els canvis produïts en cada un dels jocs són molt importants.

Quan, en un inici, des de Catalunya es va pensar la proposta didàctica inicial; resultava molt difícil adequar el contingut a la zona d'actuació, així doncs, es van proposar sis jocs amb uns objectius molt generals i amb un contingut, en alguns casos, fora de context. **Al arribar a Bahia es va reformular la proposta didàctica, elaborant un material adaptat a la zona, complementat amb la participació de persones locals, i sobretot, amb un contingut d'interès per al públic al qual va dirigit.**

Tal com s'ha explicat anteriorment, la participació a l'*Estágio Vivência* va suposar un punt molt important en l'adquisició dels coneixements necessaris per la modificació de la proposta didàctica. Aquesta estada, juntament amb el fet d'haver conegut la realitat de la zona d'aplicació han sigut de màxima importància a l'hora de realitzar totes les modificacions. També s'han tingut en compte els coneixements i les inquietuds que han mostrat alguns *Ecoloucos* a través del qüestionari inicial que se'ls hi va repartir.

S'han dut a terme modificacions i adaptacions generals en tota la proposta didàctica. A grans trets, **la majoria dels jocs s'han definit millor, tant pel que fa als objectius com pel que fa al seu desenvolupament i contingut.**

Referent a les avaluacions, la majoria s'havien pensat des de la observació i la realització de preguntes, resultant un mètode molt repetitiu i poc dinàmic. Es van pensar altres mètodes més participatius per tal d'avaluar les activitats.

Pel que fa a les metodologies participatives, inicialment s'havien pensat algunes metodologies participatives per tal d'acabar de construir alguns dels jocs amb població de la zona. No obstant, en la proposta modificada es dóna molta més importància a aquest aspecte, hi apareixen més metodologies **participatives per complementar** gairebé tots els materials.

Durant la reformulació de jocs també s'ha aprofitat per afegir aspectes que fessin l'activitat més entretinguda i atractiva, tals com graelles de puntuació, caselles especials, canvi de rols...

Finalment, s'han redefinit aspectes més tècnics de l'aplicació de cada joc, com per exemple, la durada de cada un dels jocs. Aquest fet es deu a que, al concretar les normes i afegir activitats d'avaluació, el temps necessari per cada joc ha augmentat.

A continuació es mostra una taula en la que es resumeixen les modificacions més importants portades a terme amb cada un dels jocs:

Joc	Modificacions realitzades en la proposta didàctica
<p>Joc dels Sacs</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Objectius més concrets. - Es treballa la relació empresari-agricultor. - Tractament previ de les fotografies: es marquen les imatges més representatives per a cada personatge. - Definició de les reflexions que cal fer amb cada un dels personatges. - Elaboració d'un nou mètode complementari d'avaluació més dinàmic i atractiu. - Creació de la fitxa d'avaluació
<p>Joc de l'Oca</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Introducció d'una activitat prèvia: elaboració de les fitxes pels propis participants - Incorporació de noves variables per dinamitzar el joc. - Definició del sentit del taulell: la vida de l'agricultor. - Nou mètode d'avaluació basat en resultats més quantificables i no tant reflexius. - Creació de la fitxa d'avaluació.
<p>Joc del Memory</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Modificació completa del joc. S'han canviat tant els objectius com els materials a utilitzar i el desenvolupament de l'activitat. - Creació d'una metodologia participativa amb els agricultors tradicionals de la zona. - Introducció d'un component educatiu i, alhora, dinàmic en el joc: la relació de les fruites/vegetals amb el seu arbre corresponent. - Definició de les normes. - Creació d'un nou mètode d'avaluació molt més adient a la nova proposta didàctica. - Creació de la fitxa d'avaluació.

Joc	Modificacions realitzades en la proposta didàctica
<p>Joc del Twister</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Definició i ampliació dels objectius. - Augment de conceptes tractats, focalitzant-los en els objectius del projecte i en els interessos dels destinataris d'aquest. - Creació d'una metodologia participativa amb els Ecoloucos per tal que les preguntes estiguin més enfocades a la població a la qual es destina el joc. - Introducció de diversos elements per fer l'activitat més dinàmica: puntuacions, pandereta... - Creació de la fitxa d'avaluació.
<p>Joc de les Bones Pràctiques</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Definició d'objectius. - Definició de les normes de l'activitat i del disseny de les diferents proves. - Elaboració d'un qüestionari d'avaluació molt més gràfic i avaluable. - Creació de la fitxa d'avaluació.
<p>Un dia a la vida de...</p>	<p>Aquest joc es va eliminar en la proposta didàctica final. Aquesta decisió es va prendre degut a que els objectius i els conceptes tractats a partir d'aquest joc eren molt similars als que es transmeten amb el Joc dels Sacs. Es va creure necessari tractar altres temes per tal d'assolir els objectius d'aquest projecte.</p>
<p>Joc dels Processos</p>	<p>Joc pensat i creat a Bahia després de l'Estàgio Vivência. A través de la convivència amb els agricultors tradicionals es van conèixer tots els processos i productes que aquests realitzen. Gran part de la població de la zona desconeix la feina que realitza un agricultor. Per aquest motiu, es va creure necessari elaborar un joc en aquest projecte en el que es mostressin els diferents processos i productes, per tal de valoritzar la figura de l'agricultor (un dels principals objectius del projecte). S'han utilitzat vídeos i fotografies realitzats a partir d'una metodologia participativa amb els agricultors tradicionals de la regió.</p> <p>A més a més, amb la creació d'aquest joc es va aconseguir apropar dues realitats molt properes geogràficament però totalment desconegudes: la dels agricultors tradicionals de <i>Taboquinhas</i> i la de la població de la vila de <i>Serra Grande</i> i voltants.</p>

Taula 4: Taula resum de les modificacions del funcionament dels jocs.

Així doncs, a partir de totes les modificacions i adaptacions realitzades en la proposta didàctica s'han elaborat sis materials didàctics, cada un amb uns objectius específics però tots emmarcats dins els objectius generals del projecte.

9. Posada en pràctica

9.1 Introducció

Tal com s'explica en l'apartat de Metodologia, al llarg de la posada en pràctica d'aquest projecte es realitzen diferents trobades amb el grup dels *Ecoloucos* i amb el grup d'*Ecolouquinhos*. Aquestes **es realitzen en diversos espais cedits de forma voluntària per persones de la regió**. La posada en pràctica del projecte no hauria estat possible sense la col·laboració desinteressada de totes aquestes persones, el contacte amb les quals s'ha pogut establir gràcies a la persona responsable de dirigir el grup dels *Ecoloucos*, Cristina Leal.

Per tal de portar a terme **un control de les activitats realitzades** a cada trobada i del funcionament d'aquestes, s'ha utilitzat el següent instrument de recollida de dades: la **Fitxa de Camp**.

FITXA ACTIVITATS DE CAMP		
Títol:		Data: / /
Participants:		Hora inici:
		Hora final:
		Ubicació:
Activitat plantejada inicialment:		
Desenvolupament i adaptacions:		
Observacions:		

Imatge 23: Exemple de Fitxa de Camp utilitzada per la recollida de dades

S'ha fet servir **el mateix model de fitxa per a cada una de les trobades**. Amb aquestes s'han recollit diferents tipus d'informació. A través de cada fitxa de camp s'ha pogut plasmar l'activitat plantejada inicialment i el desenvolupament real que s'ha portat a terme, així com les diferents adaptacions realitzades. Gràcies a aquest instrument de recollida s'ha pogut recollir també informació referent a les característiques tècniques de cada trobada: nombre de participants, durada, ubicació i data de realització.

Per cada una de les trobades realitzades s'ha omplert, no només la Fitxa de Camp, sinó també la **Fitxa d'Avaluació** corresponent. En les trobades en què els *Ecoloucos* han actuat com a monitors també s'ha emplenat la **Fitxa d'Avaluació de la Formació**. Per aquest motiu, *Natureza Ativa* s'ha organitzat en cada trobada de manera que cada una de les seves components s'ha encarregat d'omplir una de les fitxes. Per tal d'aconseguir obtenir uns resultats més objectius, s'ha anat rotant la component encarregada d'omplir cada fitxa. En cada activitat també hi ha hagut en una persona encarregada de realitzar l'enregistrament fotogràfic de la trobada.

FITXA AVALUACIÓ JOC DEL TWISTER		
Avaluació del joc del twister		
Participants:	Data:	
	Hora:	
	Ubicació:	
Resultats:		
Temàtica	Recopte d'encerts	Preguntes errades
<i>Agricultor</i>		
<i>Vegetals i/o animals</i>		
<i>Societat i Cultura a Bahía</i>		
<i>Conservació del medi</i>		
Observacions dels resultats:		
<i>Agricultor</i>		
<i>Vegetals i/o animals</i>		
<i>Societat i Cultura a Bahía</i>		
<i>Conservació del medi</i>		
Observacions de comportament:		
Observacions generals:		

Imatge 24: Exemple de Fitxa d'Avaluació utilitzada per la recollida de dades

FITXA AVALUACIÓ DE LA FORMACIÓ PER L'APLICACIÓ DEL JOC DE L'OCA

Participants:

Data: / /

Hora:

Ubicació:

Avaluació de l'explicació de l'oca

Ordre seguit alhora d'explicar el joc:

Organització del muntatge del joc:

Llenguatge utilitzat en l'explicació del joc:

Comprensió de l'activitat per part dels participants:

Organització i ordre durnat el joc:

Recursos:

Imatge	Què és?	Relació amb l'agricultor	Bo o dolent?
Compostatge			
Incendi forestal			
Talar arbres			
Treball en comunitat			
Tirar deixalles			
Plantar un arbre			
Sequera			

Observacions:

FITXA AVALUACIÓ DE LA FORMACIÓ PER L'APLICACIÓ DEL JOC DE L'OCA

Avaluació de l'explicació de la gimcana

Ordre seguit alhora d'explicar el joc:

Organització del muntatge del joc:

Llenguatge utilitzat en l'explicació del joc:

Comprensió de l'activitat per part dels participants:

Organització i ordre durnat el joc:

Recursos:

Observacions:

Comentari dels resultat finals:

Imatge 25: Exemple de Fitxa d'Avaluació de la formació utilitzada per la recollida de dades

9.2 Taula resum de les diferents trobades

En la següent taula s'hi presenten, de forma resumida, les **característiques tècniques referents a cada una de les trobades** realitzades. Pel que fa al tipus de participants presents a cada trobada, és important distingir entre:

- Destinatari de l'activitat: persones a les va dirigida l'activitat (les que "juguen").
- Monitors activitat: persones que dirigeixen i organitzen l'activitat.
- Supervisors activitat: altres persones que participen en la trobada i que tenen una funció de supervisar el correcte desenvolupament d'aquesta.

Cal comentar que amb les tres primeres trobades no es porta a terme cap dels jocs elaborats en la proposta didàctica. Aquestes serveixen per conèixer els diferents participants i també per finalitzar l'elaboració d'alguns dels materials didàctics a partir de diferents metodologies participatives.

Activitat realitzada	Nombre i tipus de participants			Lloc	Data
	Destinatari activitat	Monitors activitat	Supervisors activitat		
Primer contacte	<i>Ecoloucos</i> (6)	NA (3)	Cristina Leal	CasAzul i Mirante II	4/02/12
Primer contacte	<i>Ecolouquinhos</i> (9)	<i>Ecoloucos</i> (2)	NA (3) Cristina Leal	Maná	11/02/12
Realització fotografies	<i>Ecoloucos</i> (8)	NA (3)	Cristina Leal	Sargi i Barra	14/02/12
Joc dels sacs	<i>Ecoloucos</i> (5) <i>Ecolouquinhos</i> (1)	NA (3)	Cristina Leal	Escola Dendé da Serra	24/02/12
	<i>Ecolouquinhos</i> (10)	<i>Ecoloucos</i> (4)	NA (3) Cristina Leal	Juerana Milagrosa	29/02/12
Joc de la Oca	<i>Ecoloucos</i> (10)	NA (3)	Cristina Leal	Brazuka	1/03/12
	<i>Ecolouquinhos</i> (8)	<i>Ecoloucos</i> (3)	NA (3) Cristina Leal	Ouro Verde	7/03/12

Activitat realitzada	Nombre i tipus de participants			Lloc	Data
	Destinatari activitat	Monitors activitat	Supervisores activitat		
Joc del Memory	<i>Ecoloucos</i> (10)	NA (3)	Cristina Leal	<i>Tijupe</i>	10/03/12
	<i>Ecolouquinhos</i> (11)	<i>Ecoloucos</i> (2)	NA (3) Cristina Leal	<i>Serra Azul</i>	14/03/12
	Alumnes <i>Séptima</i> sèrie (31)	NA (3)	Cristina Leal i Lia	Escola <i>Eliés Haun</i>	11/04/12
	Alumnes <i>Octava</i> sèrie (31)	<i>Ecoloucos</i> (3)	NA (3) Cristina Leal Lia	Escola <i>Eliés Haun</i>	12/04/12
	Alumnes <i>EJA</i> (30)	NA (3)	Cristina Leal	Escola <i>Eliés Haun</i>	13/04/12
Joc del Twister	<i>Ecoloucos</i> (7)	NA (3)	Cristina Leal	<i>CasAzul i Cachoeira do Mato</i>	16/03/12
	<i>Ecolouquinhos</i> (10)	<i>Ecoloucos</i> (2)	NA (3) Cristina Leal	<i>CasAzul</i>	20/03/12
Joc de les Bones Pràctiques	<i>Ecoloucos</i> (6)	NA (3)	Cristina Leal Diana	<i>Fazenda Diana</i>	24/03/12
	<i>Ecolouquinhos</i> (10)	<i>Ecoloucos</i> (2)	NA (3) Cristina Leal	<i>CasAzul</i>	07/04/12
Joc dels Processos	<i>Ecoloucos</i> (10)	NA (3)	Cristina Leal	<i>CasAzul i Sukabache</i>	29/03/12
	<i>Ecolouquinhos</i> (6)	NA (3)	Cristina Leal	<i>Casa Azul</i>	04/04/12
	Alumnes <i>Séptima</i> sèrie (31)	NA (3)	Cristina Leal Lia	Escola <i>Eliés Haun</i>	11/04/12
	Alumnes <i>Octava</i> sèrie (31)	<i>Ecoloucos</i> (3)	NA (3) Cristina Leal Lia	Escola <i>Eliés Haun</i>	12/04/12
	Alumnes <i>EJA</i> (30)	NA (3)	Cristina Leal	Escola <i>Eliés Haun</i>	13/04/12

Taula 5: Taula resum de les diferents trobades

9.3 Espais utilitzats

Tal com s'ha esmentat en la introducció d'aquest apartat, les diferents activitats s'han portat a terme en diversos espais, molts dels quals són propietats privades. Aquestes han cedit de forma voluntària els diferents espais per tal de poder-hi realitzar les trobades. En alguns casos, els propietaris fins i tot han participat en les activitats.

S'han utilitzat un total de 12 espais en la realització del projecte, les característiques dels quals són molt diverses²⁴. S'han dut a terme activitats **en espais oberts** (per exemple les platges de *Pé de Serra i Sargi*), **en propietats privades** (*Pousada Serra Azul, Fazenda Ouro Verde...*), **i en escoles** (*Escola pública Eliés Haun, Escola Dendé da Serra*).

De tots els espais utilitzats, n'hi ha dos que, degut a la major freqüència amb què s'hi han realitzat activitats, cal destacar:

La CasAzul: punt de trobada previ a totes les activitats. Està situada a la vila de *Serra Grande* i és propietat de *l'Instituto Arapyaú*. Representa un dels centres principals de realització d'activitats culturals i socials de la vila. Ha sigut de gran importància per a la realització del projecte doncs, a part de ser un dels espais més utilitzats durant les activitats, ha cedit material necessari per a la realització del projecte (projector, cuina, cables...).

Imatge 26: Ecoloucos participant a una de les activitats a la *CasAzul*

---

²⁴ Per més informació, consultar l'annex V.II

Escola pública Eliés Haun: situada a la plaça Pedro Gómes de *Serra Grande*. S’hi imparteixen classes dels cicles de *Fundamental I i II*²⁵ i acull 1200 alumnes. Les trobades realitzades a l’escola presenten característiques especials degut a l’elevat nombre de participants i a les limitacions de l’espai.

A l’hora de programar cada trobada, es desconeixien les característiques concretes de l’espai on es portaria a terme. Per aquest motiu, i per tal de garantir el bon funcionament de l’activitat, en alguns casos ha sigut necessari fer adaptacions.

---

²⁵ Per més informació, consultar l’annex IV.II

9.4 Posada en pràctica dels jocs

A continuació, es presenten els resultats obtinguts pel que fa al desenvolupament de les diferents trobades. Extraient la informació de les fitxes de camp corresponents²⁶, s'han redactat els següents apartats en els que es fa **un resum dels aspectes més importants per a cada trobada**. S'han agrupat els resultats per jocs, descrivint en cada un els aspectes a destacar de cada trobada en que s'ha realitzat. Els resultats de les activitats realitzades a les escoles s'exposen al final d'aquest apartat.

Per a cada un dels jocs, hi ha dues fitxes de camp (una per la trobada amb *Ecoloucos* i l'altre amb *Ecolouquinhos*). Pel que fa als jocs del Memory i dels Processos es disposa, també, de tres fitxes de camp més per cada un, corresponents a la realització dels jocs a l'escola de *Serra Grande Eliés Haun*.

9.4.1 Posada en pràctica del Joc dels Sacs

A partir de la fitxa de camp corresponent a la realització del Joc dels Sacs amb els *Ecoloucos*, se n'extreu la següent informació:

- S'han canviat algunes característiques del joc per tal de donar-li més dinamisme.
- El dinar, a base de menjar típic de Catalunya, ha agradat molt. Els ha aproximat més a la cultura catalana.
- S'ha posat molt d'èmfasi en els conceptes més importants del joc, per tal que posteriorment els *Ecoloucos* ho puguin transmetre als *Ecolouquinhos*. També s'ha acordat quedar un dia per traduir, al portuguès, la fitxa tècnica del joc. Així tindran un suport en paper per tenir sempre a mà les normes, característiques, materials necessaris... de l'activitat.
- Durant tota la trobada, un *Ecolouquinho* ha acompanyat al grup. Aquest no ha fet alentar l'activitat.
- Els *Ecoloucos* han mostrat molt d'interès al llarg de tota l'activitat. Al ser la primera trobada, en alguns casos els hi ha fet vergonya realitzar alguna activitat.

---

²⁶ Per més informació, consultar l'annex I.II

Pel que fa a la trobada realitzada amb el grup d'*Ecolouquinhos*:

- L'espai utilitzat ha permès poder desenvolupar totes les activitats a l'aire lliure. S'ha aprofitat un embassament que té la finca per prendre un bany.
- Dos dels quatre *Ecoloucos* que han dut a terme l'activitat, havien participat en la traducció de la fitxa tècnica.
- Durant tota la trobada els *Ecoloucos* han sabut organitzar-se molt bé.

Comentaris sobre la realització

El desenvolupament de les dues activitats s'ha realitzat a l'aire lliure, això ha permès un major dinamisme al llarg de tot el joc.

El fet de que tant els *Ecoloucos* com els *Ecolouquinhos* estaven en període de vacances d'estiu quan es van dur a terme aquestes trobades, ha fet que la **participació en els dos casos fos elevada**. No obstant, aquest fet es veu més reflectit en la trobada amb els *Ecolouquinhos*.

La funció de *Natureza Ativa* ha estat molt diferent en les dues trobades. En el cas dels *Ecoloucos*, NA s'ha encarregat de dur a terme el monitoratge de l'activitat. En la trobada d'*Ecolouquinhos*, *Natureza Ativa* ha realitzat la funció d'observació i anàlisi del desenvolupament del joc.

En general, **el comportament de tots els participants al llarg de les dues trobades ha estat molt positiu**. Tots han mostrat molt d'interès en realitzar els jocs i en participar d'altres activitats alternatives que s'han dut a terme dins la trobada.

Imatge 27: *Ecoloucos* posant en pràctica el Joc dels Sacs amb els *Ecolouquinhos*

9.4.2 Posada en pràctica del Joc de l'Oca

A partir de la fitxa de camp corresponent a la realització del Joc de l'Oca amb els *Ecoloucos*, se n'extreu la següent informació:

- En la trobada no s'ha pogut realitzar un dels jocs previstos (joc del mocador). Aquest no tenia cap finalitat educativa sinó que estava pensant únicament com a activitat lúdica.
- El Joc de l'Oca ha durat molt més temps del previst. Els diferents grups han realitzat més de 5 voltes al taulell abans no ha finalitzat la partida. Ha sigut necessari eliminar algunes de les caselles especials per tal d'accelerar l'acabament del joc.
- Ha costat que els participants compreguessin el funcionament de la gimcana d'avaluació.
- Durant la trobada, s'ha portat a terme l'avaluació de la quedada del dia 29/02/2012 (Joc dels Sacs), en la qual els *Ecoloucos* van realitzar la primera activitat amb el grup dels *Ecolouquinhos*.
- Els *Ecoloucos* han participat en l'activitat de forma molt activa. S'han divertit, han presentat molta motivació i competitivitat durant tot el joc.

Pel que fa a la trobada realitzada amb el grup d'*Ecolouquinhos*:

- L'activitat s'ha vist totalment marcada per la falta de temps. Degut a diversos imprevistos s'ha disposat de menys temps per realitzar el joc. Aquest fet ha provocat diferents modificacions en l'activitat plantejada: no han sigut els *Ecolouquinhos* els encarregats d'elaborar les fitxes, no s'ha pogut finalitzar el joc de l'Oca, la gimcana s'ha dut a terme de forma desorganitzada i no s'ha realitzat en grup tal i com s'havia previst.
- Els *Ecolouquinhos* han estat molt alterats durant tota la trobada.
- Dos dels *Ecoloucos* presents en aquesta trobada havien assistit a la traducció de la fitxa tècnica.

Comentaris sobre la realització

La localització pensada per a cada trobada no ha estat la mateixa. En el cas del grup d'*Ecoloucos*, s'ha realitzat l'activitat a la cabana *Brazuka* (platja *Pé de Serra*); pel que fa als *Ecolouquinhos* s'ha dut a terme a la finca *Ouro Verde*. En ambdós casos, es tracta d'espais exteriors.

La participació en les dues trobades ha estat elevada, cal dir que la data escollida ha sigut en cap de setmana.

Pel que fa a la trobada d'*Ecoloucos*, NA s'ha encarregat de dirigir el joc.

Referent a la trobada amb els *Ecolouquinhos*, tot i que, els *Ecoloucos* han sigut els encarregats de guiar l'activitat, NA els ha ajudat en tot moment.

Mentre que amb el grup *Ecoloucos* s'ha pogut fer l'activitat de forma tranquil·la i els participants han gaudit del joc, **amb els *Ecolouquinhos* la trobada ha estat marcada per la manca de temps** i, per tant, ha sigut una mica caòtica.

Imatge 28: Posada en pràctica del Joc de l'Oca amb els *Ecoloucos*

9.4.3 Posada en pràctica del Joc del Memory

A partir de la fitxa de camp corresponent a la realització del joc del Memory amb els *Ecoloucos*, se n'extreu la següent informació:

- L'avaluació del Joc del Memory, corresponent al joc del mocador, no s'ha pogut realitzar dins l'aigua tal i com s'havia previst ja que l'espai de la trobada no ho ha permès.
- Degut a les inclemències meteorològiques ha sigut necessari esperar, en alguns moments, a que parés de ploure.
- Per aquesta trobada s'havia plantejat una activitat en la que es realitzava un concurs per tal que els *Ecoloucos* elaboressin preguntes per utilitzar en el Joc del Twister. Degut a la manca de temps no ha sigut possible realitzar el concurs. Enlloc d'això, se'ls han llegit algunes de les preguntes ja redactades i entre tots n'han pensat més.
- Al final de la trobada s'ha comentat amb els *Ecoloucos* l'activitat realitzada el dia 7/03 amb els *Ecolouquinhos*.
- Han mostrat molt d'interès i ganes durant tota la trobada. Al acabar han comentat que seria interessant realitzar jocs dins l'aigua, sobretot per tal de motivar més als *Ecolouquinhos*.

Pel que fa a la trobada realitzada amb el grup d'*Ecolouquinhos*:

- Pel que fa al joc del mocador; inicialment s'havia plantejat fer-lo dins l'aigua. Degut a les característiques de l'espai on s'ha fet l'activitat, els *Ecoloucos* han cregut convenient modificar aquesta idea inicial i realitzar el joc fora de l'aigua. A més a més, els *Ecoloucos* també han decidit repartir menys imatges per a cada un dels participants, doncs han pensat que sinó seria massa difícil.
- En aquesta trobada havien de venir tres *Ecoloucos* i només n'han vingut dos; els quals van assistir a la traducció de la fitxa tècnica.
- Al acabar l'activitat, s'ha fet una petita avaluació de la trobada. En aquesta un dels *Ecoloucos* ha comentat la falta d'atenció d'alguns dels *Ecolouquinhos*.
- Els *Ecoloucos* presents en aquesta trobada han mostrat habilitats pel que fa al tracte amb nens/es. S'han organitzat molt bé i han sabut controlar el grup en tot moment.

Comentaris sobre la realització

En els dos casos, l'activitat s'ha realitzat a l'exterior. La trobada dels *Ecoloucos* s'ha dut a terme a la "Cachoeira do Tijupe"; i la trobada dels *Ecolouquinhos* a la *Pousada Serra Azul (Pé de Serra)*.

La participació ha sigut elevada en les dues trobades (realitzades en cap de setmana).

NA, de nou, s'ha encarregat de dirigir el joc a la trobada amb els *Ecoloucos*. Pel que fa a l'encontre amb els *Ecolouquinhos*, els *Ecoloucos* han sigut els responsables de dirigir el joc, mentre *Natureza Ativa* ho supervisava.

En alguns casos s'han hagut de fer modificacions degut a la situació meteorològica (dia dels *Ecoloucos*) o degut a característiques de l'espai (dia dels *Ecolouquinhos*); no obstant, tot adaptant el joc, s'han pogut realitzar les dues parts d'aquest sense cap problema.

El Joc del Memory també s'ha realitzat a l'escola de Serra Grande *Eliés Haun* (resultats al final d'aquest apartat).

Imatge 29: Posada en pràctica del Joc del Memory a 8^a sèrie

9.4.4 Posada en pràctica Joc del Twister

A partir de la fitxa de camp corresponent a la trobada dels *Ecoloucos* per a realitzar el Joc del Twister, se n'extreuen les següents idees:

- Inicialment, s'ha planejat fer l'activitat del Twister. No obstant, la trobada es complementa amb una excursió fins a una cascada anomenada "*Cachoeira do Mato*".
- L'activitat del Twister s'ha dut a terme a la *CasAzul* ja que cap "*fazenda/pousada*" ha respòs amb el temps suficient com per contractar un transport. No obstant, l'activitat ha transcorregut tal i com s'havia pensat en un inici.
- La Cristina Leal no ha anat a la "*Cachoeira do Mato*", això ha fet que NA guanyi responsabilitats envers el grup *Ecoloucos*.
- Els *Ecoloucos*, al llarg de tota l'activitat, han mostrat interès i han participat activament d'aquesta.

Pel que fa als *Ecolouquinhos*, les dades més rellevants de la trobada són:

- Han aparegut pocs *Ecolouquinhos*, però s'ha convidat a uns nens que estaven a la *CasAzul* a participar en l'activitat. Més tard han aparegut 2 *Ecolouquinhos* més.
- NA s'ha encarregat de supervisar l'activitat.
- Els *Ecoloucos* han canviat el funcionament del joc per adaptar-lo als participants. Una de les modificacions ha sigut eliminar la funció de la pandereta per tal de simplificar l'activitat.
- Els *Ecoloucos* s'han oblidat de les puntuacions.
- NA ha comentat als *Ecoloucos* que estaria bé canviar els rols (els de dins del taulell a fora i viceversa) per tal que tots els participants puguin passar pel taulell.
- L'activitat ha anat molt bé tant a nivell d'*Ecolouquinhos* com d'*Ecoloucos*.

Comentaris sobre la realització

En els dos casos, el Joc del Twister s'ha dut a terme a la *CasAzul*. Pel que fa a la trobada amb els *Ecoloucos*, s'ha disposat de més temps fet que ha provocat que es complementés l'activitat amb una excursió fins a la "*Cachoeira do Mato*". Amb els *Ecolouquinhos* s'ha disposat de menys temps, i no s'ha pogut realitzar una activitat complementària.

Pel que fa a la participació, aquesta ha sigut major en el grup d'*Ecoloucos*.

Això pot ser degut a que el dia escollit per realitzar *Ecolouquinhos* ha sigut un dia entre setmana i aquests tenen escola.

NA s'ha encarregat del muntatge del joc en ambdues trobades. Pel que fa a la trobada amb *Ecolouquinhos*, tot i que els *Ecoloucos* han sigut els encarregats de conduir el joc, NA ha intervingut en algun moment. Les dues trobades han transcorregut correctament.

Imatge 30: Posada en pràctica Joc del Twister amb *Ecoloucos*

9.4.5 Posada en pràctica del Joc de les Bones Pràctiques

A partir de la fitxa de camp corresponent a la realització del Joc de les Bones pràctiques amb els *Ecoloucos*, se n'extreu la següent informació:

- La propietària de la finca on s'ha realitzat el joc de les bones pràctiques ha dut a terme una activitat inicial i una de cloenda.
- L'espai, en aquest cas el pati de la casa, ha permès un bon desenvolupament de l'activitat.
- Els participants han estat molt entregats al llarg de tota l'activitat. No obstant, han presentat una actitud més calmada que altres trobades.
- En aquesta ocasió la trobada s'ha realitzat per la tarda.

Pel que fa a la trobada realitzada amb el grup d'*Ecolouquinhos*:

- La trobada s'ha realitzat al mig de les vacances de Setmana Santa. Això ha comportat que, les *Ecoloucas* encarregades de dur a terme l'activitat no havien realitzat la traducció de la fitxa tècnica del joc ni havien participat en trobada en què s'havia realitzat el joc amb els *Ecoloucos*.
- *Natureza Ativa* s'ha encarregat de desenvolupar l'activitat. Les *Ecoloucas* presents han fet la funció de suport.
- El comportament dels *Ecolouquinhos* ha estat molt bo. S'han mostrat molt entregats i participatius al llarg de tota l'activitat.

Imatge 31: Posada en pràctica Joc de les Bones Pràctiques amb *Ecolouquinhos*

Comentaris sobre la realització

Els propis requeriments de l'activitat han fet que les dues trobades on s'ha aplicat el joc de les bones pràctiques s'hagin realitzat en espais oberts i amb presència d'arbres.

La poca participació en les activitats s'ha vist molt influïda pel canvi d'horari de la trobada (en el cas dels *Ecoloucos*), i per la realització de la trobada al mig de les festes de Setmana Santa (en els *Ecolouquinhos*); no obstant, tots els participants han mostrat interès i voluntat per realitzar totes les diferents parts del joc.

La funció de *Natureza Ativa* durant el desenvolupament de les activitats ha estat igual en els dos casos. La seva activitat s'ha basat en el monitoratge i desenvolupament del joc.

La falta de temps ha estat molt present en ambdues trobades. Això ha fet que no s'hagin realitzat activitats complementàries.

Imatge 32: Posada en pràctica Joc de les Bones Pràctiques amb *Ecoloucos*

9.4.6 Posada en pràctica del Joc dels Processos

Observant les fitxes de camp de les trobades per al Joc dels Processos, se n'extreu la següent informació.

Pel que fa a la trobada amb el grup d'*Ecoloucos*,

- *Natureza Ativa* ha decidit arribar abans a la *CasAzul* i preparar el joc (amagar imatges i muntar projector).
- Durant l'activitat, un grup s'ha queixat de que la corda amb la que anaven lligats els hi feia mal, NA ha actuat deslligant el grup.
- Tret d'aquest petit incident, la resta de l'activitat ha transcorregut correctament, els participants han gaudit del joc i han realitzat totes les parts d'aquest de manera ordenada i amb ganes.
- Després de realitzar l'activitat s'ha anat a fer una visita a la *Pousada Sukabatche*. A la "*pousada*", s'ha fet una reunió amb els *Ecoloucos* per tal d'organitzar dates per les pròximes trobades.
- Els *Ecoloucos* en breus començaran l'escola, degut a això han comentat que creuen que el millor és no continuar amb *Ecolouquinhos*, ja que no hi ha dies per tothom, i ells prefereixen fer *Ecoloucos* el cap de setmana, ja que entre setmana abans de classes és mal horari.

Referent a la trobada amb els *Ecolouquinhos*, la informació és la següent:

- L'activitat s'ha dut a terme a la *CasAzul*.
- S'ha triat un dia per la tarda entre setmana per a realitzar l'activitat. Tot i que s'havia quedat amb dues *Ecoloucas*, no n'ha aparegut cap.
- Això ha provocat que, NA que en un principi només havia de supervisar i avaluar, s'ha acabat encarregant de la realització de l'activitat.
- S'ha suprimit la primera part del joc ja que s'ha perdut temps esperant als *Ecoloucos*. En comptes d'amagar les imatges, aquestes s'han escampat pel terra de la sala on s'ha realitzat l'activitat.
- L'activitat ha transcorregut correctament. El fet de no haver vingut gaires participants ha provocat que el joc s'hagi dut a terme de manera més tranquil·la, comentant totes les etapes dels processos més calmadament.

Comentaris sobre la realització

En ambdós grups, l'activitat s'ha realitzat a la *CasAzul* (es precisa projector).

La trobada amb els *Ecoloucos* ha tingut una participació major que la trobada amb *Ecolouquinhos*. El dia escollit per fer *Ecolouquinhos* ha tornat a coincidir amb l'horari escolar.

Quan s'ha dut a terme l'activitat amb els *Ecoloucos*, hi ha hagut algun petit problema que NA ha solucionat ràpidament.

Els *Ecoloucos* encarregats de dirigir el joc amb els *Ecolouquinhos*, no s'han presentat. Això ha provocat que NA s'hagi tingut que encarregar de dirigir l'activitat. NA ha adaptat el joc en funció de la situació al no haver-hi temps per a dur a terme les dues parts del joc, s'ha decidit suprimir la primera.

Tot i les adaptacions d'última hora, el joc s'ha pogut realitzar en ambdós grups i així tractar els conceptes pensats inicialment.

El joc dels Processos també s'ha dut a terme a l'escola *Eliés Haun* (resultats al final d'aquest apartat).

Imatge 33: Posada en pràctica Joc dels Processos amb *Ecoloucos*

9.4.6 Posada en pràctica a l'escola *Eliés Haun*

La posada en pràctica consta d'una altra etapa en la qual s'han realitzat activitats a l'escola *Eliés Haun*. **S'han aplicat els jocs del Memory i dels Processos a les aules de 7a sèrie, 8a sèrie i EJA (Educação Jovens e Adultos)**. A continuació, s'extreu la informació, agrupada per aules, de les fitxes de camp corresponents a aquests dies.

Pel que fa a l'aula de 7a sèrie:

- L'activitat s'organitza amb: presentació inicial, Joc dels Processos i Joc del Memory.
- S'ha arribat a l'escola mitja hora abans per tal de preparar l'aula i el material.
- Degut a l'elevat nombre de participants, s'han pensat adaptacions dels jocs per tal d'aconseguir que tothom participi en l'activitat sense que es generi una situació caòtica.
  - Pel que fa al joc dels Processos, la primera part (buscar les imatges) s'ha suprimit, en comptes d'això, es deixen totes les imatges a sobre d'una taula a l'abast de tothom. Quan cada grup ha ordenat la seva seqüència d'imatges, tot el grup surt a la pissarra a explicar el procés.
  - Referent al joc del Memory, es fan 4 grups, de manera que es juguen 2 Memorys simultanis però independents entre ells.
- En acabar els dos jocs, s'ha destinat una estona a preguntar als diferents participants si ja coneixien prèviament els conceptes tractats, i se'ls ha demanat la opinió respecte a les activitats presentades.
- *Natureza Ativa* s'ha encarregat de la preparació, muntatge i realització de l'activitat.
- L'activitat s'ha desenvolupat tal i com s'havia previst.

I referent a la 8a sèrie:

- L'activitat es planteja amb: presentació inicial, Joc dels Processos, Joc del Memory. A més, s'afegeix un recull d'opinions personals a través de papers en blanc.
- En aquesta trobada han participat tres *Ecoloucos*. Això ha provocat que hi hagués modificacions a la idea plantejada inicialment, sobretot pel que fa a les persones encarregades d'explicar els jocs; en aquest cas l'explicació ha anat a càrrec dels *Ecoloucos* i de *Natureza Ativa*.

- El Joc dels Processos ha seguit les adaptacions que es van realitzar amb l'aula de 7a sèrie. S'ha afegit un apartat final en el qual es demana als participants aspectes referents als processos esmentats.
- Pel que fa al Memory, igual que amb la 7a sèrie, es fan 4 grups, però enlloc d'aixecar-se cada vegada que es troba una parella, es proposa que cada grup vagi guardant les parelles trobades i quan totes hagin estat descobertes, s'aixequin un per un a relacionar la fruita amb l'arbre. Al final del joc, es comenten les fruites i es fa una comparació verbal amb les fruites de Catalunya.
- A continuació, se'ls han repartit papers en blanc perquè cada alumne exposi la seva opinió pel que fa a tota l'activitat.
- Quan ha acabat l'activitat i aprofitant que ha sobrat temps, els *Ecoloucos* s'han presentat i han explicat les motivacions que els han portat a estar dins el grup d'*Ecoloucos*.

En quant a EJA (*Educação Jovens e Adultos*):

- L'activitat s'ha plantejat igual que la de la 8a sèrie: presentació, joc dels processos, Joc del Memory i recull de l'opinió de l'activitat per part dels participants.
- Els *Ecoloucos* que havien dit que vindrien no s'han presentat.
- Les modificacions realitzades per al grup de 8ª sèrie, s'han mantingut també per al grup d'EJA.
- Es disposa de menys temps ja que l'aula dura menys estona, tot i així dona temps de realitzar l'activitat que s'havia plantejat.

Comentaris sobre la realització

Pel que fa a les activitats a les escoles, cal destacar un aspecte molt rellevant que és el fet de que **es passa de realitzar les activitats en grups de 10-12 nens (*Ecoloucos*) a fer-les en aules amb 30-35 alumnes, i amb un espai físic limitat**. Per això, **és molt important adaptar els jocs** per poder dur-los a terme d'una manera organitzada i ordenada. D'aquesta manera s'aconsegueix que tots els participants entenguin els conceptes tractats i que tothom participi en l'activitat.

El fet de realitzar els mateixos dos jocs a cada aula, ha permès que les adaptacions pensades a l'aula de 7a sèrie, s'apliquin també a la 8a sèrie i a EJA. Obtenint així unes activitats completament adaptades a aules de 30 alumnes aproximadament.

Els *Ecoloucos* només han participat en una trobada. Tot i que, en principi, la seva funció a les escoles era la d'observadors i ajudants, el dia que van assistir-hi,

van jugar un paper molt important i van prendre part tant en les explicacions dels jocs, com en la supervisió d'aquests. Els dies que els *Ecoloucos* no es van presentar, *Natureza Ativa* va ser l'encarregada de l'activitat, des del muntatge i la preparació, fins a l'execució.

Els alumnes es van mostrar molt participatius i interessats en totes les activitats que se'ls hi van presentar.

Imatge 35: Posada en pràctica de les activitats a l'escola *Eliés Haun*

Imatge 34: Posada en pràctica de les activitats a l'escola *Eliés Haun*

10. Avaluació

L'avaluació d'aquest projecte és un procés que s'inicia a partir de la primera trobada amb el grup dels *Ecoloucos* i no finalitza fins la redacció de les propostes de millora. Cal tenir present que es tracta d'una avaluació a curt termini i, en canvi, molts dels objectius plantejats s'estableixen a mig termini, per tant és una avaluació parcial, però no per això menys important, de la feina realitzada. Es caracteritza per ser un **procés continu**.

Al llarg de la realització d'aquest projecte, s'han utilitzat **diversos instruments d'avaluació**, els quals s'han aplicat en diferents moments del procés. Entre els instruments principals hi ha la **utilització de jocs i dinàmiques d'avaluació i l'observació participant i no participant**.

En aquest apartat es presenten totes les avaluacions realitzades, aquestes es poden dividir en:

- Avaluació específica per cada un dels jocs
  - Indicador d'assoliment dels objectius
  - Observacions més rellevants
- Avaluació de la formació del grup *Ecoloucos*
- Avaluació general del projecte

Degut a les diferències de contingut i de desenvolupament que presenten els diferents jocs, les avaluacions de cada un també són diferents. Per aquest motiu, s'ha elaborat una **Fitxa d'Avaluació específica per a cada joc**. No obstant, amb totes es recull informació per tal de determinar com ha funcionat l'activitat i avaluar si s'han assolit els objectius establerts pel joc corresponent.

Així doncs, hi ha sis fitxes diferents d'avaluació²⁷, una per cada un dels jocs. S'ha utilitzat el mateix model de Fitxa d'Avaluació en les trobades amb els *Ecoloucos*, amb els *Ecolouquinhos*, i també en els casos en què els jocs s'han aplicat a les escoles. Per tant, a cada trobada s'ha portat terme l'avaluació del joc realitzat, omplint la fitxa corresponent.

---

²⁷ Per més informació, consultar Annex I.II

És important destacar que la majoria de **metodologies d'avaluació utilitzades complementen el joc**, ja que constitueixen per sí mateixes altres activitats o propostes dinàmiques, les quals han estat ideades per tal de determinar si s'han assolit els objectius marcats.

A més a més, es disposa també de les Fitxes d'Avaluació de la Formació. Aquestes s'utilitzen per determinar en quin grau els *Ecoloucos* han après a conduir cada un dels jocs. Degut també a les característiques concretes de cada joc, hi ha diferents models de Fitxa d'Avaluació de la Formació²⁸. En cada cas s'ha utilitzat el més adient. Aquest tipus de fitxes s'ha omplert a totes les trobades en què els *Ecoloucos* han sigut els encarregats de dirigir l'activitat.

Finalment, després de realitzar l'avaluació específica per cada un dels jocs i per la formació dels *Ecoloucos*, es realitza una avaluació general del projecte. En aquesta es tenen en compte no només els aspectes pràctics de la realització sinó també conceptes més tècnics com la metodologia utilitzada, l'organització de les trobades, etc.

---

²⁸ Per més informació, consultar Annex I.III

10.1 Avaluació específica

En aquest apartat es presenten els resultats obtinguts a partir de les diferents Fitxes d'Avaluació específiques per a cada un dels jocs. S'agrupen els resultats en funció dels 6 jocs que formen la proposta didàctica.

S'ha dut a terme el càlcul de diferents indicadors²⁹, específics per cada un dels jocs, per tal de determinar el grau d'assoliment dels objectius corresponents. D'aquesta manera, dins de cada joc, es presenta el resultat obtingut amb l'indicador específic i es resumeixen els resultats extrets de la Fitxa d'Avaluació corresponent.

Per tots els jocs, **s'han omplert dues Fitxes d'Avaluació**: una per la trobada amb els *Ecoloucos* i l'altra per la trobada amb els *Ecolouquinhos*.

A més a més, pel que fa als jocs del Memory i dels Processos, s'han omplert tres fitxes d'Avaluació més per cada un, ja que aquests s'han aplicat en les tres trobades realitzades a l'escola de Serra Grande *Eliés Haun*.

Imatge 36: *Natureza Ativa* realitzant les avaluacions de les activitats

---

²⁹ Per més informació, consultar Annex V.IV.

10.1.1 Avaluació Joc dels Sacs

En l'avaluació del Joc dels Sacs no s'han utilitzat indicadors quantitius per tal de determinar si s'han assolit els objectius. L'avaluació és per tant, principalment qualitativa, a partir de les observacions realitzades durant la realització del mateix.

- *Ecoloucos*

- Pel que fa a la dinàmica del joc, els participants han entès les normes sense cap problema i han jugat de manera molt activa.
- La majoria de les fotografies han sigut col·locades correctament.
- Han comentat que la dona pot realitzar gran part de les feines que fa un agricultor.
- Estan d'acord amb que l'home pot realitzar les feines que la dona fa diàriament, tot i que han afegit que en molts casos primer hauria d'aprendre a fer-les ja que mai les ha fet.
- Desconeixen la relació agricultor-empresari.
- Saben que és millor el policultiu que el monocultiu.
- En un moment de la mímica, al representar la funció de treballar el camp, han comentat que aquesta acció també la realitzen nens; ja que a la zona on viuen, hi ha nens de 10 anys que s'ofereixen per fer aquesta feina a canvi d'una petita quantitat de diners.

- *Ecolouquinhos*

- Els participants han entès molt ràpidament el funcionament del joc i han mostrat molta motivació durant la primera part d'aquest. A l'hora de comentar les fotografies que han estat dipositades a cada sac, no han parat tanta atenció.
- La majoria de les fotografies s'han col·locat correctament.
- Després de comentar les imatges, tots els participants han estat d'acord en que tant dones com homes poden realitzar totes les tasques de la casa.
- Pel que fa a la mímica, aquesta ha transcorregut de manera més caòtica. Els nens estaven cansats d'estar asseguts i no han parat massa atenció. no obstant, tots hi han participat.

Aquest és el primer joc que s'ha dut a terme dins la proposta didàctica modificada. L'activitat amb els *Ecoloucos* ha anat molt millor que amb els *Ecolouquinhos*. A la trobada amb els *Ecoloucos*, els conceptes s'han transmès de manera més clara i ordenada, posant èmfasi en aquells aspectes que es volien remarcar. Pel que fa a la trobada amb *Ecolouquinhos*, la informació ha sigut més desordenada i confusa. S'ha observat que és un **joc interessant però complex degut a la reflexió que porta al darrere.**

S'ha aconseguit que els participants coneguessin les funcions de les diferents persones de la comunitat i que entenguessin la importància de cada una d'elles. A més a més, aquests han après a valorar la figura de l'agricultor i han conegut la relació entre aquest i els empresaris locals. No obstant, en l'avaluació del joc no s'han utilitzat indicadors quantitius per tal de determinar si els participants han assolit els objectius esmentats anteriorment, sinó que **únicament s'han tingut en compte aspectes qualitius.**

10.1.2 Avaluació Joc de l'Oca

Pel Joc de l'Oca s'ha creat un indicador quantitiu³⁰ a partir del percentatge del nombre de papers de colors escollits correctament durant el Joc de Pistes.

- *Ecoloucos*

- A través de l'indicador corresponent s'ha obtingut un **percentatge del 75%**, el qual correspon a un grau que considerem bo d'assoliment d'objectius.
- **El grup d'*Ecoloucos* han participat activament, mostrant molt d'interès i competitivitat durant tot el joc.**
- Pel que fa als resultats obtinguts, els participants han sabut en cada cas quines eren les accions que afavoreixen a l'agricultor i quines les que el perjudiquen.

---

³⁰ Per més informació, consultar Annex V.IV.

- Algunes caselles que han causat confusió són:

<p>Treball en comunitat</p>	<p>La imatge representa una comunitat pelant mandioca. La primera vegada que hi han caigut, han relacionat la imatge amb el concepte de pelar mandioca i no amb el de treball en grup.</p>
<p>Tala de boscos</p>	<p>El primer cop que han caigut en aquesta casella, han comentat que tot i ser una cosa negativa pel medi, sense la tala d'arbres no es podrien produir productes secundaris associats a la fusta.</p>

Taula 6: Caselles del Joc de l'Oca que han causat confusió durant la seva realització.

- Pel que fa a la segona part del joc (joc de pistes), tot i que l'explicació d'aquesta ha resultat confusa pels participants, els resultats obtinguts han sigut molt positius.

- *Ecolouquinhos*

- **El valor calculat a través de l'indicador ha sigut del 44%**, el qual correspon a un grau deficient d'assoliment d'objectius.
- La trobada en què es va realitzar aquest joc amb el grup d'*Ecolouquinhos* està marcada per la **manca de temps**, fet que ha alterat els resultats obtinguts.
- Els *Ecolouquinhos* han sabut interpretar les imatges on han caigut. No obstant, a l'hora de fer la relació de la imatge amb l'agricultor, i degut a la manca de temps, els encarregats d'explicar-ho han sigut els *Ecoloucos*.
- Pel que fa al joc de pistes, s'ha desenvolupat de forma molt caòtica degut a les presses. Ha costat que els participants escoltessin l'explicació del joc, fet que ha dificultat el bon funcionament d'aquest.
- No ha estat possible el recompte de paperets ja que amb les presses s'han perdut.

El Joc de l'Oca no s'ha pogut dur a terme amb les mateixes condicions en ambdós grups. Aquest fet a comportat que la trobada amb *Ecolouquinhos* no esdevingui determinant en els resultats obtinguts, doncs s'ha vist marcada per la falta de

temps (la qual no va dependre de *Natureza Ativa* sinó de la mateixa coordinació del grup). Tot hi així, ha resultat ser un joc molt atractiu i tant els *Ecoloucos* com els *Ecolouquinhos* s'han divertit molt.

El grau d'assoliment dels objectius obtingut a partir de l'indicador pel grup dels *Ecoloucos* (75%) i pels *Ecolouquinhos* (44%), evidencia l'esmentat anteriorment.

Els resultats obtinguts pels *Ecolouquinhos* no són determinants, doncs la trobada es va realitzar de forma molt ràpida.

Amb el grup dels *Ecoloucos*, a partir del resultat obtingut a través de l'indicador, **s'ha aconseguit que els participants valorin la dificultat de la tasca de l'agricultor i aprenguin bones accions relacionades amb el medi**. És important remarcar que un factor clau en l'assoliment dels objectius és el fet d'incloure caselles especials al joc, ja que fa que els participants hagin de passar per les mateixes caselles més d'una vegada i, per tant, es repeteixin els conceptes a treballar.

10.1.3 Avaluació Joc del Memory

Pel que fa al Joc del Memory, **s'han utilitzat dos indicadors quantitius**: el nombre d'encerts del nom de les fruites i el nombre de relacions fruita-arbre correctes. No s'han utilitzat els resultats obtinguts a partir del joc del mocador perquè aquests no són representatius, ja que el joc s'ha dut a terme de diferent forma en cada trobada i, a més a més, a les escoles no s'ha realitzat. Aquest fet impedeix l'ús d'aquest com a indicador comparable, per aquesta raó no s'ha calculat.

- *Ecoloucos*

- A través de l'indicador del nombre d'encerts del nom de fruites **s'ha obtingut un percentatge del 91%**, el qual correspon a un grau d'assoliment d'objectius molt bo.
- Amb el segon indicador (relacions fruita-arbre correctes) **el percentatge obtingut és d'un 100%**, que correspon a un grau d'assoliment d'objectius molt bo.
- Han entès el funcionament del joc ràpidament. Les dues parts de l'activitat s'han vist fortament marcades per **l'elevada competitivitat i motivació** que han mostrat els participants.
- En la segona part del joc (Joc del mocador) han presentat algunes dificultats alhora d'organitzar-se dins del propi grup.

- **Els participants coneixien la majoria de fruites i vegetals** (excepte Araticum i fruita de la Cola). Han comentat que la foto de la Mandioca corresponia a una espècie concreta d'aquesta: Aipím.
  - No han presentat dificultats alhora de relacionar cada fruita o vegetal amb el seu arbre corresponent (únicament amb la Banana da terra i Banana da Prata).
- *Ecolouquinhos*
- A través de l'indicador del nombre d'encerts del nom de fruites s'ha obtingut **un percentatge del 91%**, el qual correspon a un grau d'assoliment d'objectius molt bo.
  - Amb el segon indicador (relacions fruita-arbre correctes) **el percentatge obtingut és d'un 96%**, que correspon a un grau d'assoliment d'objectius molt bo.
  - Els participants han mostrat **molta competitivitat** al llarg de tot el joc. S'han divertit molt i han jugat amb ganes tot i que en alguns moments la piscina de l'espai on s'ha realitzat la trobada ha distret la seva atenció.
  - Pel que fa a la segona part del joc (Joc del mocador), els participants no han entès el funcionament d'aquesta.
  - En la primera part del joc els participants han jugat de forma més individual, sense tenir en compte que formaven part d'un equip.
  - **Coneixien la majoria de fruites i vegetals** (excepte Araticum i fruita de la Cola). Han comentat que la foto de la Mandioca corresponia a una espècie concreta d'aquesta: Aipím.
  - Tot i que se'ls ha ajudat molt, no han presentat dificultats alhora de relacionar cada fruita o vegetal amb el seu arbre corresponent (únicament amb l'Araticum).

L'activitat s'ha realitzat correctament en ambdós grups. Les dues trobades s'han vist fortament marcades per l'elevada competitivitat i les ganes de jugar. Tant *Ecoloucos* com *Ecolouquinhos* han demostrat molta memòria a l'hora de trobar parelles i ambdós grups desconeixien les mateixes fruites/vegetals. A l'hora de relacionar cada fruita o vegetal amb el seu arbre corresponent, ambdós grups ho han fet sense masses dificultats. Cal dir que se'ls ha ajudat en alguns casos per tal que els relacionessin correctament.

Pel que fa al joc del Mocador, s'ha comprovat que ambdós grups coneixien cada fruita/vegetal i cada arbre, però els *Ecolouquinhos* no han entès el funcionament de l'activitat, tot i que els *Ecoloucos* n'havien simplificat les normes.

Tal com indiquen els indicadors corresponents, **en ambdós grups s'han assolit els objectius específics del joc**. A partir del primer indicador (91% per ambdós grups) se'n pot extreure que els participants han après a identificar les diferents fruites i vegetals correctament. Per altra banda, amb percentatges d'un 100% amb els *Ecoloucos*, i d'un 96% pels *Ecolouquinhos*, el grau d'assoliment de l'objectiu d'aprendre a relacionar les fruites i vegetals amb els seus arbres corresponents és molt alt.

- Escola *Eliés Haun*

- 7a sèrie

- ✓ A través de l'indicador del nombre d'encerts del nom de fruites **s'ha obtingut un percentatge del 95%**, el qual correspon a un grau d'assoliment d'objectius molt bo.
- ✓ Amb el segon indicador (relacions fruita-arbre correctes) **el percentatge obtingut és d'un 86%**, que correspon a un grau d'assoliment d'objectius bo.
- ✓ Els alumnes han entès el funcionament del joc ràpidament. El seu comportament ha sigut excel·lent, tots han parat atenció i han realitzat l'activitat amb ordre.
- ✓ Dins de cada grup, s'han ajudat molt per trobar les diferents parelles.
- ✓ Coneixien totes les fruites i vegetals excepte la fruita de la Cola. Han comentat que la foto de la Mandioca corresponia a una espècie concreta d'aquesta: Aipím.
- ✓ No han presentat gaires dificultats a l'hora de relacionar cada fruita/vegetal amb el seu arbre corresponent. En alguns casos se'ls han donat pistes per facilitar-los la relació.

- 8a sèrie

- ✓ A través de l'indicador del nombre d'encerts del nom de fruites s'ha obtingut **un percentatge del 95%**, el qual correspon a un grau d'assoliment d'objectius molt bo.
- ✓ Amb el segon indicador (relacions fruita-arbre correctes) **el percentatge obtingut és d'un 90%**, que correspon a un grau d'assoliment d'objectius molt bo.

- ✓ Els alumnes han entès el funcionament del joc ràpidament. Han jugat amb moltes ganes i ordre. Dins de cada grup han mostrat molt de companyerisme i s'han ajudat molt entre ells.
  - ✓ **El fet que hi haguessin tres *Ecoloucos* en la trobada ha facilitat la organització de l'activitat.**
  - ✓ Coneixien totes les fruites i vegetals excepte la fruita de la Cola. Han comentat que la foto de la Mandioca corresponia a una espècie concreta d'aquesta: Aipím.
  - ✓ Han relacionat les fruites i vegetals amb l'arbre corresponent sense masses dificultats. Només han presentat problemes amb la fruita de la Cola, el Maracuyà i la Cabaça.
- EJA
    - ✓ A través de l'indicador del nombre d'encerts del nom de fruites s'ha obtingut **un percentatge del 95%**, el qual correspon a un grau d'assoliment d'objectius molt bo.
    - ✓ Amb el segon indicador (relacions fruita-arbre correctes) **el percentatge obtingut és d'un 90%**, que correspon a un grau d'assoliment d'objectius molt bo.
    - ✓ Els participants han mostrat moltes ganes i interès al llarg de tota l'activitat. El joc s'ha vist fortament marcat per la motivació d'aquests i la cooperació entre els diferents grups.
    - ✓ Coneixien totes les fruites i vegetals excepte la fruita de la Cola. Els ha costat identificar algunes imatges.
    - ✓ Han relacionat les fruites i vegetals amb cada arbre correctament, tot i que en molts casos han presentat dificultats. Alhora de fer aquesta activitat tots els participants volien ajudar a relacionar les imatges, fet que ha provocat un cert desordre en alguns moments. Desconeixien els arbres de la Cola i del Cajú.

A totes les aules l'activitat s'ha realitzat correctament. Els participants han participat amb moltes ganes, han après i s'han divertit³¹. **La presència dels *Ecoloucos* en la segona trobada ha ajudat a realitzar l'activitat de forma més organitzada**, doncs cada un d'ells s'ha encarregat de controlar un grup diferent.

---

³¹ Consultar comentaris dels alumnes de l'escola a l'Annex V.III

S'han pogut observar diferents nivells de coneixement dins d'una mateixa aula. Tot i així, tal com indiquen els diferents indicadors, **el grau d'assoliment dels dos objectius específics per aquest joc ha sigut molt bo** en gairebé totes les aules.

10.1.4 Avaluació Joc del Twister

L'indicador quantitatiu utilitzat en aquest joc és el percentatge del nombre d'encerts per a cada una de les temàtiques tractades (Agricultor, Conservació del medi, Cultura i Societat, Flora i Fauna). Es disposa, per tant, de **quatre percentatges per cada trobada**, a partir d'aquests es pot determinar el grau d'assoliment de cada un dels quatre objectius del joc.

- *Ecoloucos*

- Els percentatges obtinguts amb cada indicador són els següents:
  - ✓ Agricultor: **67%** (Assoliment dels objectius acceptable)
  - ✓ Conservació del medi: **89%** (Assoliment dels objectius bo)
  - ✓ Cultura i Societat: **82%** (Assoliment dels objectius bo)
  - ✓ Flora i Fauna: **67%** (Assoliment dels objectius acceptable)
- Durant tota l'activitat, els *Ecoloucos* han parat atenció a les explicacions realitzades i l'activitat s'ha dut a terme sense problemes. S'han motivat amb el joc i s'hi han implicat en tot moment.
- En total s'han realitzat 47 preguntes, de les quals n'han respòs correctament 35. Les temàtiques que han portat més problemes han sigut les de vegetals i/o animals i les de l'agricultor. En canvi pel que fa a les temàtiques societat i cultura a *Bahia* i Conservació del medi són les que han reunit un percentatge d'encerts superior.
- La majoria de conceptes que s'han errat, eren conceptes molt específics i tècnics.
- Tot i que era un tema que al principi preocupava, al final no hi ha hagut cap problema entre contacte noi/noia.

- *Ecolouquinhos*

- Els percentatges obtinguts amb cada indicador són els següents:
  - ✓ Agricultor: **73%** (Assoliment dels objectius bo)
  - ✓ Conservació del medi: **83%** (Assoliment dels objectius bo)
  - ✓ Cultura i Societat: **60%** (Assoliment dels objectius acceptable)
  - ✓ Flora i Fauna: **55%** (Assoliment dels objectius acceptable)
- L'activitat ha transcorregut de manera molt calmada. Els participants han

escollat atentament l'explicació del joc i han mantingut un comportament correcte al llarg d'aquest. No obstant, en alguna ocasió hi ha hagut participants que estaven dispersos i se'ls hi ha cridat l'atenció.

- En total s'han realitzat 43 preguntes, de les quals s'han respòs correctament 28. La temàtica que ha presentat un percentatge superior d'encerts ha sigut la de Conservació del medi i l'agricultor. Pel que fa a vegetals i/animals el percentatge d'encerts ha sigut menor. La temàtica de Societat i Cultura a Bahía és la que ha presentat un pitjor resultat.
- Els diferents participants mostren nivells de coneixement molt diferents entre ells.
- Una de les preguntes formulades tractava sobre un concepte explicat a la primera sortida a Maná. S'ha comprovat que els *Ecolouquinhos* recordaven molt bé aquest concepte.
- Ha cridat l'atenció, que tot i ser nens/es que viuen a Serra Grande, hi ha molts aspectes del dia a dia de la vila que no coneixen.

El Joc del Twister es caracteritza per ser un joc més tranquil i menys mogut, no obstant, els 2 grups que han participat en l'activitat i han mostrat interès. Després de realitzar les diferents trobades s'ha observat que **les característiques del joc permeten tractar temes molt diversos i adaptar el seu contingut a les edats del grup al qual va dirigit.**

Pel que fa als resultats obtinguts a partir de l'indicador utilitzat, **es pot afirmar que ambdós grups han assolit els quatre objectius del joc en un grau entre acceptable i bo.** Tant en *Ecoloucos* com en *Ecolouquinhos* l'objectiu amb un grau d'assoliment més elevat ha sigut el d'aprendre diversos conceptes de conservació de la natura. En canvi, l'objectiu que s'ha assolit amb un grau acceptable en ambdós grups és el de conèixer característiques de la flora i la fauna locals. Amb el grup d'*Ecoloucos*, el percentatge d'assoliment de l'objectiu d'entendre la importància de l'agricultor és acceptable. És important remarcar que dins d'aquest àmbit de contingut del joc, hi ha moltes preguntes de tipus més tècnic.

Cal destacar que les preguntes realitzades a cada grup no són les mateixes, sinó que són escollides aleatòriament. Aquest factor pot alterar els resultats obtinguts per cada grup. A més a més, en molts casos, els *Ecolouquinhos* han respòs a l'atzar i sense pensar, doncs **el contingut d'algunes preguntes era massa concret i específic** per ells.

10.1.5 Avaluació Joc de les Bones Pràctiques

Per tal d'avaluar l'assoliment dels objectius específics d'aquest joc, s'ha utilitzat l'indicador quantitatiu corresponent al percentatge del nombre de relacions correctes realitzades al qüestionari d'avaluació del joc.

- *Ecoloucos*

- **L'indicador obtingut té un valor del 77%**, representant un grau d'assoliment bo dels objectius.
- Els participants s'han mostrat molt participatius al llarg de tota l'activitat. En les activitats que ho han requerit, han treballat molt bé en equip i s'han organitzat molt bé dins del mateix grup.
- Pel que fa als resultats obtinguts a partir del qüestionari d'avaluació, han relacionat correctament la majoria de conceptes. Han mostrat dificultats per relacionar les imatges corresponents a les bones pràctiques de plantar una muda i de consumir productes locals. Han confós la imatge negativa corresponent a consumir productes locals (agricultor trist) amb la negativa relacionada amb plantar una muda (sequera). Cal dir que aquestes dues imatges eren molt confuses.
- Respecte al concepte de consumir productes locals, és el primer joc amb el que es tracta, potser per aquest motiu els participants han comès més errors.

- *Ecolouquinhos*

- **L'indicador obtingut té un valor del 84%**, representant un grau d'assoliment bo dels objectius.
- Les *Ecoloucas* que han assistit a la trobada no havien realitzat l'activitat prèviament.
- S'ha observat una diferència de comportament molt gran entre els dos grups participants. Un d'ells ha mostrat una manca d'atenció important. No obstant, ambdós grups s'han divertit molt i han participat activament.
- Pel que fa al qüestionari d'avaluació, els participants no han entès el funcionament d'aquest i ha sigut necessari ajudar-los a respondre'l. Ha calgut tornar a explicar alguns dels conceptes ja tractats prèviament amb el joc. No obstant, en cap cas se'ls han dit les respostes, sinó que se'ls ha guiat perquè ells mateixos pensessin quines eren les opcions correctes. Tot i

que el qüestionari estava pensat per completar-lo individualment, a la pràctica s'ha acabat realitzant en grup

- A grans trets, les respostes obtingudes amb el qüestionari d'avaluació han sigut correctes.

El joc de les Bones Pràctiques s'ha realitzat correctament en ambdós grups. No obstant, **el fet que les Ecoloucas que han vingut a la trobada amb els Ecolouquinhos no haguessin assistit a la trobada amb Ecoloucos, ha marcat molt el ritme de l'activitat** amb els nens/es. Tot i així, en les dues trobades els participants s'han divertit molt.

Tal com demostra el valor de l'indicador obtingut amb ambdós grups (*Ecoloucos* = 77% i *Ecolouquinhos* = 84%), **els objectius específics del joc s'han assolit correctament**. Els participants han conegut diferents bones pràctiques que cal tenir en compte per cuidar el nostre entorn, i per mantenir la cultura i la societat locals. És important remarcar que el **qüestionari elaborat per avaluar aquest joc ha resultat força confús**. En les dues trobades ha sigut necessari explicar-lo diverses vegades i, en alguns casos, les imatges utilitzades no quedaven clares. Per aquest motiu, als participants del grup d'*Ecolouquinhos* ha sigut necessari ajudar-los a respondre'l. Aquesta ajuda pot haver provocat que el valor de l'indicador obtingut pels *Ecolouquinhos* sigui més elevat que el dels *Ecoloucos*.

10.1.6 Avaluació Joc dels Processos

L'indicador quantitatiu utilitzat en aquest joc correspon al percentatge del nombre d'imatges ordenades correctament per cada grup.

- *Ecoloucos*

- A partir de l'indicador s'ha obtingut **un percentatge d'assoliment d'objectius del 94%** (molt bo).
- Els participants han mostrat molta atenció en la projecció de tots els vídeos. En el desenvolupament de la segona part de l'activitat, s'han mostrat molt actius i participatius.
- A l'hora d'ordenar les imatges, els errors han estat mínims. El grup que ha tingut més problemes ha estat el de la farina de mandioca.
- Pel que fa a l'explicació dels processos, la majoria de grups els han explicat usant paraules més col·loquials, no tant tècniques.
- En alguns casos s'ha comentat que la forma de realitzar alguns processos era la tradicional, que en l'actualitat s'utilitzen mecanismes més moderns.

- *Ecolouquinhos:*

- El valor obtingut a partir de **l'indicador és d'un 97%**, corresponent a un assoliment molt bo dels objectius.
- Els *Ecolouquinhos* han mostrat molt d'interès i atenció al llarg de la projecció i ordenació de les imatges dels processos.
- Els *Ecoloucos* no han participat en aquesta activitat.
- El procés de formació de farina de mandioca ha estat l'únic que ha presentat errors a l'hora d'ordenar.
- Les expressions utilitzades a l'hora d'explicar cada procés no han sigut les mostrades a les projeccions. Els participants han usat un llenguatge més col·loquial sense presència de tecnicismes.
- Gairebé totes els *Ecolouquinhos* coneixen els processos exposats.

En general, el comportament viscut en els dos grups, *Ecoloucos* i *Ecolouquinhos*, ha estat molt similar. Tots han mostrat molta atenció i s'han mostrat molt participatius en tot moment.

Tal com mostren els valors de l'indicador obtinguts en ambdós grups, s'ha **assolit clarament el primer objectiu del joc**, corresponent a conèixer i aprendre diferents processos que realitzen els agricultors de la zona de forma tradicional. A partir de l'assoliment d'aquest primer objectiu, **s'aconsegueix arribar al segon objectiu del joc**: aprendre a valoritzar els productes locals. Ja que conèixer els productes locals (realitzats a partir dels processos dels agricultors) és el primer pas per començar a valorar-los.

- Escola *Eliés Haun*

- 7a sèrie
  - ✓ El valor obtingut amb **l'indicador és d'un 100%**, representa un grau d'assoliment dels objectius molt bo.
  - ✓ Els alumnes han mostrat molta atenció, participació i interès al llarg de tota l'activitat
  - ✓ Els resultats obtinguts en l'ordenació de les imatges han estat correctes en tots els diferents processos.
  - ✓ El vocabulari utilitzat a l'hora d'exposar el procés davant la resta d'alumnes ha estat exactament igual al mostrat al llarg de les projeccions

- ✓ Hi ha hagut algun moment de desordre quan els participants han sortit davant la classe per explicar cada un dels processos.
- ✓ Molts dels participants ja coneixien els processos, tot i que, en molts casos, realitzaven el procés utilitzant mecanismes més moderns, allunyant-se de la producció tradicional.

- 8a sèrie
  - ✓ S'ha obtingut un grau d'assoliment dels objectius molt bo (**percentatge de l'indicador del 100%**).
  - ✓ Els alumnes han mostrat molta atenció, participació i interès al llarg de tota l'activitat.
  - ✓ Tres *Ecoloucos* han estat presents en aquesta activitat.
  - ✓ Els resultats obtinguts en l'ordenació de les imatges han estat correctes en tots els diferents processos.
  - ✓ A l'hora de sortir davant de tota la classe, ho han fet de forma ordenada i presentant, en cada cas, el procés que es realitzaria.
  - ✓ El vocabulari utilitzat a l'hora d'exposar el procés davant la resta d'alumnes ha estat exactament igual al mostrat al llarg de les projeccions.
  - ✓ Molts dels participants ja coneixien els processos, tot i que, en molts casos, coneixien un mètode no tant tradicional com el mostrat.

- EJA
  - ✓ El percentatge obtingut amb **l'indicador és del 97%**, el qual representa un assoliment dels objectius molt bo.
  - ✓ Els alumnes han mostrat molta atenció, participació i interès al llarg de tota l'activitat.
  - ✓ Els resultats obtinguts en l'ordenació de les imatges han estat correctes en tots els diferents processos.
  - ✓ El vocabulari utilitzat a l'hora d'exposar el procés davant la resta d'alumnes ha estat exactament igual al mostrat al llarg de les projeccions.
  - ✓ Hi ha hagut algun moment de desordre quan els participants han sortit davant la classe per explicar cada un dels processos.
  - ✓ Molts dels participants ja coneixien els processos, tot i que, en molts casos realitzaven el procés utilitzat mecanismes més moderns, allunyant-se de la producció tradicional.

El Joc dels Processos s'ha desenvolupat correctament a totes les aules. En tots els casos, els alumnes han mostrat molt interès i ganes d'adquirir nous coneixements. A partir d'aquest joc, **s'ha aconseguit aproximar els nens i adolescents als agricultors tradicionals de la zona**. Tal com demostren els valors obtinguts a partir de l'indicador utilitzat, s'han assolit els objectius específics d'aquest joc en totes les classes.

És important destacar que el fet de trobar-se dins d'una aula on, generalment, els alumnes s'estan avaluant contínuament, ha influït en que aquests paressin més atenció en l'activitat.

10.2 Avaluació de la Formació

A continuació es presenten els resultats obtinguts a partir de **les Fitxes d'Avaluació de la Formació** del grup *Ecoloucos*. Aquestes s'han omplert a cada una de les trobades en què els *Ecoloucos* han dirigit l'activitat.

Es presenta la informació organitzada per jocs.

10.2.1 Avaluació de la formació al Joc dels Sacs

- Tant l'ordre seguit a l'hora d'explicar el joc, com el llenguatge utilitzat pels *Ecoloucos* ha sigut l'adequat. No obstant, en algun moment els *Ecoloucos* s'han interromput entre ells.
- Pel que fa a l'organització del muntatge del joc, els hi ha faltat iniciativa. *Natureza Ativa* ha ajudat en el muntatge.
- Els participants han entès sense problemes el funcionament i la dinàmica del joc.
- Dos dels *Ecoloucos* que han assistit a la trobada van venir a la traducció de la fitxa tècnica del joc. Dels quatre, només dos havien realitzat prèviament el joc en la trobada en què es va aplicar amb els *Ecoloucos*.
- Pel que fa a l'explicació dels diferents rols, **els *Ecoloucos* no han seguit la fitxa tècnica traduïda i han alterat l'ordre de l'explicació**. En algun moment s'ha utilitzat un llenguatge massa tècnic per als *Ecolouquinhos*. A més, els *Ecoloucos* no tenien gaire clars els conceptes i els hi ha costat captar l'atenció dels *Ecolouquinhos* en alguna ocasió.
- Dels quatre *Ecoloucos* que han participat en l'activitat, dos d'ells han presentat una actitud poc responsable durant algun moment de la trobada.
- Al final, **els quatre *Ecoloucos* s'han ajudat mútuament i entre tots han explicat la relació agricultor-empresari**. Tot i que al principi s'han confós en alguns aspectes, al final han aconseguit explicar-ho a través d'un conte per tal de que els *Ecolouquinhos* ho entenguessin millor. Aquí ha quedat demostrat que **són adolescents amb recursos**.
- Pel que fa a la mímica, l'ordre i el llenguatge utilitzat durant l'explicació ha sigut el correcte. La organització seguida durant aquesta activitat ha sigut molt encertada, tot i que s'ha dut a terme amb molta rapidesa.

És molt important destacar que aquest és el **primer joc en què els Ecoloucos actuen com a facilitadors**, a més a més, cal remarcar que el Joc dels Sacs té una part molt important de reflexió. Per aquest motiu en alguns moments ha sigut necessària la intervenció de *Natureza Ativa* per tal de millorar l'organització del grup.

Un altre punt a destacar és el fet que no han seguit en cap moment la traducció de la fitxa tècnica, amb aquest joc, haver-la utilitzat hauria facilitat molt la posada en pràctica.

10.2.2 Avaluació de la formació al Joc de l'Oca

Dels tres *Ecoloucos* que han monitoritzat l'activitat, dos d'ells havien assistit a la traducció de la fitxa tècnica del joc. Els tres havien participat en la trobada en què es va realitzar el joc amb els *Ecoloucos*.

- L'ordre seguit durant l'explicació del joc ha sigut desordenat. No obstant, el llenguatge ha sigut adequat.
- Pel que fa al muntatge del joc, *Natureza Ativa* s'ha encarregat d'aquest.
- Els *Ecoloucos* **han utilitzat la traducció de la fitxa tècnica al llarg de l'activitat**. Això els ha permès comentar de manera clara tots els conceptes que s'han de tractar amb el joc.
- Pel que fa a la gimcana:
  - L'ordre de l'explicació ha sigut el correcte i l'organització del muntatge també ha anat a càrrec dels *Ecoloucos*; a més, el llenguatge ha sigut molt clar i entenedor.
  - Tot i que semblava que els participants havien entès el joc, a l'hora de posar-lo en pràctica no s'havia entès del tot. No obstant, una Ecolouca ha ajudat als participants a comprendre-ho millor.

Tal i com s'ha comentat en altres apartats, **l'activitat ha estat marcada per les presses**. No obstant, els *Ecoloucos*, tot seguint l'ordre de la fitxa tècnica han tractat tots els conceptes que s'havien de tractar. A més, també han sabut adaptar-se a la situació i dur a terme els diferents apartats del joc de manera més ràpida i curta. **Els Ecoloucos han mostrat una actitud molt positiva i recursos per resoldre situacions complicades**. Durant tota la trobada, han utilitzat la fitxa tècnica traduïda el dia anterior.

10.2.3 Avaluació de la formació al Joc del Memory

- Els *Ecoloucos* que han participat en aquesta trobada **havien assistit tant a la traducció de la fitxa tècnica del joc** com a la trobada en què es va realitzar el Memory amb ells mateixos.
- Els *Ecoloucos* han explicat el joc de forma molt clara, utilitzant un llenguatge molt entenedor i seguint l'ordre establert. **Han aconseguit que els *Ecolouquinhos* entenguessin ràpidament el funcionament del joc.**
- S'han organitzat molt bé, assolint cada un diferents responsabilitats per tal de controlar correctament l'activitat. **Han aconseguit controlar el grup d'*Ecolouquinhos* en tot moment.**
- Han ajudat als *Ecolouquinhos* a l'hora de relacionar les imatges de fruites i vegetals amb els arbres corresponents.
- Amb el joc del Memory, han dut a terme diverses iniciatives per tal d'evitar que els *Ecolouquinhos* fessin trampes.
- Pel que fa al joc del mocador, **han modificat les normes inicials portant a terme diverses adaptacions per tal de facilitar la comprensió del joc** per part dels *Ecolouquinhos*. Els han explicat les normes de l'activitat de forma general i, a continuació, de manera individual a cada un dels grups.

En aquesta trobada, s'ha observat un canvi radical en l'actitud dels *Ecoloucos*. **S'han mostrat molt més responsables envers el grup d'*Ecolouquinhos***, adquirint la postura de monitors i col·laborant en tot moment entre ells. Han aconseguit organitzar-se molt bé, sense necessitat de que *Natureza Ativa* intervingués gaire al llarg de l'activitat.

Avaluació de la formació al Joc del Memory, a l'escola *Eliés Haun*

- Els *Ecoloucos* presents en la realització d'aquesta activitat havien assistit a la trobada amb els *Ecoloucos* en la que es va portar a terme el joc del Memory. Cap d'ells va venir a la traducció de la fitxa tècnica del joc.
- Han explicat el desenvolupament del joc de forma molt ordenada, utilitzant un llenguatge clar i entenedor. Inicialment l'han explicat de forma general per tota la classe i, a continuació, de manera individual per a cada un dels grup.
- **S'han organitzat molt bé**, situant-se cada un en un dels grups i distribuint-se les diferents responsabilitats de forma molt ordenada. Han aconseguit controlar molt bé els alumnes.

- A l'hora de relacionar les imatges de fruites/vegetals amb les fotografies dels arbres corresponents, **han ajudat als participants** en tot moment.

Tot i que prèviament la trobada no s'havia planificat amb ells, de forma autònoma s'han organitzat i s'han distribuït les diferents tasques. A grans trets, han aconseguit que l'activitat es desenvolupés molt bé, coordinant-se i complementant-se entre ells.

10.2.4 Avaluació de la formació al Joc del Twister

- Per aquest joc **no es va realitzar la traducció de la fitxa tècnica** prèviament. Les *Ecoloucas* que han participat en la trobada sí que van venir el dia que es va realitzar el Twister amb el grup d'*Ecoloucos*.
- Han explicat el funcionament del joc de forma molt clara i ordenada, utilitzant un llenguatge molt adequat.
- A l'hora d'explicar les normes del joc, s'han oblidat d'alguns punts, fet que ha modificat el desenvolupament de l'activitat. No obstant, **aquestes modificacions han permès una millor comprensió del joc per part dels participants**.
- Al llarg de la trobada, *Natureza Ativa* ha ajudat a les *Ecoloucas* en diverses ocasions, ja que aquestes **havien oblidat alguns punts importants del joc** (per exemple, l'intercanvi entre les persones de dins i fora del taulell).
- S'han organitzat molt bé durant tota la trobada, assolint cada una diferents responsabilitats per tal de controlar millor l'activitat.
- Les *Ecoloucas* s'han encarregat tant del muntatge com de la recollida del material al acabar l'activitat.

A grans trets, les *Ecoloucas* **han dirigit la trobada de forma molt correcta** i ordenada. És important remarcar que el grup d'*Ecolouquinhos* estava molt tranquil. Les diferents modificacions del joc que les *Ecoloucas* han portat a terme han afavorit el correcte funcionament de l'activitat; doncs han adaptat el joc al públic al qual l'estaven aplicant.

10.2.5 Avaluació de la formació al Joc de les Bones Pràctiques

Degut a que els *Ecoloucos* que havien de monitoritzar l'activitat, no havien passat pel procés de capacitació, *Natureza Ativa* es va encarregar de dur a terme l'activitat.

10.2.6 Avaluació de la formació al Joc dels processos

Els *Ecoloucos* no han assistit a la trobada per tant, no s'ha realitzat fitxa d'avaluació de la formació.

Avaluació de la formació del Joc dels Processos a l'escola *Eliés Haun*

Els *Ecoloucos* han arribat a l'aula després de l'explicació de la primera part del joc. Han explicat la segona part del joc utilitzant el llenguatge i l'ordre adequat.

Han utilitzat recursos, pensats per ells, per donar més dinamisme i dificultat al joc.

S'han organitzat correctament, distribuint-se cada un en un dels grups formats pels participants per tal de resoldre els problemes que els sorgien als alumnes.

Han mostrat interès per conèixer els mètodes d'avaluació que *Natureza Ativa* ha utilitzat.

10.2.7 Discussió

Pel que fa al procés de capacitació dels *Ecoloucos*, s'ha vist **una millora molt important des de l'inici del projecte.**

Durant la primera trobada en què els *Ecoloucos* van fer la funció de monitors amb els *Ecolouquinhos* (Joc dels Sacs), aquests van mostrar una actitud poc adequada i sense seguir el guió elaborat prèviament.

En la següent trobada (Joc de la Oca) **s'observa un canvi d'actitud.** Els *Ecoloucos* es mostren més responsables i segueixen el guió establert, a més, s'organitzen millor entre ells i prenen la iniciativa en molts casos.

Pel que fa a la tercera trobada (Joc del Memory), **representa un punt d'inflexió** en la capacitació dels adolescents. Aquests prenen completament la iniciativa amb els *Ecolouquinhos* i diverses decisions tot comentant-ho amb l'equip coordinador. Mostren molts de recursos i fins i tot adapten el joc en funció de l'espai. En aquesta trobada, aconsegueixen **actuar realment com a monitors dels *Ecolouquinhos*** en tots els aspectes: vigilància, organització activitats, aplicació de recursos, etc.

En la quarta trobada (Joc del Twister), les habilitats dels *Ecoloucos* de cares a organitzar i supervisar activitats amb els *Ecolouquinhos* continuen evolucionant. Els mateixos *Ecoloucos* han suprimit alguns apartats del joc per tal de fer-lo més simple, també han sigut ells els encarregats de recollir el material conjuntament amb els *Ecolouquinhos*.

Imatge 37: Dos *Ecoloucos* dirigint l'activitat del Joc del Memory amb els *Ecolouquinhos*

Un cop finalitzades les quatre primeres trobades, **s'observa una evolució molt positiva del comportament dels *Ecoloucos* respecte a la iniciativa i a les responsabilitats adquirides envers el projecte d'educació ambiental.**

Referent **a les dues últimes trobades, les quals coincideixen amb l'inici del curs escolar, s'ha observat una disminució de la motivació i la participació del grup dels *Ecoloucos*.** Aquest fet ha provocat que els resultats hagin sigut diferents als de les trobades anteriors. Pel que fa al Joc de les Bones Pràctiques, les *Ecoloucas* que s'hi van presentar no havien assistit ni a la traducció de la fitxa tècnica ni a la capacitació realitzada amb els *Ecoloucos*. Per tant, en la trobada amb el grup d'*Ecolouquinhos*, van actuar com a suport i no com a organitzadores de l'activitat. Per altra banda, quan es va dur a terme el Joc dels Processos amb els *Ecolouquinhos*, els *Ecoloucos* no es van presentar.

Per tant, d'aquestes dues últimes trobades no se'n poden extreure conclusions sobre el procés de capacitació dels *Ecoloucos*. Com s'ha dit anteriorment, aquesta disminució de la motivació i la participació s'han vist influïdes per l'inici del curs escolar.

Imatge 38: *Ecoloucos* conduint l'activitat del Joc dels Sacs amb els *Ecolouquinhos*

10.3 Avaluació General

En aquest apartat es presenta, en primer lloc, una taula resum de l'avaluació de cada un dels jocs. A continuació es destaquen els punts més importants pel que fa a la capacitat del grup *Ecoloucos* i, finalment, s'inclouen els aspectes rellevants de l'avaluació global d'aquest projecte.

A la taula següent es resumeixen, per cada joc, els objectius específics de cada un, els indicadors utilitzats per demostrar si s'han assolit i, finalment, el resultat obtingut amb l'indicador, el qual es relaciona amb el grau d'assoliment dels objectius abans esmentats.

El color de la casella corresponent al grau d'assoliment dels objectius correspon a la següent llegenda:

- **Verd Fosc** = Grau molt bo d'assoliment dels objectius. (90%-100%)
- **Verd Clar** = Grau bo d'assoliment dels objectius. (70%-89%)
- **Taronja** = Grau acceptable d'assoliment dels objectius. (50%-69%)
- **Vermell** = Grau deficient d'assoliment dels objectius. (<50%)

JOC	OBJECTIU	INDICADOR	GRUP	% I GRAU D'ASSOLIMENT
Joc dels Sacs	Valoritzar la figura de l'agricultor. Conèixer la relació agricultor-empresari i conèixer les diferents funcions de les persones de la comunitat i prendre consciència de la importància d'elles per a un bon funcionament social	No s'ha elaborat cap indicador quantitatiu per calcular el grau d'assoliment dels objectius		
Joc de l'Oca	Valorar la dificultat de l'agricultor Aprendre bones accions pel medi	% del nombre de papers escollits correctament	Ecoloucos	75% (Bo)
			Ecolouquinhos	44% (Deficient)
Joc del Memory	Identificar diferents tipologies de fruites i vegetals de la zona	% del nombre d'encerts del nom de la fruita/vegetal i	Ecoloucos	91% (Molt Bo)
			Ecolouquinhos	91% (Molt Bo)
			Escola 7a	95% (Molt Bo)
			Escola 8a	95% (Molt Bo)
			Escola EJA	95% (Molt Bo)
			Ecoloucos	100% (Molt Bo)
			Ecolouquinhos	96% (Molt Bo)
			Escola 7a	86% (Bo)
Relacionar correctament cada fruita i vegetal amb el seu arbre.	% d'encerts de la relació fruita-arbre	Escola 8a	90% (Molt Bo)	
		Escola EJA	90% (Molt Bo)	

JOC	OBJECTIU	INDICADOR	GRUP	% I GRAU D'ASSOLIMENT
Joc del Twister	Conèixer aspectes de la flora i fauna locals, entendre la importància de l'agricultor de la zona, conèixer aspectes de la vida local i cultural de l'àrea i aprendre diversos conceptes relacionats amb la conservació del paisatge	% del nombre d'encerts de les preguntes de les diferents temàtiques	<i>Ecoloucos</i>	Agricultor 67% (Acceptable)
				Flora/Fauna 67%(Acceptable)
				Conservació 89% (Bo)
				Cultura/societat 82% (Bo)
			<i>Ecolouquinhos</i>	Agricultor 73% (Bo)
				Flora/Fauna 55%(Acceptable)
	Conservació 83% (Bo)			
				Cultura/societat 60%(Acceptable)
Joc de les Bones Pràctiques	Conèixer bones pràctiques que cal tenir en compte per cuidar l'entorn i per mantenir la cultura i societat locals. Conèixer bones pràctiques per adquirir uns hàbits saludables	% del nombre de relacions realitzades correctament	<i>Ecoloucos</i>	77% (Bo)
			<i>Ecolouquinhos</i>	84% (Bo)
Joc dels Processos	Conèixer i aprendre diferents processos que realitzen els agricultors locals i valoritzar els productes locals	% del nombre d'imatges ordenades correctament	<i>Ecoloucos</i>	94% (Molt Bo)
			<i>Ecolouquinhos</i>	97% (Molt Bo)
			Escola 7a	100% (Molt Bo)
			Escola 8a	100% (Molt Bo)
			Escola EJA	97% (Molt Bo)

Taula 7: Taula resum dels objectius de cada joc, l'indicador utilitzat i el grau d'assoliment

Dels resultats mostrats a la taula se n'extreuen varies idees en relació amb l'efectivitat dels jocs. A grans trets, **la majoria dels jocs presenten un grau d'assoliment d'objectius Bo o Molt Bo**, a excepció d'algunes temàtiques treballades amb el Twister, les quals presenten un grau acceptable d'assoliment dels objectius. Destaca el resultat obtingut (deficient) amb els *Ecolouquinhos* en el Joc de l'Oca, aquest fet, tal i com s'ha comentat anteriorment, es deu a les presses i no s'ha considerat un valor determinant en l'avaluació.

Els dos jocs que amb els que s'ha obtingut un millor resultat han sigut el Joc del Memory i el Joc dels Processos que, a més, han sigut els dos jocs aplicats a l'escola. Pel que fa al Joc de les Bones Pràctiques s'ha obtingut un grau bo d'assoliment dels objectius. Com que el mètode d'avaluació pensat (Qüestionari d'Avaluació) a través d'unir imatges i conceptes amb fletxes, ha resultat una mica confús pels participants, és possible que els resultats també s'hagin vist alterats.

El Joc del Twister és el que presenta uns resultats més variables en funció de la temàtica tractada i del grup de participants, oscil·lant entre un grau d'assoliment d'objectius entre acceptable i bo. La temàtica de flora i fauna és la que ha presentat un valor més baix.

En general, comparant els resultats obtinguts pel grup *Ecoloucos* amb els obtinguts pel grup *Ecolouquinhos* s'observa que els *Ecoloucos* presenten un major grau d'assoliment d'objectius en tots els jocs, exceptuant el Joc de les Bones Pràctiques i el Joc dels Processos. En aquests últims jocs esmentats, són els *Ecolouquinhos* els que presenten un percentatge d'assoliment superior. No obstant, **els resultats en ambdós grups són molt positius i demostren un elevat grau d'assoliment dels objectius.**

Pel que fa a les escoles, els resultats obtinguts a través dels indicadors creats per a l'avaluació del Joc del Memory i del Joc dels Processos són molt bons. En totes les classes on s'ha aplicat s'ha obtingut un grau molt bo d'assoliment dels objectius, exceptuant al Joc del Memory a l'aula de 7a sèrie. També, cal afegir que era el primer joc que s'aplicava a una aula de l'escola.

Tot i que la majoria de jocs s'han realitzat en espais exteriors i amb un nombre de participants més o menys constant (al voltant de 10-15 participants), també **s'han sabut modificar les característiques necessàries per tal d'adaptar els jocs de cares a la seva posterior aplicació en espais tancats i amb més participants**, com és el cas de l'escola. Cal remarcar que es passa de 10-15

participants en el cas dels *Ecoloucos*, a 30-34 participants en el cas de l'escola, i no per això es deixen d'obtenir uns resultats molt positius.

Pel que fa a l'avaluació de la capacitat dels *Ecoloucos*, tal i com s'ha comentat anteriorment, s'observa una evolució del seu comportament i implicació envers el grup *Ecolouquinhos*. No obstant, aquesta evolució presenta un punt d'inflexió que correspon amb l'inici de l'època escolar. Aquest fet va provocar que esdevingués més difícil trobar dies en què es poguessin realitzar les trobades. No obstant, **tot i que el procés de capacitat va patir una pausa, no es pot dir que no s'hagi complert l'objectiu de la capacitat.** Doncs, des del primer moment que mostres recursos educatius a uns joves, els hi ensenyes com funcionen i aprenen a utilitzar-los, ja es pot parlar de capacitat.

Cal destacar que la traducció conjunta de la fitxa tècnica amb els *Ecoloucos* i la posterior utilització per part d'aquests durant la posada en pràctica dels jocs, facilitava molt el paper dels *Ecoloucos* com a multiplicadors dels conceptes adquirits.

Finalment, pel que fa a la metodologia utilitzada en la realització del projecte *Sensibilizar brincando: um caminho para a educação ambiental*, ha sigut molt favorable acabar els jocs amb el grup de persones al qual està destinat. Aquest fet ha provocat una major implicació dels *Ecoloucos* i, ahora, un **contingut dels jocs adaptat a la zona.**

Respecte a la metodologia utilitzada per la capacitat dels *Ecoloucos*, ha sigut molt positiu el fet que aquests realitzessin els jocs per primer cop amb un grup de nens i nens que ja coneixien, els *Ecolouquinhos*.

Referent a la organització interna de *Natureza Ativa*, gràcies a que tots els seus components han realitzat les diferents tasques d'aquest projecte en alguna trobada, s'ha aconseguit obtenir una **avaluació més completa i objectiva, ja que es podien triangular les observacions realitzades.**

11. Propostes de Millora

A continuació s'expliquen les propostes de millora extretes/construïdes a partir de la realització i l'avaluació del projecte. Estan estructurades en funció de la seva tipologia.

- Propostes de millora respecte al material per tal de donar continuïtat al projecte.
  - **Reimpressió dels jocs, utilitzant materials d'alta qualitat.** Per tal que aquests puguin ser utilitzats en diferents espais i condicions, garantint-ne un bon estat al llarg de dos anys, com a mínim.
  - Reimpressió bianual del material necessari per a les avaluacions mensuals dels jocs, utilitzant materials d'alta qualitat que garanteixin la conservació del bon estat d'aquests, durant dos anys com a mínim.
  - **Creació anual de nous jocs** que responguin als objectius del projecte. L'elaboració del nou material didàctic serà portada a terme juntament amb els *Ecoloucos*.

- Propostes de millora respecte al grup *Ecoloucos* amb la finalitat d'enfortir-lo i promoure'l, per tal d'assegurar-ne la continuïtat i el creixement.
  - **Campanya anual de captació de nous participants**, a través de la impressió i distribució de *flyers* entre els joves de la zona i l'elaboració de merchandising (samarretes) per als integrants del grup. Per captar nous participants, el paper dels propis *Ecoloucos* és clau i imprescindible.
  - Establiment d'un transport mensual per realitzar excursions setmanals amb el grup per les proximitats de la zona, per tal de realitzar les diferents activitats al mateix temps que es coneix l'entorn natural.
  - Lloguer mensual d'un **local que permeti dur a terme trobades**, tant per pensar la creació de nous jocs, com per dur a terme aquests amb els adolescents. També es contempla la possibilitat de **fer reunions amb els pares dels participants** per mantenir-los informats de les activitats que es realitzen. A més, serviria com a magatzem per guardar el material utilitzat en les condicions òptimes per al seu manteniment.

- Propostes de millora respecte l'avaluació
  - **Reformular les metodologies d'avaluació** per tal que aquestes siguin més simples i més fàcils de comprendre per part dels participants.
  - Creació d'un **Pla de Seguiment** a partir del qual es realitzin les avaluacions corresponents a cada joc de forma mensual, i no després de cada realització dels jocs.
  - Disseny de **nous indicadors** per tal de facilitar l'avaluació, ja que és una de les fases del projecte que ha presentat més dificultats. Definint indicadors que organitzin els resultats de forma més clara i precisa s'aconseguiria simplificar l'avaluació dels diferents jocs. Un dels indicadors que es podrien utilitzar serien, per exemple, el nombre de participants que ha assistit a cada trobada. Durant la realització d'aquest projecte el grup d'*Ecoloucos* tenia un nombre determinat de participants, per aquest motiu no s'ha utilitzat el nombre d'assistents a les trobades com a indicador. Després de realitzar la campanya de captació de participants seria molt interessant observar l'evolució en el nombre d'assistents.
  - Pel que fa al joc dels Sacs caldria la creació d'una nova metodologia d'avaluació, a partir de la qual es poguessin **obtenir indicadors quantificables**, doncs amb la utilitzada només s'han tingut en compte aspectes qualitius.

12. Pressupost

		Natureza Ativa S.L. C/Migdia, nº59 2n 17003, Girona Tel. 972213727 naturezaativa@gmail.com											
		<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="3">Pressupost</th> </tr> <tr> <th>Codi</th> <th>Data</th> <th>Client</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>375</td> <td>08/06/2012</td> <td>79</td> </tr> </tbody> </table>		Pressupost			Codi	Data	Client	375	08/06/2012	79	
Pressupost													
Codi	Data	Client											
375	08/06/2012	79											
		<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">Client</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="2">Associação Movimento Mecenas da Vida</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Rod. Ilheus/Itacaré Km. 40</td> </tr> <tr> <td colspan="2">CEP: 45680-000</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Uruçuca, BA</td> </tr> </tbody> </table>		Client		Associação Movimento Mecenas da Vida		Rod. Ilheus/Itacaré Km. 40		CEP: 45680-000		Uruçuca, BA	
Client													
Associação Movimento Mecenas da Vida													
Rod. Ilheus/Itacaré Km. 40													
CEP: 45680-000													
Uruçuca, BA													
Títol projecte:		Sensibilizar brincando! Um caminho para a educação ambiental.											
Concepte		Import unitari (€)	Import anual (€)										
Avaluació dels jocs													
- Reimpressió bianual dels materials		120	60										
Companya anual captació de nous participants													
- Disseny flyers		180	180										
- Impressió 500 flyers		10	10										
- Disseny merchandising		100	100										
Producció merchandising (15 samarretes)		75	75										
Reimpressió bianual dels jocs		300	150										
Lloguer mensual d'un local		150	150										
Transport mensual		200	2400										
Creació anual nous jocs		100	100										
Pressupost EUR.			3225										
El pressupost total és de tres mil dos-cents vint-i-cinc euros													
Observacions													
<p>Aquest pressupost no porta el tipus d'IVA inclòs del 18%.</p> <p>El pressupost inclou dues còpies en paper i una en format digital.</p> <p>Aquest pressupost té una vigència de 3 mesos des de la data d'enviament.</p> <p>L'acceptació d'aquest pressupost obliga a l'execució d'aquest projecte durant un mínim de 2 anys.</p>													
Prèviament a l'inici dels treballs, és necessària l'acceptació d'aquest pressupost mitjançant la devolució d'aquest document signat i segellat o, en el seu defecte, el lliurament d'un document anàleg que n'acrediti l'acceptació.													
Conforme el client,		Atentament,											
Signat:		Carlota González											
Data:		Directora Tècnica											
		Natureza Ativa S.L.											

Aquest pressupost s'ha elaborat per tal de donar continuïtat al projecte. Està pensat perquè pugui ser acceptat tant per l'Associació Movimento Mecenaz da Vida, com per l'Administració Pública de Serra Grande o per altres entitats interessades. És un pressupost calculat perquè el projecte es realitzi a l'estat de Bahia, no obstant, **és perfectament adaptable a altres localitats** (tant de Brasil com d'altres països). En aquest cas, caldria recalculat algunes parts del pressupost. Cal tenir en compte que la realització del projecte en altres zones implicaria la recerca d'un nou grup d'adolescents.

13. Conclusions

Un cop finalitzada la realització d'aquest projecte, s'extreuen les següents conclusions.

- Elaborar un projecte d'educació ambiental sense conèixer la zona on s'ha d'aplicar és molt difícil. És un projecte socioambiental i, per tant perquè aquest tingui sentit i no estigui fora de context, **cal conèixer no només les característiques ambientals de la regió sinó també les persones a les quals va dirigit.**
- Dedicar un cert temps a conèixer les característiques locals, la gent de la regió, l'idioma, la realitat sociocultural i ambiental de la zona... ha suposat una primera **fase d'aprenentatge** i adquisició de coneixements clau per al bon desenvolupament d'aquest projecte.
- Realitzar adaptacions i modificacions del projecte un cop coneguda la realitat de la regió ha esdevingut clau. Aquests canvis han permès **adaptar completament el projecte** a les persones a qui va dirigit i a les característiques de la zona d'aplicació.
- En un projecte social, i, per tant, basat en les persones, és difícil treballar amb models numèrics. Les persones canvien, evolucionen i és difícil preveure'n el seu comportament, per tant, cal **utilitzar metodologies de treball capaces d'adaptar-se a aquest canvi constant.** L'ús de metodologies qualitatives permet fer-ne un seguiment i interpretació adequats.
- L'avaluació del projecte ha sigut una de les parts més difícils de realitzar. Per tal que aquesta estigués lligada amb la filosofia del projecte, s'han utilitzat metodologies d'avaluació més **dinàmiques i creatives**, amb les quals els participants no eren conscients que se'ls estava avaluant.
- La realització d'aquest projecte a l'estat de *Bahia*, Brasil, ha aportat als adolescents de la zona no només recursos didàctics i coneixements, sinó també una nova forma d'aprendre. S'ha enfortit la idea que es presenta amb el títol d'aquest projecte (Sensibilizar brincando...), **joc i aprenentatge són dos conceptes que poden anar lligats** i que, a més a més, quan s'uneixen, es beneficien mútuament.

- Aquest projecte ha suposat una motivació molt important pels nens i els adolescents de la regió. Ha suposat una idea totalment innovadora per a ells, aportant-los idees noves i **creant un espai d'aprenentatge i diversió diferent**. S'ha aconseguit construir la idea de fer de monitor i educador ambiental, poc coneguda per la població local. Se'ls han mostrat **jocs i dinàmiques molt habituals aquí però desconegudes allà**, s'ha aconseguit que els adolescents adquirissin responsabilitats i que, a mes a més, tinguessin ganes d'aprendre i de transmetre els coneixements apresos.
- És important remarcar que la personalitat i la forma de vida de la gent de la zona on s'ha dut a terme el projecte han sigut idonis per al bon funcionament d'aquest. Gràcies a la **col·laboració de moltes persones de la vila**, i a l'amabilitat d'aquestes a l'hora de cedir espais per realitzar les trobades, ha sigut possible portar a terme aquest projecte.
- Finalment, cal destacar que els sis jocs que constitueixen la proposta didàctica d'aquest projecte s'han lliurat al grup dels *Ecoloucos*. Ells s'encarregaran de conduir les trobades en les que aplicaran els diferents jocs. És important remarcar que **aquest projecte seria perfectament adaptable si es volgués realitzar en alguna altra regió**. Podrien portar-se a terme els jocs sense modificacions, per tal de donar a conèixer la situació social i ambiental de *Bahia*. Una altra opció seria modificar el contingut d'algun dels jocs per adaptar-lo a les característiques de la nova zona de realització i als nous participants.

14. Bibliografia

- Livres

BAHIA. Secretaria de Agricultura, Irrigação e Reforma Agrária-SEAGRI. *Política florestal do Estado da Bahia: o futuro de nossas florestas está em suas mãos*. Salvador, 2002.

FREIRE DIAS, Genebaldo. *Educação ambiental. Princípios e práticas*. São Paulo: Editora Gaia, 1992.

- Leis

Brasil. Lei nº9394, de 20 de dezembro de 1996. Educação Nacional. http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/Leis/L9394.htm

Brasil. Lei nº10172, de 9 de janeiro de 2001. Plano Nacional de Educação e dá outras providências. https://www.planalto.gov.br/ccivil_03/leis/leis_2001/l10172.htm

- WEBS

MINISTÉRIO da Educação.

http://portal.mec.gov.br/index.php?option=com_content&view=article&id=12907:legislacoes&catid=70&Itemid=265:legislacoes. Data de consulta: 20 abril 2012.

SECRETARIA de Biodiversidade e Florestas.

<http://www.mma.gov.br/sitio/index.php?ido=legislacao.index&idEstrutura=146&tipo=0>. Data de consulta: 20 abril 2012.

GOVERNO da Bahia. <http://www.ba.gov.br/>. Data de consulta: 21 abril 2012.

SECRETARIA da Educação da Bahia. <http://www.educacao.institucional.ba.gov.br/node/1879>. Data de consulta: 21 abril 2012

SECRETARIA do Meio Ambiente da Bahia. <http://www.meioambiente.ba.gov.br/>. Data de consulta: 21 abril 2012.

MOVIMENTO Mecenass da Vida. <http://www.mecenasdavid.org.br>. Última data de consulta: 4 junho 2012.

MECENAS da Vida – La Celler de Ter. <http://www.lacellera.mecenasdavid.org.br/>. Última data de consulta: 29 junho 2012.

SERRA Grande. <http://www.serragrande.net/>. Data de consulta: 19 abril 2012.

ITACARÉ. <http://www.itacare.com/>. Data de consulta: 19 abril 2012.

- Documents

Programa Carboni Social. Movimento Mecenaz da Vida – La Cellerá de Ter. 2007.

Verão Ecológico & Cultural' 2011. Ecoloucos pela Vida. Cristina Leal. Serra Grande – Bahia. 2011

Jornadas Formadoras em Ecologia & Cultural Local. Ecoloucos pela Vida. Cristina Leal. Serra Grande – Bahia. 2011

- Congressos

II Encontro de Educação do Vila Aprendiz. Instituto Arapyáú. CasAzul, Serra Grande, Bahia. Febrer 2012.

15. Índex de taules

<i>Taula 1: Cronograma</i>	27
<i>Taula 2: Informació caselles especials Joc de l'Oca do Agricultor</i>	36
<i>Taula 3: Informació caselles amb imatge Joc de l'Oca</i>	54
<i>Taula 4: Taula resum de les modificacions del funcionament dels jocs.</i>	75
<i>Taula 5: Taula resum de les diferents trobades</i>	81
<i>Taula 6: Caselles del Joc de l'Oca que han causat confusió durant la seva realització.</i>	104
<i>Taula 7: Taula resum dels objectius de cada joc, l'indicador utilitzat i el grau d'assoliment</i>	125

16. Índex d'imatges

<i>Imatge 1: Localització geogràfica de Serra Grande i Taboquinhas dins l'estat de Bahia</i>	8
<i>Imatge 2: Localització geogràfica de l'estat de Bahia - Brasil</i>	8
<i>Imatge 3: Praça Pedro Gomes durant el Sarao mensual, Serra Grande</i>	14
<i>Imatge 4: Escola Eliés Haun de Serra Grande</i>	16
<i>Imatge 5: Ecoloucos i Natureza Ativa en una de les trobades.</i>	18
<i>Imatge 6: Movimento Mecenias da Vida a Taboquinhas</i>	21
<i>Imatge 7: Pelant mandioca a la casa de la farina, Estágio Vivência</i>	23
<i>Imatge 8: Imatges escollides del projecte Olhares Cotidianos</i>	48
<i>Imatge 9: Sacs amb les imatges dels rols corresponents</i>	48
<i>Imatge 10: Taulell Joc de l'Oca</i>	52
<i>Imatge 11: Rombe d'oportunitats</i>	53
<i>Imatge 12: Lona amb les imatges dels arbres i els imants on s'enganxen les parelles corresponents</i>	57
<i>Imatge 13: Imatges dels arbres</i>	58
<i>Imatge 14: Fitxes del Joc del Memory</i>	58
<i>Imatge 15: Taulell Joc del Twister</i>	62
<i>Imatge 16: Preguntes Joc del Twister</i>	62
<i>Imatge 17: Taulell d'opcions Joc del Twister</i>	62
<i>Imatge 18: Cartells amb els noms de les proves</i>	66
<i>Imatge 19: Trencaclosques de les Bones Pràctiques</i>	66

<i>Imatge 20: Qüestionari d'avaluació Joc de les Bones Pràctiques</i>	70
<i>Imatge 21: Imatges creació mel de cacau</i>	71
<i>Imatge 22: Imatges creació caldo de canya</i>	71
<i>Imatge 23: Exemple de Fitxa de Camp utilitzada per la recollida de dades</i>	77
<i>Imatge 24: Exemple de Fitxa d'Avaluació utilitzada per la recollida de dades</i>	78
<i>Imatge 25: Exemple de Fitxa d'Avaluació de la formació utilitzada per la recollida de dades</i>	79
<i>Imatge 26: Ecoloucos participant a una de les activitats a la CasAzul</i>	82
<i>Imatge 27: Ecoloucos posant en pràctica el Joc dels Sacs amb els Ecolouquinhos</i>	85
<i>Imatge 28: Posada en pràctica del Joc de l'Oca amb els Ecoloucos</i>	87
<i>Imatge 29: Posada en pràctica del Joc del Memory a 8ª série</i>	89
<i>Imatge 30: Posada en pràctica Joc del Twister amb Ecoloucos</i>	91
<i>Imatge 31: Posada en pràctica Joc de les Bones Pràctiques amb Ecolouquinhos</i>	92
<i>Imatge 32: Posada en pràctica Joc de les Bones Pràctiques amb Ecoloucos</i>	93
<i>Imatge 33: Posada en pràctica Joc dels Processos amb Ecoloucos</i>	95
<i>Imatge 34: Posada en pràctica de les activitats a l'escola Eliés Haun</i>	98
<i>Imatge 35: Posada en pràctica de les activitats a l'escola Eliés Haun</i>	98
<i>Imatge 36: Natureza Ativa realitzant les avaluacions de les activitats</i>	101
<i>Imatge 37: Dos Ecoloucos dirigint l'activitat del Joc del Memory amb els Ecolouquinhos</i>	121
<i>Imatge 38: Ecoloucos conduint l'activitat del Joc dels Sacs amb els Ecolouquinhos</i>	122

El projecte "*Sensibilizar brincando: Um caminho para a educação ambiental*", ha estat realitzat per: Berta Capdevila i Codina, Núria Perujo Buxeda i Carlota González Noguer; dins l'assignatura Projecte de la llicenciatura de Ciències Ambientals. S'ha realitzat sota la supervisió del tutor docent, Emili Mató i Palos, i la tutora tècnica, Lúdia Ochoa i Cañigueral.

Tutora tècnica: Lidia Ochoa i Cañigueral

Grup de Recerca en Educació Científica i Ambiental (GRECA)

Facultat d'Educació i Psicologia - Universitat de Girona

Tutor docent: Emili Mató i Palos

Grup de recerca Geologia i Cartografia Ambiental

Facultat de Ciències – Universitat de Girona

Girona, 8 de juny de 2012

Universitat de Girona

Agraïments

Hi ha moltíssimes persones sense les quals no hauria estat possible la realització d'aquest projecte, ja sigui per la seva ajuda directe o, simplement, per la força que ens han proporcionat en els moments més crítics. És impossible incloure a tothom en una sola pàgina, o sigui que, des d'aquest moment demanem perdó per totes les persones que ens oblidarem en aquests agraïments. Moltes de les persones a les que hem de donar les gràcies són brasileres, per aquest motiu algunes frases d'aquest apartat estan redactades en portuguès.

En primer lloc, volem agrair l'ajuda i el suport constant que ens han donat familiars i amics durant tots els mesos que ha durat l'elaboració d'aquest projecte, gràcies per aguantar-nos!

En segon lloc, volem donar les gràcies al grup dels *Ecoloucos*, *este projeto é também de todos vocês, obrigadas por tudo, foi muito bom trabalhar com vocês!*

Lídia, gràcies per guiar-nos en tot aquest procés i, sobretot, gràcies per transmetre'ns la teva calma i bona energia quan més ho hem necessitat.

Eva, sempre t'estarem agraïdes per haver-nos portat a un lloc com Serra Grande i haver-nos donat la possibilitat de conèixer i veure tot el que ens hi hem trobat, moltíssimes gràcies!

Volíem agrair a tot l'equip de *Mecenas da Vida* de Brasil, l'ajuda que ens han proporcionat durant la nostra estada allà. En especial a la Marlize i en Salvador, *obrigadas por cuidar da gente e fazem-nos sentir como em nossa casa.*

Cris, muito obrigadas por tudo. Este projeto não teria sido possível sem sua ajuda e organização.

Queremos agradecer também a os agricultores tradicionais de Taboquinhas e Serra Grande. Especialmente a Gazo, Miguel, Ser Mundinho e Gleizinho. Obrigadas por tudo o que vocês mostraram para a gente, pela ajuda na elaboração dos jogos e, sobretudo, por mostrar a gente à importância das pequenas coisas da vida.

Obrigadas a todas as pessoas que deixaram as suas fazendas e espaços para a realização das atividades deste projeto.

A professora Lia de Serra Grande, obrigadas por toda a informação que você transmitiu para a gente e por lutar pela educação da vila.

Queremos agradecer a ajuda de todas as pessoas da vila de Serra Grande que colaboraram de algum jeito com nosso projeto, sem sua ajuda não teria sido possível. Vocês fizeram que a gente se sentisse como em casa: crianças, professores, pessoas de capoeira e da Zumba, vizinhos do Condomínio...

Finalment, volem agrair a l'oficina de Cooperació per al Desenvolupament de la Universitat de Girona, les facilitats que ens ha proporcionat per realitzar aquest projecte.